ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Α' — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 2 — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 16

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 28 ΙΟΥΛΙΟΥ 1935 | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ | ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΛΗΣ 1 (Β'. ΟΡΦΦΟΣ) | ΤΗΛΕΦ.: ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ 24.263 ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΩΝ 28.063

ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΛΕΣ

ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ

Κάθε έποχὴ γεννᾶ μιὰ λέξη ποὺ τὴν χαρακτηρίζει... Ἢ ἂν δὲν τὴν γεννᾶ ἐξ ἀρχῆς,—τὴν υἱοθετεῖ... Ἔτσι κι' ἡ ἐποχή μας υἱοθέτησε τὴ λέξη μοντερνισμός, μοντέρνο, μοντερνίζω καὶ τ' ἄλλα της παράγωγα.

Σοῦ παρουσιάζουν ἕναν ἐξωφρενικὸ πίνακα ζωγραφικῆς, ἔργον κάποιου ἀριβίστα, ποὺ ἐπειδὴ ἀπέτυχε ὡς ζωγράφος, δοκιμάζει τώρα τὴν τύχη του... ὡς ἀρχηγὸς νέος σχολῆς ζωγραφικῆς! —Τὸ ἔργο του εἶναι προφανῶς παλαβό... Καὶ ἐν τούτοις ὅσοι τὸ βλέπουν δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ τὸ ποῦνε ὀρθὰ-κοφτά. Τὸ χαρακτηρίζουν, λοιπόν, ὡς «ὑπερ-μοντέρνο»... καὶ εἶναι ἐν τάξει μὲ τὴ συνείδησή τους.—Νὰ λοιπὸν μιὰ περίπτωσις, ὅπου ἡ λέξις «μοντέρνο» ἰσοδυναμεῖ πρὸς δήλωσιν... οὐδετερότητος! Ὅταν σὲ ρωτοῦν, σοῦ ἀρέσει αὐτὸς ὁ πίνακ, καὶ σὺ ἀπαντᾶς: «Μμμ.. Εἶναι ὑπερ-μοντέρνος!»,— εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ λὲς «πάω πάσσο...» καὶ «νίπτω τὰ χέρια μου γιὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀθώου τούτου» (δηλαδὴ, τῆς Τέχνης).

Ἄλλοτε πάλι σοῦ μιλοῦνε γιὰ κάποια σύγχρονη Μεσσαλίνα,—Ἑστιάδα τοῦ 1935, ποὺ ἐννοεῖ νὰ διατηρῇ ἄσβεστον τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος στὶς γκαρσονιέρες τῶν Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ περιχώρων... Καὶ ἀντὶ νὰ τῆς φορέσουν ἕναν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τίτλους ποὺ ἡ γλῶσσα μας προσφέρει γιὰ τὴν περίσταση, σοῦ τὴν χαρακτηρίζουν ὡς «μοντέρνα γυναῖκα», καὶ ξοφλοῦν. Ἀλλὰ τέτοιον μοντερνισμὸ μπορεῖ νὰ τὸν διεκδικήσῃ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴ σύγχρονη Πιπίτσα ποὺ ζῇ τὴ ζωή της,—ἡ Λαῖς ἡ Κορινθία ἢ ἡ Ἑλένη τῆς Σπάρτης, ἢ κι' ἄλλες ἀκόμη πιὸ ἀρχαῖες. Οἱ γυναῖκες ὑπῆρξαν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς μοντέρνες ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς Εὔας.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐφαρμογὴ τοῦ μοντερνισμοῦ στὸ σύγχρονο κόσμο. Θεωροῦνται δηλαδὴ μοντέρνοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ κάνουν τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι κάνει ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος. Ἂν εἶσαι, δηλαδή, βασιλικὸς μέσα στὴ βράση τῆς δημοκρατίας καὶ δημοκρατικὸς στὴν ἄψη τῆς βασιλείας, μπορεῖς νὰ λέγεσαι μοντέρνος. Ἂν μπαίνεις σὲ μιὰ κοσμικὴ συγκέντρωση φράκων καὶ ἐξώμων τουαλεττῶν μὲ σταχτιὰ ροῦχα καὶ ξεκούμπωτο πουκάμισο, εἶσαι ἀσφαλῶς μοντέρνος. Ἂν κοιμᾶσαι ὅλη τὴ μέρα καὶ ζῇς μόνον τὴ νύχτα, εἶσαι ἐπίσης μοντέρνος. Μοντέρνος εἶναι κι' ὅποιος περιφρονεῖ ὅ,τι πιστεύει ἡ μάζα. Ὑπερ-μοντέρνος κι' ἐκεῖνος ποὺ γράφει τὸν ἄγραφο νόμο τῆς ἠθικῆς στὰ παλιά του τὰ παπούτσια. Ἀλλ' αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλην ἐφαρμογὴ τοῦ μοντερνισμοῦ.

...Ἡ κοινωνία, δηλαδή, κάνει στὸ σημεῖον αὐτὸ μιὰ διάκριση,— καὶ λέει: ὅποιος παραβιάζει τὸν ποινικὸ νόμο, καὶ φορεῖ κασκέτο, εἶναι κλέφτης... Ὅποιος τὸν παραβιάζει μὲ γάντια «σουὲντ» καὶ ἀγγλικὸ καστόρι εἶναι ἁπλῶς ...«μοντέρνος ἄνθρ», καὶ τοῦ βγάζω τὸ καπέλλο ἐδαφιαίως, καὶ τὸν προσφωνῶ «ἀξιότιμε κύριε», καὶ τὸν κάνω ὑπουργό, ἂν δὲν εἶναι ἤδη.

Ἀλλὰ τί νὰ τὰ πολυλογοῦμε!... Τὸ πόρισμα τοῦ μύθου εἶναι ἕνα: ὅτι ὁ «μοντερνισμὸς» δὲν εἶναι λέξις ὅπως ὅλες οἱ λέξεις, ἀλλὰ «πὰς-παρτοῦ»!...

Ἡ μεταπολεμικὴ κοινωνία ἔχει ἕνα σωρὸ πράγματα ποὺ εἴτε δὲν τὰ καταλαβαίνει, εἴτε τὰ καταλαβαίνει καὶ καμώνεται πὼς δὲν τὰ ἐννοεῖ, εἴτε γυρεύει νὰ τὰ σκεπάσῃ, ὅπως-ὅπως, γιὰ νὰ μὴ δείχνουνε τὴν ἀσχημη γύμνια τους,—εἴτε προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό της ὅτι δὲν εἶναι αὐτὰ ποὺ εἶναι... Φράπ! λοιπόν, τοὺς κολλάει τὴ μάσκα τοῦ «μοντερνισμοῦ» κι' ἂν μπορεῖτε γνωρίστε τα.

Πόσες ἀξίες ἢ μᾶλλον ἀθλιότητες παμπάλαιες δὲν κατορθώνουν, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, νὰ κυκλοφοροῦν στὸ σύγχρονο κόσμο γιὰ ὁλοκαίνουργες!

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;!...

Ὁ «μοντερνισμὸς», ὁ ἀληθινὸς καὶ ὁ ὑγιὴς ἐκεῖνος ποὺ μᾶς προσφέρει ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐποχῆς μας, διασύρεται θανάσιμα, καὶ τὸ ἐπίθετο «μοντέρνος», τὸ τιμητικὸ ἐπίθετο τοῦ αἰώνος μας κοντεύει πιὰ νὰ γίνῃ ἀνεπανόρθωτα κακόηχο καὶ προσβλητικό.

ΣΤΕΦ. ΧΑΡΜΙΔΗΣ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΙΧ

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΥΝΤ

Ὁ θεμελιωτὴς τῆς ψυχανάλυσης

ΑΥΣΤΗΡΗ πόρτα ἑνὸς βιεννέζικου σπιτιοῦ κρύβει ἀπὸ τὸ βλέμμα, ἐδῶ καὶ μισὸς πιὰ αἰώνας, τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Σίγκμουντ Φρόϋντ: θάλεγες μάλιστα πὼς ἰδιωτικὴ ζωὴ δὲν ὑπάρχει, τόσο ἡ προσωπική του ὕπαρξη εἶναι ἀπόμερα βαλμένη, τόσο σιωπηλὸς εἶναι ὁ δρόμος της. Ἑβδομῆντα χρόνια στὴν ἴδια πόλη, παραπάνω ἀπὸ σαράντα στὸ ἴδιο σπίτι. Σὲ τοῦτο ἐδῶ τὸ δωμάτιο, ἡ ἐξέταση τῶν ἀρρώστων, σέ κείνη ἐκεῖ τὴν πολυθρόνα, ἡ ἀνάγνωση, στὸ ἀντικρυνὸ γραφεῖο, ἡ φιλολογικὴ δουλειά. Pater familias μὲ ἕξη παιδιά, χωρὶς καμιὰ προσωπικὴ ἀνάγκη, χωρὶς ἄλλα πάθη ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ἰδιαίτερης κλίσης τοῦ πνεύματός του. Ποτὲ ἄτομο τῆς ἐποχῆς μας δὲ χρησιμοποίησε μὲ τόση τσιγκουνιὰ καὶ συνάμα μὲ τόση γενναιοφροσύνη τὸν καιρό του, ποτὲ ἄτομο δὲν καταφρόνεσε περισσότερο τάξιώματα, τὶς διακρίσεις καὶ τὴ ματαιοδοξία νὰ δείχνεται καὶ νὰ γυρεύει τὴν ἐπιδοκιμασία τοῦ κοινοῦ. Στὴν περίπτωση τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς ὑποτάζεται ἀποκλειστικὰ κι ὁλοκληρωτικὰ στὸν ἀκατάπαυτο, στὸ μονὸχορδο κ' ὑπομονετικὸ ρυθμὸ τῆς δουλειᾶς. Καθεμιὰ ὁπὸ τὶς χιλιάδες τὶς ἑβδομάδες τῶν ἑβδομηνταπέντε χρόνων του εἶναι κλεισμένη μέσα στὸν ἀπαρασάλευτο κύκλο μιᾶς κοσμοσυρμένης δράσης, κάθε μέρα εἶναι τὸ ταίρι τῆς ἄλλης: σ' ὅλο τὸ διάστημα τῶν πανεπιστημιακῶν μαθημάτων, διάλεξη μιὰ φορὰ τὴ βδομάδα, τὴν Τετάρτη βράδυ, κανονικά, σύμφωνα μὲ τὴ σωκρατικὴ μέθοδο, ἕνα πνευματικὸ συμπόσιο μέσα στοὺς μαθητάδες του, τὸ Σάββατο τὸ ἀπόγεμα, μιὰ παρτίδα χαρτιά,— ἔξω ἀπ' αὐτά, ἀπὸ τὸ πρωὶ ἴσαμε τὸ βράδυ, ἢ μᾶλλον ἴσαμε τὸ μεσονύχτι, κάθε λεφτό, κάθε δευτερόλεφτο εἶναι ἀφιερωμένο στὴν ἀνάλυση, στὴ θεραπεία τῶν ἀνιάτων, στὴ μελέτη, στὸ διάβασμα καὶ στὸν ἐπιστημονικὸ ἄθλο. Αὐτὸ τὸ ἀπαράβατο ἡμερολόγιο τῆς ἐργασίας δὲν ἔχει φύλλα λευκά. Ἡ ἀτελεύτητη αὐτὴ ἡμέρα, μέσα σὲ μισὸν αἰῶνα, δὲν εἶνε οὔτε μιὰν ὥρα ξεκούρασης γιὰ τὸ πνεῦμα. Ἡ ἀδιάκοπη δραστηριότητα εἶναι τόσο φυσικὴ σ' αὐτὸ τὸ ἀεικίνητο πνεῦμα ὅσο εἶναι γιὰ τὴν καρδιὰ ὁ ἀναζωογονητὴς σφυγμὸς τοῦ αἵματος. Ἡ ἐργασία,στὴν περίπτωση τοῦ Φρόϋντ, δὲν παρουσιάζεται σὰ μιὰ δράση ὑποταγμένη στὴ θέληση, ἀλλὰ ἀντιθέτως σὰ μιὰ σταθερὴ λειτουργία, συμφυὴς μὲ τὸ ἄτομο. Ἡ πληρότητα αὐτοῦ τοῦ ζήλου κι αὐτῆς τῆς ἐπαγρύπνησης εἶναι ἀκριβῶς τὸ πιὸ καταπληκτικὸ γνώρισμα τοῦ διανοητικοῦ του εἶναι. Ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια, ὁ Φρόϋντ ἐνεργεῖ καθημερινῶς ὀχτώ, ἐννιά, δέκα, κάποτε ἑντεκα ψυχαναλύσεις, δηλαδὴ: ἐννιὰ, δέκα, ἐντεκα φορὲς συγκεντρώνεται γιὰ μιὰ ὁλόκληρη ὥρα, σὲ μιὰ ἐξαιρετικὴ, σχεδὸν παλλόμενη ἔνταση, γιὰ νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸ «ὑποκείμενό» του, ἀκούοντας καὶ ζυγιάζοντας κάθε λόγο του, ἐνῶ ἡ ἀλάθευτη μνήμη του τοῦ ἐπιτρέπει νὰ συγκρίνει σύγκαιρα τὰ δεδομένα αὐτῆς τῆς ψυχανάλυσης μὲ τὰ πορίσματα ὅλων τῶν προηγουμένων. Ζεῖ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μέσα στὴν καρδιὰ τῆς ξένης αὐτῆς προσωπικότητας, ἐνῶ σύγκαιρα, κάνοντας τὴ διάγνωση τῆς ψυχῆς, τὴν παρακολουθεῖ ἀπ' ἔξω. Καὶ ξάφνου, στὸ τέλος τῆς συνέδρίας, ὀφείλει νὰ παρατήσει αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, νὰ εἰσγωρήσει στὴ ζωὴ τοῦ ἀκόλουθου ἀρρώστου, κι αὐτὸ νὰ γίνει ὀχτώ κ' ἐννιὰ φορὲς τὴν ἡμέρα— φυλάγοντας ἐν τῷ μεταξὺ μέσα του, χωρισμένες, δίχως σημειώσεις ἢ μνημονικὰ μέσα, ἑκατοντάδες κ' ἑκατοντάδες μοῖρες, ποὺ αὐτὸς, ὁ θεραπευτὴς, θὰ ἐξουσιάσει καὶ θὰ ξεχωρίσει στὶς πιὸ μικρές τους διακλαδώσεις.

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΥΝΤ

Μιὰ προσπάθεια τόσο σταθερὰ ἀνανεωμένη ἀπαιτεῖ μιὰν ἐπαγρύπνηση τοῦ πνεύματος, μιὰ διάθεση τῆς ψυχῆς, μιὰν ἔνταση τῶν νεύρων ποὺ κανένας ἄλλος δὲ θάταν ἱκανὸς νὰ βαστάξει παραπάνω ἀπὸ δυὸ ἢ τρεῖς ὧρες. Μὰ ἡ καταπληκτικὴ ζωτικότητα τοῦ Φρόϋντ, ἡ ὑπεροχή του ἡ ὑπεράνθρωπη στὴν περιοχὴ τῆς διανοητικῆς δύναμης, δὲ γνωρίζουν τὴν ἐξάντληση καὶ τὴν κούραση.

Ὅταν πολὺ ἀργὰ, τὴ νύχτα, ἡ ἀναλυτικὴ ἐργασία, τὸ μεροκάματο μὲ τὶς ἐννιὰ καὶ τὶς δέκα ὧρες, τὸ ἀφιερωμένο στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητας, τελειώσει, μιὰ ἄλλη ἐργασία ἀρχίζει, αὐτὴ ποὺ ὅλος ὁ κόσμος νομίζει πῶς τὸν ἀπασχολεῖ ἀποκλειστικά: ἡ δημιουργικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀποτελεσμάτων. Κι' αὐτὸς ὁ γιγάντιος μόχθος, ποὺ ἐφαρμόζεται ἀσταμάτητα σὲ χιλιάδες ἀνθρώπους καὶ ποὺ ἀντανακλᾶ σὲ ἑκατομμύρια, βαστάει μισὸν αἰώνα, δίχως στὸν πρωταγωνιστὴ νὰ παραστέκεται κανένας βοηθὸς, κανένας γραμματικὸς ἢ ἐπιμελητής. Κάθε ἐπιστολὴ τοῦ Φρόϋντ εἶναι αὐτόγραφη, οἱ ἔρευνές του συνεγίζονται ὡς τὸ τέλος ἀπὸ μονάχα ἐκεῖνον, καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ συνδρομὴ ὅλες οἱ ἐργασίες του παίρνουν τὴν τελειωτική τους μορφή. Ἡ μεγαλειώδης κανονικότητα τῆς δημιουργικῆς δύναμης ἀρκεῖ μονάχη νὰ φανερώσει, κάτω ἀπὸ τὴ ρουτινιέρικη ἐπιφάνεια αὐτῆς τῆς ὕπαρξης, τὸ βαθιὰ δαιμονικὸ στοιχεῖο. Μονάχα στὴ σφαῖρα τῆς δημιουργίας ἡ ζωὴ αὐτὴ ἡ φαινομενικὰ κανονικὴ ἀποκαλύπτει ὅ,τι μοναδικὸ κι ἀσύγκριτο ὑπάρχει μέσα της.

Αὐτὸ τὸ ὄργανο τῆς ἀκρίβειας, ποὺ δεκάχρονα ὁλόκληρα λειτουργεῖ χωρὶς ποτὲ νὰ σταματήσει, ἢ νὰ δυνατίσει, ἢ νὰ ξεβιδωθεῖ, θάταν ἀκατανόητο ἂν ἡ ὕλη του δὲν εἶτανε τέλεια. Ὅπως στὸ Χαΐντελ, στὸ Ροῦμπενς, στὸν Μπαλζάκ, ὅλους δημιουργοὺς γειμαρρώδεις, ἡ διανοητικὴ ὑπεραφθονία πηγάζει καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Φρόϋντ ἀπὸ μιὰ λαμπρὴ ὑγεία. Ἴσαμε τὰ ἑβδομῆντα του χρόνια, ὁ μεγάλος αὐτὸς γιατρὸς δὲν ἀρρώστησε ποτὲ σοβαρὰ, αὐτὸς ὁ βαθὺς ἐξερευνητὴς σ' ὅλες τὶς νευρικές ἀρρώστειες δὲν ἔνιωσε ποτὲ τὴν παραμικρὴ νευρικὴ διαταραχῆ, αὐτὸς ὁ ἀπαράμιλλος ἀνασκαλευτὴς τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ψυχῆς, αὐτὸς ὁ ξακουστὸς ψυχοθεραπευτὴς, ἀπόδειξε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, στὶς προσωπικὲς ἐκδηλώσεις του, μιὰν καταπληκτικὴ ὁμοιομορφία καὶ ὑγεία. Αὐτὸ τὸ σῶμα δὲ γνωρίζει ἀπὸ προσωπικὴ πεῖρα οὔτε τὶς πιὸ συνηθισμένες, οὔτε τὶς πιὸ καθημερινὲς κακοδιαθεσίες ποὺ ἔρχουνται νὰ ταράξουν τὴ διανοητικὴ ἐργασία. Δὲν γνώρισε ποτέ, γιὰ νὰ ποῦμ' ἔτσι, οὔτε τὸν κεφαλόπονο. Ὁλόκληρα δεκάχρονα ὁ Φρόϋντ δὲν ἔλαβε ποτὲ τὴν ἀνάγκη νὰ συμβουλευτεῖ κανένα συνάδελφο, ποτὲ ἀδιαθεσία δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ ἀναβάλει μιὰ κούρα. Μονάχα στὴν πατριαρχικὴ ἡλικία, μιὰ διαβολικὴ ἀρρώστεια πασκίζει νὰ σπάσει τὴν παντοδύναμη αὐτὴ ὑγεία. Ἀλλὰ τοῦ κάκου! Μόλις ἡ λαβωματιὰ σαρκοδέσει, ἀμέσως χωρὶς καμιὰν ἐλάττωση, ξαναργίζει ἡ παλιὰ ζωτικότητα. Γιὰ τὸ Φρόϋντ, ἡ ὑγεία πηγαίνει ἀντάμα μὲ τὴν ἀναπνοή, ἡ δημιουργία μὲ τὴ ζωή. Κι ὅσο εἶναι ζωηρὴ καὶ συνεχὴς ἡ ἔνταση τῆς μέρας, τόσο εἶναι τέλειο, γι' αὐτὸ τὸ κορμὶ τὸ πελεκημένο στὸ βράχο, τὸ νυχτερινὸ ξετέντωμα. Ἕνας σύντομος, ἀλλὰ ὁλοκληρωτικὸς, ὕπνος ἀνανεώνει ἀπὸ πρωῖ σὲ πρωῖ αὐτὴ τὴ ρώμη τὴ θαυμαστὰ κανονικὴ καὶ συνάμα θαυμαστὰ ὑπερκανονικὴ τοῦ πνεύματος. Ὁ Φρόϋντ, ὅταν κοιμᾶται, κοιμᾶται βαθιὰ, κι ὅταν ἀγρυπνᾶ, ἀγρυπνᾶ τρομερά.

Ἡ ἐξωτερικὴ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ὁμοφωνεῖ μὲ τὴν πλέρια αὐτὴ ἰσορροπία τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων. Τέλειες ἀναλογίες σ' ὅλα τὰ χαραχτηριστικὰ, μορφὴ ἀληθινὰ ἁρμονικὴ. Τὸ ἀνάστημα οὔτε πολὺ ψηλὸ, οὔτε πολὺ χαμηλὸ, τὸ σῶμα οὔτε πολὺ βαρὺ, οὔτε πολὺ λιγνό: παντοῦ καὶ πάντα ἕνας μέσος ὅρος πραγματικὰ ὑποδειγματικός. Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, οἱ γελοιογράφοι ἀπελπίζονται μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ πρόσωπο ποὺ τὸ τέλειο ἀβγουλωτὸ σχῆμα του δὲ δίδει καμιὰ λαβὴ στὴν ὑπερβολὴ τῆς καρικατούρας. Μάταια θὰ βάλεις στὴν ἀράδα τὰ νεανικὰ του πορτραῖτα γιὰ νὰ βρεῖς κάποιο κυρίαρχο γνώρισμα, κάποιο σημάδι χαραχτηριστικό. Στὰ τριάντα, στὰ σαράντα, στὰ πενῆντα του χρόνια, οἱ εἰκόνες αὐτὲς δὲ θὰ μᾶς δείχνουνε παρὰ ἕναν ὠμορφάνθρωπο, ἕναν ἄντρα, ἕναν κύριο μὲ κανονικὰ χαραχτηριστικά, περίσσια κανονικὰ ἴσως. Τὸ σκοτεινὸ καὶ συγκεντρωμένο μάτι προδίδει, εἶναι ἀλήθεια, τὸ διανοητικὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ μὲ τὴν καλήτερη θέληση, δὲ θάβρισκες σ' αὐτὲς τὶς χλωμὲς φωτογραφίες τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ γνωστὰ κεῖνα πρόσωπα τῶν γιατρῶν, τὰ ἐξιδανικευμένα, τὰ πλαισιωμένα μ' ἕνα περιποιημένο γένι, τὰ σοβαρὰ καὶ γλυκὰ ἀντάμα, ἀλλὰ κοντολογῆς, κάθε ἄλλο παρὰ ὑποβλητικά. Ἀρχίζεις κι ὅλας νὰ πιστεύεις πὼς πρέπει νὰ ἐγκαταλείψεις τὴ σπουδὴ τοῦ χαραχτήρα μπροστὰ σ' ἕνα πρόσωπο τόσο κλεισμένο στὴ δικὴ του τὴν ἁρμονία. Μὰ, ἄξαφνα, οἱ τελευταῖες φωτογραφίες ἀργίζουνε νὰ μιλοῦνε. Μονάχα ἡ ἡλικία, ποὺ, στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους, διαλύει τὰ ἀτομικὰ χαραχτηριστικὰ καὶ τὰ θρυμματίζει σὲ γκρίζα ἄργιλο, μονάχα κ' ἡ ἀρρώστεια, μὲ τὸ δημιουργικό της κοπίδι, μεταβάλλουν ἀναντίρρητα τὸ πρόσωπο τοῦ Φρόϋντ σὲ φυσιογνωμία. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ τὰ μαλλιὰ ἀσπρίζουνε, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ τὸ γένι παύει νὰ πλαισιώνει τόσο πλούσια τὸ πηγούνι καὶ νὰ ἡσκιώνει τὸ αὐστηρὸ στόμα, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ τὸ κοκκαλιάρικο καὶ πλαστικὸ σαγόνι ἀρχίζει νὰ προβάλλει, κάτι σκληρὸ, κάτι ἀναμφισβήτητα ἐπιθετικὸ ἀποκαλύπτεται: ἡ ἀνήλεη, ἡ διεισδυτικὴ, ἡ σχεδὸν ἐρεθισμένη ἀπὸ φυσικοῦ της θέλησι. Βαθύτερο, σκοτεινότερο, τὸ βλέμμα, τὸ ἄλλοτε ἁπλῶς στοχαστικὸ, εἶναι τώρα αἰγμηρὸ καὶ διαπεραστικό. Μιὰ πικρὴ καὶ καταφρονετικὴ ζαρωματιὰ σκίζει σὰν πληγὴ τὸ ξέσκεπο μέτωπο, τὸ αὐλακωμένο ἀπὸ ρυτίδες. Τὰ λεπτὰ καὶ σφιγμένα χείλη κλείνουνται θαρρεῖς πάνω σ' ἕνα «ὄχι» ἢ πάνω

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΙΧ:
Σίγκμουντ Φρόϋντ
(Μετάφρ. Π.)

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΖΩΗΣ:
(Συνέντευξη μὲ τὸν κ. Θ. Ν. Συναδινὸ)

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ:
Τ' ἀηδόνι π' ἀνασταίνει τὴν δομορφιὰ
(Διήγημα)

ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΙΟΥ:
Ἕνας μῆνας στὸ Παρίσι

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΛΑΛΑΟΥΝΗ:
Ἡ μουσικὴ ἑβδομάς

ΑΔΟΛΦΟΥ ΑΛΜΠΕΡΤΑΤΣΙ:
Τὸ ἀρνάκι
(Διήγημα)

ΣΑΡΑΘ ΚΟΥΜΑΡ ΓΟΣ:
Ἀνάμεσα στ' ἄγρια θηρία

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΙΧ:
Εἰκοσιτέσσερις ὧρες ἀπὸ τὴ ζωὴ μιᾶς γυναίκας

ΑΝΤΡΕ ΜΩΡΟΥΑ:
Τὰ βάσανα τοῦ νεαροῦ Βέρθερου

Κ. Λ. Π.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
Γραφεῖα: Βουλῆς 1
Ὑπεύθυνος συντάκτης
Β. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ἡπίτη 3
Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΝΙΚ. ΓΑΒΑΛΑΣ
Ὁδὸς Πριάμου, Καλλιθέα

σ' ἕνα «Δὲν εἶναι ἀλήθεια». Γιὰ πρώτη φορὰ νιώθεις, πάνω στὸ πρόσωπο τοῦ Φρόϋντ, τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴ μαγητικότητα τοῦ εἶναι του, καὶ μαντεύεις πὼς δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ κάποιον καλὸ γεροντάκο, ποὺ ἢ ἠλικία τὸν ἔκαμε γλυκομίλητο καὶ κοινανικό, παρὰ γιὰ ἕναν ἀξιοψυχαναλυτή, ποὺ δὲν ἀφήνει νὰ τόνε ξεγελάσει κανείς, ποὺ δὲν παραδένεται κανένα ξεγέλασμα. "Ενας ἄνθρωπος ποὺ μπροστά του θὰ τρόμαζες νὰ πεῖς ψέματα, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ, μὲ τὸ καγύοππτο Βλέμμα του ποὺ τινάζεται σὰ σαΐττα ἀπὸ τὸ σκοτάδι του, φράζει τὸ δρόμο σὲ κάθε ὑπεκφυγὴ κ' ἐμποδίζει ἀπὸ τὰ πρὶν κάθε δραπέτευση, ἕνας ἄνθρωπος μὲ τυραννικὸ πρόσωπο, πιότερο ἴσως παρὰ ἀπολυτρωτικὸ, ἀλλὰ προικισμένος μὲ μιὰ θαυμάσια ἔνταση καὶ διείσδυση, ὄχι ἕνας ἁπλὸς θεωρητικός, παρὰ ἕνας ἀνήλεος ψυχολόγος.

"Ας μὴ δοκιμάσῃ κανεὶς νὰ γλυκάνῃ τὴ μάσκα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ μαλακώσει τὴ βιβλικὴ της σκληρότητα, ἢ τὴν εὐεργετική της ἀδιαλλαξία ποὺ φέγγει μέσα στὸ σχεδὸν ἀπειλητικὸ μάτι τοῦ γέρου παλαιστῆ. Γιατὶ ἂν ἡ κοφτερὴ τούτη κι ἀνελέητη ἐνέργεια εἶχε λείψει στὸ Φρόϋντ, τὸ ἔργο του θὰ γε στερηθεῖ δ,τι καλύτερο κι ἀπροφασιστικότερο ἔχει. Ὅπως ὁ Νίτσε μὲ τὸ σφυρί, ὅμοια ὁ Φρόϋντ φιλοσόφησε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ μὲ τὴ σμίλη: αὐτὰ τὰ ὄργανα δὲν μποροῦνε νὰ τὰ μετανγειριστοῦνε γέρια ἐπιεικὴ καὶ μαλακά. Ἡ ὑποχρεωτικότητα, ἡ εὐγένεια, οἱ τσιριμόνες κ' ἡ συμπόνια θἄταν ἀσυμβίβωτες μὲ τὴ ριζοσπαστικὴ σκέψη τῆς δημιουργικῆς φύσης του, ποὺ τὸ νόημα κ' ἡ ἀποστολή της εἶναι ἀποκλειστικὰ ἡ ἀποκάλυψη τῶν ἀκροτήτων κι ὄχι ἡ ἑναρμόνισή τους. Ἡ μαγητικὴ θέληση τοῦ Φρόϋντ ἀπαιτεῖ πάντα καθαρὰ τὸ ὑπὲρ ἢ τὸ κατά, τὸ ναὶ ἢ τὸ ὄχι, ἀλλὰ ποτὲ τὸ «περίπου» ἢ τὸ «ἀλλά», ἢ τὸ «ὁπωσδήποτε». Ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ δίκιο, γιὰ τὸ ποιὸς ἔχει δίκιο στὴν περιοχὴ τοῦ πνεύματος, ὁ Φρόϋντ δὲ γνωρίζει οὔτε ἐπιφυλάξεις, οὔτε συμβιβασμοὺς, οὔτε σπλαγχνιά: ὅπως ὁ Ἰεγωβᾶ, συγγνωρεῖ εὐκολότερα ἕναν ἀποστάτη, παρὰ ἕνα γλιαρό. Τὰ περίπου δὲν ἔγουν ἀξία γι' αὐτόν, δὲν παρακινεῖται παρὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ἐκατὸ τὰ ἑκατό. Κάθε ἀόριστο μεσόφωτο, τόσο στὶς προσωπικὲς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου με τὸν ὁμοιο τὸν ὅσο καὶ στοὺς ὑπέρογους διανοητικοὺς συμβιβασμοὺς σκιοφωτισμοὺς τῆς ἀνθρωπότητας ποὺ ὁνομάζουν ψευδαισθήσεις, προκαλεῖ ἀναπόφευγα μέσα του τὴ σφοδρὴ καὶ σχεδὸν παράφορη ἀνάγκη νὰ γωρίσει, νὰ καθορίσει, νὰ ταξινομήσει. Τὸ βλέμμα του θέλει ἢ ὀφείλει πάντα νὰ βγάλει στὴν ἐπιφάνεια τὴν ἀλήθεια.

Νὰ δεῖ καθαρὰ, νὰ στοχαστεῖ καθαρὰ, νὰ ἐνεργήσει καθαρὰ, αὐτὸ δὲν εἶναι γιὰ τὸ Φρόϋντ μιὰ προσπάθεια, οὔτε μιὰ πράξη τῆς θέλησής του, ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνάλυσης εἶναι μέσα του ψυχόρμητη, ὀργανικὴ, ἀκαταγκίνητη.

Σκληρὸς, αὐστηρὸς κι ἀνελέητος γιὰ τοὺς ἄλλους, ὁ Φρόϋντ δὲν εἶναι λιγώτερο γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Ὑμνασμένος στὴ δυστιστία, συνηθισμένος νὰ ἀνακαλύπτει καὶ τὴ μικρότερη ψευτιὰ μέσα στὶς πιὸ μυστικὲς δίπλες τοῦ ὑποσυνείδητου, νὰ ξεδιακρίνει πίσω ἀπὸ κάθε ὁμολογία μιὰν ἀκόμα πιὸ εἰλικρινὴ ἐξομολόγηση, κάτω ἀπὸ κάθε ἀλήθεια μιὰν ἀλήθεια ἀκόμα μεγαλύτερη, ἐφαρμόζει στὸ ἀτομό του τὴν ἐπαγρύπνηση τοῦ τυραννικοῦ αὐτοῦ ἐλέγχου. Γι' αὐτὸ ἡ λέξη ἡ τόσο πολυσυνηθισμένη «ἐνθαρσὴς στοχαστὴς» μοῦ φαίνεται ἀταίριαστη στὸ Φρόϋντ. Ἡ σκέψη του δὲν περιέγει καθόλου αὐτοσχεδιασμό, μόλις ἔγει κάποια διάστηση. Δὲν εἶναι κανένας ἀπερίσκεπτος ποὺ ἐπινοεῖ μονομιᾶς τοὺς ἐπιστημονικοὺς τύπους του. Διστάζει κάποτε γρόνια ὁλόκληρα πρὶ νὰ παραδεγτεῖ καταγωρηματικὰ μιὰν ὑπόθεση σὰ μιὰ βεβαιότητα. Γιὰ ἕνα οἰκοδομικὸ σῶμα ὅπως τὸ δικό του, κάθε πρόωρη γενίκευση, κάθε παρακιντυνευμένο πῆδημα τοῦ μυαλοῦ θἄταν ἐμπὰ ἀληθινὴ τρέλα. Βαδίζοντας πάντα μὲ μικρὰ βήματα, μὲ προφύλαξη καὶ δίνως τὴν παρακμικρὴ ἔξαρση, ὁ Φρόϋντ ἔγωρίζει πρῶτος δ,τι δὲν εἶναι σίγουρο, στὸ βιβλία του βρίσκεις συγνὰ ποειδοποιήσεις σὰν τὶς ἀκόλουθες, ποὺ ὁ ἴδιος ἀπευθύνει στὸν ἑαυτό του: «Αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ὑπόθεση» ἢ «Ξέρω πὼς στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔγω λίγα καινούρια πράματα νὰ πῶ». Τὸ ἀληθινὸ θάορος τοῦ Φρόϋντ δὲν ἀργίζει παρὰ ἀργότερα, δηλαδὴ μὲ τὴ βεβαιότητα. Μονάγα ὅταν ὁ ἀκούραστος αὐτὸς καταστροφέας κάθε ψευδαίσθησης πεισθεῖ ὁλοκληρωτικὰ, κατοινάκισει τὴ δική του τὴ δυσπιστία, ὑπερπηδήσει τὸ φόβο μήπως πλουτίσει τὴ γίμαιρα τοῦ κόσμου μὲ μιὰ νέα αὐταπάτη, τότε μονάγα ἐκθέτει τὴ θεωρία του. Μὰ σύντας μιὰ φορὰ ἀναγνωρίσει καὶ κηρύξει στὸν κόσμο μιὰν ἰδέα, ἡ ἰδέα αὐτὴ μπαίνει μέσα στὸ ἄιμα καὶ στὴ σάρκα του, γίνεται ὀργανικὸ μέλος τῆς διανοητικῆς του ὑπόστασης, καὶ κανένας Σάὀλωκ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ κόψει οὔτε μιὰν οὐγγιὰ ἀπὸ τὴ ζωντανὸ σῶμα του.

Αὐτὴ τὴν ἐπιμονή, αὐτὴ τὴν ὑποστηρίξη τῆς ἀποψῆς του ἀντίκρυ κ' ἐνάντια σὲ ὅλους, οἱ ἐρεθισμένοι ἀντίπαλοι τοῦ Φρόϋντ τὴν ὀνομάσανε δογματισμὸ, κι ἀκόμα κ' οἱ ὀπαδοί του παραπονεθήκανε γι' αὐτήν, μὲ φωνὴ σιγανὴ ἢ δυνατή. Μὰ ὁ ἀκέραιος αὐτὸς γαραγτήρας εἶναι ἀξεδιάλυτα δεμένος μὲ τὴ φύση του: προέργεται ἀπὸ μιὰ στάση ὄχι ἠελημαστική, παρὰ αὐθόομητη, ἀπὸ ἕναν ἰδιαίτερο τρόπο νὰ βλέπει -τὰ πράματα. Αὐτὸ ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ διπλουργικὸ βλέμμα του, τὸ βλέπει ὡσὰν τὸ ἕνα πρᾶμα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ μὴν τοὺς δεῖ. Ὁ-ταν στοχάζεται, ἐγγνέει αὐτὸ ποὺ ἄλλοι ἔγουνε στοχαστεῖ πάνω στὸ ἴδιο θέμα. Συλλαβαίνει τὰ προβλήματά του μ' ἕναν τρόπο φυσικὸ κι ἀναντίρρητο, τὸ ὁποιο κι ἄν εἶναι τὸ μέρος ὅπου θὰ μισανοίξει τὸ σιβυλλικὸ βιβλίο τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πέφτει πάντα σέ μιὰν καινούρια σελίδα. Πρὶν ἀκόμα ἡ κριτικὴ σκέψη του κυριευθεῖ ἀπ' αὐτὴν, τὸ μάτι του ἔγει κι ὅλας ἐκιτελέσει τὴ δημιουργία. Μπορεῖς νὰ διορθώσεις μιὰν πλάνη στὴ γνώμη σου, μιὰ δὲν μπορεῖς ποτὲ νὰ μεταλλάξεις τὴ δημιουργικὴ σύλληψη ἑνὸς βλέμματος: ἡ ὅραση εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ἐπίδραση, ἡ δημιουργία πέρα ἀπὸ τὴ θέληση. Τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο ποὺ ὁνομάζουμε ἀληθινὴ δημιουργία, ἄν ὄχι αὐτὸ τὸ γάρισμα νὰ βλέπεις πράματα παμπάλαια καὶ ἀσάλευτα ὡσὰν ποτὲ νὰ μὴν τἄγε φωτίσει τὸ ἀστρο ἑνὸς ἀνθρώπινου ματιοῦ, τὸ γάρισμα νὰ ἐκφράζεις αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν δέκα χιλιάδες φορὲς, μὲ τόση παρθενικὴ δροσιὰ ὡσὰν ποτὲ στόμα θνητοῦ νὰ μὴν τἄγε προφέρει; Ἀδύνατο νὰ τὴ μάθεις αὐτὴ τὴ μαγεία τῆς διαισθητικῆς δρασης τοῦ σοφοῦ, ἀδύνατο συνάμα νὰ τὴ διδάξεις. Ἡ ἐπιμονὴ μὲ τὴν ὁποία μιὰ μεγαλοφυΐα συγκρατεῖ τὸ πρῶτο καὶ μοναδικὸ της δραμα δὲν εἶναι διόλου πείσμα, παρὰ μιὰ ἀγαπότρεπτη ἀνάγκη.

Γι' αὐτὸ ὁ Φρόϋντ δὲν πασκίζει ποτὲ νὰ πείσει ἢ νὰ σαγηνεύσει τοὺς ἀναγνῶστες καὶ τοὺς ἀκροατές του. Ἐκθέτει, αὐτὸ εἶναι ὅλο. Ἡ ἀνεπιφύλαγτη νομιμοφροσύνη του ἀρνεῖται ἀπολύτως νὰ ἐξυπηρετήσει ἀκόμα καὶ τὶς σκέψεις ποὺ τοῦ φαίνονται ὡς οἱ σπουδαιότερες μὲ μιὰ μορφὴ ποιητικὰ σαγηνευτικὴ καὶ, γλυκαίνοντας τὴν ἔκφραση, τὰ διευκολύνει τὶς εὐαίσθητες ψυγὲς νὰ γωνέψουνε τὰ σκληρὰ καὶ πικρὰ κομάτια. Συγκρινόμενη μὲ τὴ μεθυστικὴ πρόζα τοῦ Νίτσε, ποὺ σκορπάει τὰ πιὸ τρελὰ πυροτεγνήματα τῆς τέγνης καὶ τοῦ τεγνάσματος, ἡ δική του φαίνεται στὴν ἀργὴ ἄγρωμη, λιτὴ καὶ ψυγρή. Ἡ πρόζα τοῦ Φρόϋντ δὲ γοητεύει, δὲν καταγτᾶ, ἀρνεῖται ἐντελῶς κάθε ποίηση, κάθε μουσικὴ εὐρυθμία (τοῦ λείπει, ὅπως ὁμολογεῖ αὐτὸς ὁ ἴδιος, κάθε ἐσωτερικὴ κλίση γιὰ τὴ μουσικὴ, φυσικὰ μὲ τὸ νόημα τοῦ Πλάτωνα ποὺ τὴν κατηγορεῖ πὼς ταράζει τὴν καθαρὴ σκέψη). Ὁ ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τοῦ Φρόϋντ εἶναι νὰ ἐνεγγεῖ σύμφωνα μὲ τὴ φράση τοῦ Σταντάλ: «Γιὰ νἄσαι καλὸς φιλόσοφος, πρέπει νἄσαι ξηρὸς, καθαρὸς, γωρὶς ψευδαισθήσεις». Ἡ σαφήνεια, τόσο στὴ γλῶσσα ὅσο καὶ σ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις, τοῦ φαίνεται ὡς ἡ ὑπέρτατη ἀρετὴ. Ὑποτάσσει ὅλες τὶς καλλιτεχνικὲς ἀξίες, ὡς δευτερεύουσες, σ' αὐτὴ τὴν καθαρότητα, σ' αὐτὴ τὴ φωτεινότητα, καὶ καταγτᾶ ἔτσι τὸ ἄγγογο, τὸ διαμαντοκομμένο ὑφος ποὺ γνωρίζουν καὶ θαυμάζουν οἱ ἀναγνῶστες τῶν ἔργων του. Πρόζα λατινική, πρόζα ρωμαϊκή, γδυμνὴ ἀπὸ κάθε στολίδι, συγκρατημένη, ἀλύγιστη, δὲν πετάει πάνω ἀπὸ τὸ θέμα της ὅπως κάνουν οἱ ποιητὲς, παρὰ τὸ ἐκφράζει μὲ λόγια σκληρὰ καὶ ἀβρά. Δὲν ἐξωραΐζει, δὲ σωριάζει τὶς λέξεις, δὲν εἶναι παραφορτωμένη, ἀποφεύγει τὶς ἐπαναλήψεις, εἶναι φιλάργυρη στὶς εἰκόνες καὶ στὶς μεταφορές. Μὰ ὅταν διαλέγει καμιά, εἶναι δυνατὰ πειστική καὶ γτυπάει σὰ μπάλλα. Κατὰ τὴν ἀποδειγτική του, ὁ Φρόϋντ δὲν ἐγκαταλείπει ποτὲ τὸν ἴσιο δρόμο—μισεῖ τὶς περιφράσεις τοῦ στὶλ ὅσο τὶς διανοητικὲς παρεκτροπὲς—καὶ ὁ ὅλο τὸ ἀπέραντο ἔργο του δὲ βρίσκεις οὔτε μιὰ φράση ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἀμέσως νοητὴ. Δίγως προπάθεια, ἀκόμα κι ἀπὸ ἄνθρωπο μὲ μέση μόρφωση. Ἡ ἔκφραση τείνει πάντα ὅπως καὶ ἡ σκέψη του σὲ μιὰν ἀκρίβεια σνεδὸν γεωμετρική. Μονάγα ἕνα στὶλ φαινομενικὰ μουντὸ, ἀλλὰ πραγματικὰ ἐξαιρετικὰ φωτεινὸ, μποροῦσε νὰ ὑπηρετήσει τὴν προσπάθειά του πρὸς τὴν καθαρότητα.

Κάθε μεγαλοφυΐα, λέγει ὁ Νίτσε, φοράει μάσκα. Ὁ Φρόϋντ διάλεξε μιὰ μάσκα ἀπὸ τὶς πιὸ ἀδιαστέραστες: τὴ μάσκα τῆς διάκρισης. Ἡ ἐξωτερική του ζωὴ κρύβει μιὰ δαιμονική δύναμη, ἡ ἐργασίας κάτω ἀπὸ ἕνα στεγνὸ καὶ λιτὸ ὕφος ἀστοῦ, θἄλεγες συξδὸν φιλισταίου. Τὸ πρόσωπό του κρυβει τὴ δημιουργική μεγαλοφυΐα κάτω ἀπὸ γαραγτηριστικὰ ξηρὰ καὶ κανονικά. Τὸ ἔργο του, τολμηρὸ καὶ ἄκρως ἐπαναστατικὸ, παρουσιάζεται μὲ ροῦχα ποὺ θὰ ταίριαζαν στὶς πανεπιστημιακὲς μεθόδους μιᾶς ἀκριβόλογης φυσικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἄγρωμη ψυχρότητα τοῦ ὕφους του κρύβει τὴν κρυσταλλίνη γέγγης τῆς δημιουργικῆς του δύναμης. Πνεῦμα τῆς λιτότητας, ἀγοπὰ νὰ φανερώνει αὐτὸ ποὺ μέσα του εἶναι λιτὸ κι ὄγι κεῖνο ποὺ εἶναι δαιμόνιο. Στὴν πρώτη ματιὰ παρουσιάζεται μόνο τὸ μέτρο, τὸ ὑπέρμετρο ἀποκαλύπτεται ἀργότερα, ὅταν σκάψεις. Σ' ὅλα τὰ πράματα τὸ Φρόϋντ εἶναι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι θέλει νὰ φαίνεται, κι ὥστοσο, σὲ κάθε του ἐκδίλωση μένει πάντα ὁ ἴδιος, γωρὶς διφορούμενα. Γιατί, ἐκεῖ ποὺ κυριαγρεῖ καὶ ἀνθοβολᾶ μέσα στὸν ἄνθρωπο ὁ νόμος τῆς ἀνώτερης ἑνότητας, ἡ ἑνότητα τοῦτη ἀποκαλύπτεται κ' ἑνσαρκώνεται σ' ὅλα τὰ στοιγεῖα ποὺ εἶναι του: στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο, στὸ ὕφος καὶ στὴ μορφή.

ΣΤΕΦΑΝ ΤΖΒΑΙΓ.Χ
(Μετάφρ. Π.)

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἀπὸ τοῦ 14ου φύλλου τῆς ἡμετέρας ἐφημερίδος, ἡ σύνταξις καὶ διαχείρισις τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων»—ἐξαιρέσει τῆς παροχῆς τῶν ὑπηρεσιῶν βιβλίων, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξακολουθεῖ νὰ εὐθύνεται ὁ Οἶκος «Ἐλευθεροῦδάκης» Α. Ε. —περιῆλθε κατόπιν συμφωνίας, εἰς τὸν κ. Α. Νικολόπουλον, ὅστις καὶ θὰ εὐθύνεται διὰ πᾶν σχετιζόμενον μὲ τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος.

Ὁ κ. Κ. Ἐλευθεροῦδάκης παραμένει ὡς διευθυντὴς καὶ συνεργάτης, ὁ δὲ κ. Κ. Καρβαΐος, παραιτηθεὶς τῆς συντάξεως, παραμένει εἰς τῆς ἀπὸ δεκαετίας θέσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Οἴκου «Ἐλευθεροῦδάκης» Α. Ε.

Ἡ Κριτικὴ τοῦ βιβλίου

ΚΑΤΙΝΑΣ Γ. ΠΑΠΠΑ, «Στὴ Συκαμιὰ ἀπὸ κάτω κ' ἄλλα διηγήματα».

Ἀπὸ τρεῖς κόσμους ἐσπῆρ ἡ ὁ Κατίνα Παππᾶ τὸ ὑλικὸ γιὰ τὰ δεκατέσσερα διηγήματα τῆς συλλογῆς της.Πρῶτος, ὁ φυσικός. Δεύτερος, ὁ πολιτισμός. Τρίτος, ὁ παρεξηγημένος δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ φαίνεται γιὰ φυσικός, ἀλλ' εἶναι πιὸ πολιτισμένος κ' ἀπ' τὸν πολιτισμένο, ἢ ἀνιδρώτινες ἐκδηλώσεις, ποὺ φαίνεται ὡς ἡ ὑπέρτατη ἀρετὴ. Ὑποτάσει ὅλες τὶς καλλιτεχνικὲς ἀξίες, ὡς δευτερεύουσες, σ' αὐτὴ τὴν καθαρότητα, σ' αὐτὴ τὴ φωτεινότητα, καὶ καταγτᾶ ἔτσι τὸ ἄγγογο, τὸ διαμαντοκομμένο ὕφος ποὺ γνωρίζουν καὶ θαυμάζουν οἱ ἀναγνῶστες τῶν ἔργων του. Πρόζα λατινική, πρόζα ρωμαϊκή, γδυμνὴ ἀπὸ κάθε στολίδι, συγκρατημένη, ἀλύγιστη, δὲν πετάει πάνω ἀπὸ τὸ θέμα της ὅπως κάνουν οἱ ποιητὲς, παρὰ τὸ ἐκφράζει μὲ λόγια σκληρὰ καὶ ἀβρά. Δὲν ἐξωραΐζει, δὲ σωριάζει τὶς λέξεις, δὲν εἶναι παραφορτωμένη, ἀποφεύγει τὶς ἐπαναλήψεις, εἶναι φιλάργυρη στὶς εἰκόνες καὶ στὶς μεταφορές. Μὰ ὅταν διαλέγει καμιά, εἶναι δυνατὰ πειστική καὶ γτυπάει σὰ μπάλλα. Κατὰ τὴν ἀποδειγτική του, ὁ Φρόϋντ δὲν ἐγκαταλείπει ποτὲ τὸν ἴσιο δρόμο—μισεῖ τὶς περιφράσεις τοῦ στὶλ ὅσο τὶς διανοητικὲς παρεκτροπὲς—καὶ ὁ ὅλο τὸ ἀπέραντο ἔργο του δὲ βρίσκεις οὔτε μιὰ φράση ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἀμέσως νοητὴ. Δίγως προπάθεια, ἀκόμα κι ἀπὸ ἄνθρωπο μὲ μέση μόρφωση. Ἡ ἔκφραση τείνει πάντα ὅπως καὶ ἡ σκέψη του σὲ μιὰν ἀκρίβεια σνεδὸν γεωμετρική. Μονάγα ἕνα στὶλ φαινομενικὰ μουντὸ, ἀλλὰ πραγματικὰ ἐξαιρετικὰ φωτεινὸ, μποροῦσε νὰ ὑπηρετήσει τὴν προσπάθειά του πρὸς τὴν καθαρότητα.

Κάθε μεγαλοφυΐα, λέγει ὁ Νίτσε, φοράει μάσκα. Ὁ Φρόϋντ διάλεξε μιὰ μάσκα ἀπὸ τὶς πιὸ ἀδιαστέραστες: τὴ μάσκα τῆς διάκρισης. Ἡ ἐξωτερική του ζωὴ κρύβει μιὰ δαιμονική δύναμη ἐργασίας κάτω ἀπὸ ἕνα στεγνὸ καὶ λιτὸ ὕφος ἀστοῦ, θἄλεγες συξδὸν φιλισταίου. Τὸ πρόσωπό του κρυβει τὴ δημιουργική μεγαλοφυΐα κάτω ἀπὸ γαραγτηριστικὰ ξηρὰ καὶ κανονικά. Τὸ ἔργο του, τολμηρὸ καὶ ἄκρως ἐπαναστατικὸ, παρουσιάζεται μὲ ροῦχα ποὺ θὰ ταίριαζαν στὶς πανεπιστημιακὲς μεθόδους μιᾶς ἀκριβόλογης φυσικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἄγρωμη ψυχρότητα τοῦ ὕφους του κρύβει τὴν κρυσταλλίνη γέγγης τῆς δημιουργικῆς του δύναμης. Πνεῦμα τῆς λιτότητας, ἀγοπὰ νὰ φανερώνει αὐτὸ ποὺ μέσα του εἶναι λιτὸ κι ὄγι κεῖνο ποὺ εἶναι δαιμόνιο. Στὴν πρώτη ματιὰ παρουσιάζεται μόνο τὸ μέτρο, τὸ ὑπέρμετρο ἀποκαλύπτεται ἀργότερα, ὅταν σκάψεις. Σ' ὅλα τὰ πράματα τὸ Φρόϋντ εἶναι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι θέλει νὰ φαίνεται, κι ὥστοσο, σὲ κάθε του ἐκδήλωση μένει πάντα ὁ ἴδιος, γωρὶς διφορούμενα. Γιατί, ἐκεῖ ποὺ κυριαγρεῖ καὶ ἀνθοβολᾶ μέσα στὸν ἄνθρωπο ὁ νόμος τῆς ἀνώτερης ἑνότητας, ἡ ἑνότητα τοῦτη ἀποκαλύπτεται κ' ἑνσαρκώνεται σ' ὅλα τὰ στοιγεῖα ποὺ εἶναι του: στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο, στὸ ὕφος καὶ στὴ μορφή.

ΣΤΕΦΑΝ ΤΖΒΑΙΓ.Χ
(Μετάφρ. Π.)

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἀπὸ τοῦ 14ου φύλλου τῆς ἡμετέρας ἐφημερίδος, ἡ σύνταξις καὶ διαχείρισις τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων»—ἐξαιρέσει τῆς παροχῆς τῶν ὑπηρεσιῶν βιβλίων, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξακολουθεῖ νὰ εὐθύνεται ὁ Οἶκος «Ἐλευθεροῦδάκης» Α. Ε. —περιῆλθε κατόπιν συμφωνίας, εἰς τὸν κ. Α. Νικολόπουλον, ὅστις καὶ θὰ εὐθύνεται διὰ πᾶν σχετιζόμενον μὲ τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος.

Ὁ κ. Κ. Ἐλευθεροῦδάκης παραμένει ὡς διευθυντὴς καὶ συνεργάτης, ὁ δὲ κ. Κ. Καρβαΐος, παραιτηθεὶς τῆς συντάξεως, παραμένει εἰς τῆς ἀπὸ δεκαετίας θέαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Οἴκου «Ἐλευθεροῦδάκης» Α. Ε.

ΣΠΥΡΟΥ ΒΛΑΧΟΥ: «Μουσσολίνι».

Ὁ κ. Σπύρος Βλάχος, γνωστὸς ὡς τόρα ὡς δημιουργὸς — δημιουργὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐμνόγενους μὲ τὴν καλύτερη ἔγγοια τῆς λέξεως ποὺ ἔγουμε— ἐμφανίζεται καὶ στὴ λογοτεγνική μας ζωὴ μ' ἕνα ἀλβανικὸ ἀξιόλογο βιβλίο: μια βιογραφία τοῦ Μουσσολίνι.

Ὁ κ. Βλάχος θαυμάζει τὸν Ἰταλὸ δυκτάτορα καὶ ἀναμορφωτή. Ἀνεπιφύλακτα. Ἡ ὅραση του καὶ ἡ δημιουργία του, γωρὶς ὀτόν μικρὸ του πρόλογο, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας καὶ κινοῦν, θὰ μποροῦσε νὰ προσθέσῃ, τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ σ' ἀνθρώπους ἀκόμη ποὺ δὲν παραδέγονται ἴσως τὶς πολιτικές του ἰδέες. Ἡ ἀνθρώπινη συμβολὴ τοῦ μὲ τὸν ἕλληνα βιογράφο τοῦ Μουσσολίνι. Χωρὶς νὰ εἶναι φασισταὶ οὔτε νὰ δέγγεται τὸ φασισμὸ ὡς πολιτικὸ ἢ κοινωνικὸ σύστημα, θαυμαζει ὡς τόσο, τὸν Ἰδρυτὴ του. Τὸν θαυμάζει ὡς ἕναν τύπο θελήσεως, πρόξεως, πίστεως καὶ ὡς τέτοιον τὸν παρουσιάζει στὴ βιογραφία του.

Τὸ ἔργο τοῦ κ. Βλάχου δὲν εἶναι ἡ ἀξιόστρηση τῆς ζωῆς τοῦ Μουσσολίνι. Εἶναι ἡ ἀξιόστρηση τῆς δράσεώς του, φυσικὰ δέ, τῆς δράσεώς του τῶν γιὰ μὴν ἀμέσων ἀγώνων τῶν πολιτικῶν. Στὴν ἀρχὴ κίνγες σελίδες γιὰ τὰ παιδικὰ καὶ τὰ νεανικὰ γρόνια τοῦ Μουσσολίνι καὶ ὅλη ἡ δράσαι: τὰ προκαλεμικὰ ἔτη, ὁ πόλεμος, οἱ σκληροὶ ἀγῶνες οἱ μεταπολεμικοί, ἡ φασιστικὴ ἐπανάσταση, τέλος ἡ βεβαιότατα κυβερνητικὴ καθεστώτος—ἡ νίκη. Ὅλ' αὐτὰ τὰ διηγεῖται ὁ κ. Βλάχος γοργὰ, ἐλλειπτικὰ, γοιγοστὰ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα, ἀλλὰ ἀθηνιάνας τὰ αἴτια τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς κοσμογονίας, καὶ ρίγνοντας πάντα τὸ περισσότερο φῶς στὴν κεντρικὴ φυσιογνωμία τοῦ ἔργου τοῦ Μουσσολίνι. Φυσικὰ, στὰ καθέκαστα μπορεῖ νὰ μὴ συμφωνῆ κανεὶς μὲ τὸν κ. Βλάχο, μπορεῖ στὰ γεγονότα νὰ μὴ δίνει τὴν ἐξήγηση ποὺ δίνει ἐκεῖνος, οὔτε νὰ βλέπει στὰ κίνγματα τῆς δράσεως τοῦ Μουσσολίνι ὁ.τι βλέπει ὁ κ. Βλάχος. Τοῦτο εἶναι ζήτημα ἰδεολογίας, γνωσκῆς φιλοσοφικῆς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων, καὶ, πρὸ πάντων, ἐκτιμήσεως τῶν πηγῶν. Ποῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια; Ἂν πιστέγουμε τὸν φασισταὶ, ὁ Μουσσολίνι σπρέπει ὡσὰν θρισμβεύτη θεϊστογὸς σὲ ὅλα τὰ πεδία. Ἂν πιστέγουμε τοὺς ἀντιφασισταὶς, συνέβη τὸ ἀντίθετο.

Ἀλλὰ ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ κ. Βλάχου δὲν βρίσκεται στὴν ἐξάκριβωση τῆς ἀλήθειας, ἐξακρίβωση ἀρκετὰ δύσκολη ἀλλοστε. προκειμένου γιὰ δράση ἀσκὴ τοῦ Μουσσολίνι. Βρίσκεται στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐμφανίζεται μιὰ δυνατὴ προσωπικότητα καὶ ἱστορεῖται ἡ ζωή της. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς φανερώνει ἀξιόλογα λογοτεγνικὰ χαρίσματα. Ἱκανότητα συσσαλέας καὶ ὀργανώσεως ἑνὸς ὀγκώδους καὶ πολύμορφου ὑλικοῦ. ἀφηγηματικότητα. ὅφος ποὺ κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἔγει κάτι τὸ προσωπικό.

Ὁ κ. Βλάχος φαίνεται θρεμμένος με τοὺς μεταπολεμικοὺς συγγραφεῖς. Εἶναι ὀξὺς ἀπέριτος, σύντομος. Κανένα σπολλὸ, κανένας φόρτος ὀτὸ ὅφος του, ὁ παραμικρὸς στόμφος. Λέγει τὸ ὀσιαστικὸ καὶ τὸ κύριο καὶ μονάχα αὐτὸ. Καὶ μὲ λόγια ποὺ μοιάζουν πάντοτε ἁπλά. κατορθώνει νὰ κινῆ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου του τὸ ἐνδιαφέρον μας καὶ νὰ ζωντανεύῃ ἀληθινὰ μιὰ μορφή. τοῦ Μουσσολίνι. μεγαλὴ γιὰ τοὺς θαυμαστὰς του. ἰσχυρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς ἐχθρούς.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΟΜΙΛΟΥΝ ΟΙ ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΗΣΕΩΣ

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΖΩΗΣ

Θεόδ. Ν. Συναδινὸς

Ἡ προβλήματα τῆς σύγχρονης Ἑλληνικῆς Διανόησης! Τί τίτλοι! "Ας μὴ φανταστεῖ ὡστόσο κανεὶς πὼς ἡ ἔρευνα ποὺ ἀνέλαβα γιὰ τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» φιλοδοξεῖ νὰ ξεπεράσει τὴν ἐποχή της. Δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσω συζήτηση πάνω σὲ πνευματικὲς θ

Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΧΕΡΟΝΤΑ

ΑΧΕΡΩΝ, (1) δπως τὸν ἔλεγαν στὴν ἀρχαία ἐποχή, καὶ σήμερα Μαυροπόταμος ἢ Σουλιώτικο ποτάμι στὴν Ἤπειρο, ἔχει τὶς πηγές του στὸν Ὀλύτσικα, τῶν Παλαιῶν τὸν Τόμαρο, ποὺ ὑψώνεται δυτικά ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ προχωρεῖ ὁλομεσῆς στὴ Λάκκα κατά τὸ Νότο.

Ὅταν τὸ ποτάμι φτάση κοντά στὰ Σερζιανά καὶ τὰ Γκιόναλα, δυὸ Σουλιωτοχώρια, γυρίζει κατὰ τὴ Δύση.

Ἐκεῖ εἶναι μικρὸς κάμπος, καὶ τὸ ποτάμι κάνει βόλτες μεγάλες. Ὅταν τὶς κοιτᾶς ἀπὸ ψηλά, στεκάμενος τὴ δῶθε μεριά κατά τὸ Σουλιώτικο βουνό, θαρρεῖς κι ἤθελε νά τραβήξη κατὰ τὴ Λακκοπούλα τὸ ποτάμι καὶ νὰ βγῆ στὸ Λούρο· ἔτσι τὸ φέρνει ὁ τόπος. Οἱ βόλτες λέῃ κι εἶναι οἱ διόταγμοί του. Τὸ ποτάμι δὲν ἤταν γιά νὰ στρέψη κατά τὴ Δύση γιατί στοιβάζονται βουνά ψηλά κι ἐμπόδιζαν, ὡστόσο τά ἔσκισε καὶ πέρασε. Πότε; Πῶς;

Βέβαια, σὲ ἐποχὴ ποὺ ἡ ἱστορική μνήμη χάνεται. Κάποια γεωλογική αἰτία βέβαια συνετέλεσε νὰ ἀνοίξουν τὰ βουνά καὶ ν' ἀφήσουν διάβα γιὰ νὰ περάση τὸ ποτάμι· καὶ τότε δίχως ἄλλο ἄφησε τὸ φυσικό του δρόμο ποὺ φαίνεται πώς ἤταν ἡ Λακκοπούλα καὶ πῆρε τοῦτον ἀνάμεσα στὰ βουνά.

Τώρα ἀπὸ τὰ Σερζιανὰ καὶ πέρα χώνεται στῆς γῆς τὰ τρίσβαθα κι ἐνῶ προχωρεῖ δυτικά, ξεχωρίζει κατὰ τὴ δεξιά του τὴν ἄκρη τὰ Σουλιώτικα βουνά, ὅπου ἡ ἱστορική Κιάφα καὶ τὸ Κούγκι· κατὰ τὴν ἀριστερή του ἄκρη ἀφήνει ἄλλη σειρὰ βουνὰ ποὺ προχωροῦν κατὰ τὸ Νότο καὶ ἀποτελειώνουν στὸ ξακουστὸ Ζάλογγο.

Κι ἐνῶ σκίζοντας προχωρεῖ ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τοῦτα, φειδοσέρνεται κιόλας κι ἀφήνει ἀποδῶ κι ἀποκεῖ βράχους θεώρατους· ἄν κοιτᾶς ἀποπάνω ἀπό τοὺς βράχους αὐτοὺς κάτω τὸ βλέπεις σά μέσα σὲ ἄβυσσο νὰ ξετυλίγεται τὸ ποτάμι· ἄλλοῦ νὰ χάνεται κι ἄλλοῦ νὰ ξεπροβάλλη.

Ὅταν φτάση νότια ἀπὸ τὸ ξακουστὸ Κούγκι, κόβει ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ ξεπετιέται στὸ Γλυκύ. Τὸ χωριὸ τοῦτο πῆρε αὐτό τ' ὄνομα ἀπὸ μιὰ πηγή. Ἡ παράδοση λέει πώς στὴν πηγὴ αὐτὴ μέσα ζοῦσε ἕνα Στοιχειὸ ποὺ ξερνοῦσε δηλητήριο κι ἔκανε πικρὸ τὸ νερό της. Ὅποιος τὸ ἔπινε δηλητηριαζόταν κι ἔτσι ὁ τόπος ἐκεῖνος ὑπόφερε ἀπὸ μιὰ φοβερὴ πληγή. Τότε παρακάλεσαν τὸν Ἀη-Δονάτο (2) (Ἅγιο ποὺ λατρεύεται στὰ μέρη τοῦτα) νὰ ἔρθη ἐκεῖ καὶ νὰ σκοτώση τὸ θερίο. Ὅπου πράγματι ἄκουσε τὴν παράκλησή τους καὶ παρουσιάστηκε σὰν καλόγερος. Τὸ Στοιχειὸ μόλις τὸν εἶδε, ὄρμησε νὰ τὸν σπαράξη, κι ἔγινε τρομερὸς πόλεμος.

Ὁ Ἅγιος εἶχε φερμένο μαζί του ἕνα μουλάρι φορτωμένο ἰσκα. Στὴν ἰσκα εἶχε βάλει φωτιὰ καὶ κρυφόκαιε.

Τὸ θερίο ἔβαλε τὰ δυνατά του νὰ καταπιῆ τὸν Ἅγιο, μὰ δὲ μπόρεσε., καὶ τότε ρίχτηκε νὰ φάη τὸ μουλάρι του. Εἶχε ἕνα στόμα πολὺ μεγάλο τὸ Στοιχειὸ καὶ μέ μιᾶς τὸ κατάπιε τὸ ζῶο φορτωμένο ὅπως ἤταν μὲ τὴν ἰσκα.

Ἡ φωτιὰ ὅμως ποὺ κρυφόκαιε προχώρησε σιγά-σιγά. Ἄναψε ὅλο τὸ φορτί ἡ ἰσκα καὶ ἔκαψε τὸ θερίο κι ἔτσι ὁ κόσμος γλύτωσε.

Ἀφοῦ τὸ Στοιχειὸ ψόφησε, τὸ νερὸ τῆς πηγῆς γλύκανε πιά κι ὁ κόσμος ἔπινε δίχως νὰ φοβᾶται πώς θὰ δηλητηριαστῆ. Ὁ Ἀη-Δονάτος ὑπῆρξε ὁ εὐεργέτης τοῦ τόπου μὲ τὴν καλοσύνη ποὺ ἔκαμε. καὶ τὰ χαριὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἔχτισαν μιὰ ἐκκλησία κοντὰ στὸ Κούγκι καὶ τὸν γιορτάζουν ὡς σήμερα στὶς 30 τοῦ Ἀπριλίου.

Ἀπὸ τὸ Γλυκὺ καὶ πέρα βρίσκει κάμπο τὸ ποτάμι καὶ τὸν παίρνει καὶ φτάνει στὸ Βάλτο ποὺ τὸν λένε Ἀχερουσία (3) (ἔχει μάκρος μιάμιση ὥρα καὶ πλάτος 3)4).

Ἐκεῖ δέχεται καὶ τὰ νερά τοῦ Κωκυτοῦ καὶ ἔπειτα καταχωνιάζεται γιὰ κάμποσο διάστημα καὶ ξαναφαίνεται ὅταν χύνεται πιά στὸ Ἰόνιο πέλαγο.

Τὸ κάθε ποτάμι εἶ ἀρχαῖοι τὸ θεοποιοῦσαν καὶ τοῦ ἔδιναν μιὰ ὁποιαδήποτε μορφή. Ἂς πάρουμε τὸν Ἀχελῶο, τὸν πιὸ μεγάλο ποταμὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Παραδέχονταν πώς εἶναι γιὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, ποὺ ὁ Ὅμηρος τὸν ὀνομάζει κρείονα ('Ιλ. Φ. 194), κι ὁ Ἡσίοδος τὸν λέει πρεσβύτερο ἀπὸ τοὺς τρεῖς χιλιάδες ἀδερφοὺς του ποταμοὺς (Θεογον. 340).

Καὶ τὸν παρίσταναν σὰν Ταῦρο· τὸ κεφάλι του μάλιστα οἱ Ἀκαρνᾶνες τὸ εἶχαν σύμβολο στὰ νομίσματά τους. Φυσικά, σὰν θεὸ ἐλάτρευαν οἱ ἀρχαῖοι τὸν Ἀχελῶο, τὸ ἴδιο καὶ τὰ ἄλλα ποτάμια.

Ἐπίσης καὶ τὸν Ἀχέροντα τὸν ἐλάτρευαν καὶ τὸν ἤθελαν γιὸ τῆς Γῆς.

Δὲν εἶναι παράξενο, τὸ γιατί οἱ ἀρχαῖοι θεοποιοῦσαν τοὺς ποταμοὺς καὶ τοὺς προσφέρεται λατρεία ὅμοια μὲ κείνη ποὺ πρόσφεραν καὶ στοὺς ἄλλους οὐράνιους καὶ γήϊνους θεούς. Κάθε φυσικὸ φαινόμενο καὶ κάθε φυσικὴ δύναμη τὴ θεοποίησε ὁ ἄνθρωπος. Ἔτσι καὶ τὰ ποτάμια, ποὺ εἶναι κι αὐτὰ φυσικὲς δυνάμεις.

Γιατί μὲ τὰ νερά τους ἔχουν τὴ δύναμη νὰ κάνουν καὶ κακὸ καὶ καλό. Π. χ. ὅταν βρέχη καὶ φουσκώνουν, ὅ,τι εὕρουν στὸ δρόμο τους, τὸ πνίγουν, δέντρα καὶ χωράφια τὰ καταλλίζουν· φέρνουν συμφορὰ στοὺς ἀνθρώπους.

Ὅταν ὅμως ἥμερα κυλάνε τὰ γάργαρα νερά τους, κινοῦν μύλους ποὺ χτίζονται στὶς ἀκροποταμιές, κινοῦν μαντάνια καὶ νεροτριβές· ἀρδεύουν τὰ χωράφια τῶν ἀνθρώπων καὶ καρποφοροῦν. Ἀμέτρητα καλὰ κάνουν στὸν ἄνθρωπο.

Καὶ μὲ τὶς κατεβασιές τους ἀκόμα εὐεργετοῦν τοὺς ἀνθρώπους· κουβαλοῦν ἀπ' τὰ βουνὰ τὴν κοπριὰ καὶ τὴ σκορπίζουν στοὺς κάμπους, ὅπου πέφτουν, καὶ ἔτσι λιπαίνουν τὰ σπαρτὰ καὶ τὰ δένδρα· κάποτε κουβαλοῦν καὶ καψόξυλα γιὰ νὰ μαζεύουν γιὰ τὴ φωτιά τους οἱ χωρικοί· καὶ ἀμέτρητα ἄλλα καλὰ καὶ κακὰ κάνουν τὰ ποτάμια. Ἦταν δυνατὸν λοιπὸν νὰ μὴν τὰ θεοποιήση ὁ ἄνθρωπος;

Ἡ παλιὰ αὐτὴ παράδοση γιὰ τὰ ποτάμια πῶς εἶναι θεοὶ σώθηκε κι ὡς ἀμμερὰ ἀκόμα, τροποποιημένη βέβαια. Ἡ καινούρια ἀντίληψη τὰ θέλει τὰ ποτάμια Θερία, Θεριακά· τὰ φαντάζεται καὶ Στοιχειά. Ἐπίσης τὰ ποτάμια εἶναι συνήθως καὶ σύνορα χωριῶν, γι' αὐτὸ κι ἡ λαϊκὴ φαντασία φτειάνει τὰ Στοιχειὰ τῶν χωριῶν τούτων νὰ πολεμοῦν, νὰ ἰδοῦν ποιὸ θὰ νικήση τὸ ἄλλο. Ἐπίσης φτειάνει Νεράϊδες, Ἀημελικές, Ξεπραμένες, ἕνα εἶδος νύφες ὅλες τοῦτες ποὺ πλαίνουν στὶς ἀκροποταμιές, χορεύουν καὶ μπορεῖ νὰ κάμουν κάτι κακὸ, ὅταν κανεὶς τὶς πλησιάση.

Ὡστόσο τοὺς φαντάζονται καὶ γιὰ πρόσωπα τοὺς ποταμοὺς καὶ φέρνω ἕνα παράδειγμα. Ὁ Ἀχελῶος, ὁ Ἄραχτος κι ὁ Πηνειὸς ἦταν ἀδέρφια καὶ κοιμοῦντανε ψηλά. στὸ Γαρδίκι. (4) Τὴ νύχτα ξύπνησαν οἱ δυὸ ἀδερφοί, ὁ Ἄραχτος καὶ Πηνειὸς, ἀφήσαν τὸν κακὸ ἀδερφό τους Ἀχελῶο στὸν ὕπνο καὶ πῆραν τὸ δρόμο ποὺ ἔχουν καὶ σήμερα. Ξυπνᾶει κι αὐτὸς τὸ πρωΐ, δὲν τοὺς βλέπει ἐκεῖ, θυμώνει καὶ πάιρνει τὸν κατήφορο σκούζοντας καὶ βάζοντας ἀνάμεσα στὰ ἀγριοβοΰνια ὦποὺ νὰ πέση στὴ θάλασσα, κοντὰ στὴν Κατοχή τοῦ Ξηρομέρου.

Ἔτσι καὶ τὸν Ἀχέροντα, ἡ λαϊκὴ φαντασία τὸν ἔφτειασε Στοιχειό, ἕνα, παρὰ δύο. Τὴ σχετικὴ παράδοση, ποὺ ἄκουσα γυρίζοντας πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια τὰ Σουλιώτικα βουνά, τὴ γράφω ἐδῶ πέρα γιὰ νὰ τὴ μάθη ὁ κόσμος.

Καὶ τὴν ἄκουσα ἀπὸ ἕνα χωρικὸ ποὺ εἶχα γιὰ σύντροφό μου, ὅταν περνοῦσα ἐκεῖ ὅπου κάνει τὶς μεγάλες βόλτες ὁ Ἀχέροντας κι ὅστερα σκίζει ἀνάμεσα στὰ Σουλιωτοβούνια. Φαίνεται σὰ νὰ διστάζη νὰ πάρη τὸ δρόμο τῆς Λακκοπούλας καὶ νὰ τραβῆξη κατὰ τὸ Λούρο.

«Νὰ γιατί γυρίζει τὸ ποτάμι κατὰ τὴ Δύση. Ἦταν, σὲ χρόνια ποὺ κανένας δὲ θυμᾶται, δυὸ Στοιχειά, ἀντρόγυνο τὰ Στοιχειά, τὸ ἕνα ἀρσενικὸ καὶ τὸ ἄλλο θηλυκό. Ξεκίνησαν ἀπὸ τὸν Ὀλύτσικα καὶ τραβοῦσαν κάτω χαράζοντας δρόμο ἐκεῖ ὅπου τώρα περνάει τὸ ποτάμι.

Σὰν ἔφτασαν στοῦ Σκούρα τὸ μάλο, στὸν πάτο στὰ Γκιόναλα, ἄρχισαν νὰ φιλονικοῦν τὰ Στοιχειά. Τὸ ἀρσενικὸ τὸ Στοιχειὸ ἔλεε νὰ πάρουν τὸ φυσικὸ δρόμο ποὺ θὰ τοὺς ἔβγαζε στὸ Λούρο. Τὸ θηλυκὸ εἶχε ἄλλη γνώμη καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀκούση τὴ σύντροφό του. Ἔλεε νὰ σκίσουν ἀνάμεσα στὰ βουνὰ κατὰ τὸ βασίλεμα τοῦ ἡλιοῦ καὶ νὰ πέσουν στὸ Φαιαριώτικον κάμπο.

Ἐπέμενε τὸ ἀρσενικὸ στὴ γνώμη του, ἐπέμενε ὅμως καὶ τὸ θηλυκὸ στὴ δική του.

—Ἐδῶ εἶναι ὁ φυσικὸς δρόμος, ἔδειχνε τὸ ἀρσενικὸ· δὲν τὸν βλέπεις; Δίχως καμμιὰ δυσκολία θὰ βγοῦμε στὸ Λούρο. Αὐτοῦ ποὺ λές νὰ πᾶμε, εἶναι βουνά!

Τίποτε, τὸ θηλυκό, δὲν ἤθελε ν' ἀκούση. Ὁλάκερη μέρα γινόταν ἡ φιλονεικία. Τὸ βράδυ ἔπεσαν νὰ κοιμηθοῦν.

Τὴ νύχτα ξύπνησε τὸ θηλυκό, ἄφησε στὸν ὕπνο τὸ σύντροφό του καὶ πῆρε τὸ δρόμο ποὺ αὐτὸ ἤθελε. Ἔσκισε ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τὰ Σουλιώτικα γιὰ νὰ βγῆ κατὰ τοῦ Φαναριοῦ τὸν κάμπο.

Λίγο πρὶν νὰ φέξη, ξυπνάει τὸ ἀρσενικό, κοιτάζει, ἔλειπε ἡ συντροφιά του. Σκέφτηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ τὴν ἀφήση καὶ νὰ πάρη τὸ δρόμο ποὺ πάει κατὰ τὸ Λούρο, ὡστόσο δὲ στοῦ ἔκαμε κιόλας. Γ' αὐτὸ ἔκαμε δυότρεῖς βόλτες.

—Νά πάω, νὰ μὴν πάω, σκέφτηκε.

Τελευταῖα, τὸ πῆρε ἀπόφαση νὰ ἀκολουθήση. Κι ἔτρεξε ἀποκοντά.

Ἔβαλε ὅλα του τὰ δυνατὰ του στὴν τρεχάλα καὶ μπόρεσε νὰ τὴ φτάση ἐκεῖ παρακάτω, ἀνάμεσα στὰ βουνά. Συντροφεμένα τότε τὰ δυὸ Στοιχειὰ προχώρησαν, μὰ στὸ δρόμο τους βρῆκαν ἄλλο Στοιχειό, ποὺ ἔρνοτανε ἀπ' τὰ Παραμυθιώτικα βουνά, (τὸ ποτάμι ποὺ ἔρχεται ἀπὸ βορρᾶ καὶ σμίγει μὲ τὸν Ἀχέροντα).(5) Τοὺς ἀντιστάθηκε αὐτὸ τὸ Στοιχειό, κι ἔγινε πόλεμος δυνατὸς· στὸ τέλος νίκησαν τὰ δυὸ τους καὶ τότε δίχως ἐμπόδιο πιὰ βγῆκαν ἀπ' ἀνάμεσα τὰ βουνὰ καὶ ζαγνάντησαν στὰ Γλυκύ.

Ἀπὸ τὸ Γλυκὺ καὶ πέρα ὁ δρόμος εἶναι ἴσιος, γιατὶ ἀρχίζει ὁ κάμπος, ὁ Φαναριώτικος. Ἔτσι ἔφτασαν στὴ θάλασσα.

Νὰ λοιπὸν πῶς ἔγινε τὸ ποτάμι ὁ Ἀχέροντας καὶ γιατὶ κάνει τὶς βόλτες στὰ Σερζιανὰ στὸν πάτο.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

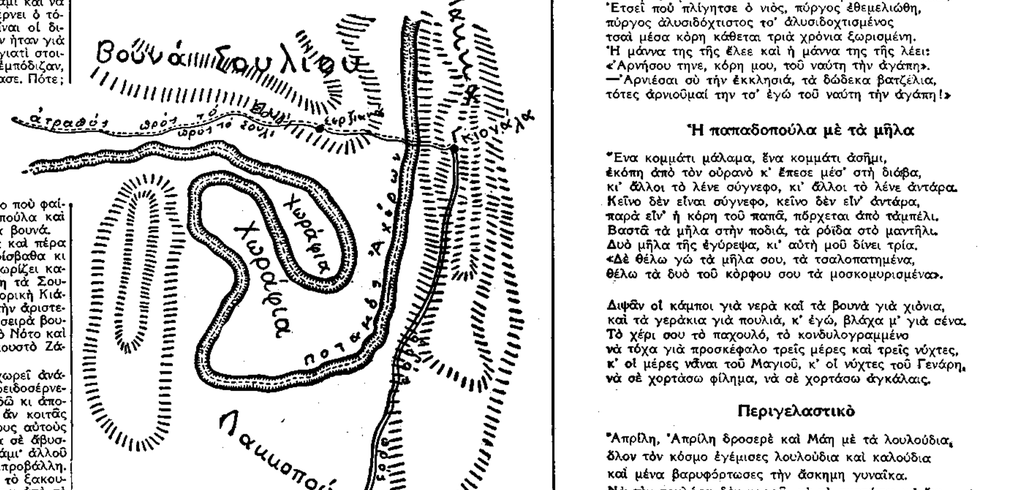

Διάγραμμα τῆς διαδρομῆς τοῦ Ἀχέροντα.

(1) «Διὰ δὲ τῆς Θεσπρωτίδος Ἀχέρων ποταμὸς ῥέων ἐσβάλλει εἰς αὐτὴν ('Ἀχερουσίαν), ἀφ' οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει». Θουκ. Ι. 46,4.

«Πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνῃ τέ ἐστιν Ἀχερουσία καλουμένη καὶ ποταμὸς Ἀχέρων, ῥεῖ δὲ καὶ Κωκυτὸς ἀτερπέστατον». Παυσ. VII. 5.

Ἀπὸ τὸν Ἀχέροντα εἶχε φέρει ὁ Ἡρακλῆς στὴν Ὀλυμπία ξύλα λεύκης κι ἔκαμε θυσία: «Καί μοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διὶ ἔθυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸν Ἰερεῖον τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καύσας ξύλων· τὴν δὲ λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν παρὰ τὸν Ἀχέροντα εὗρε τὸν ἐν Θεσπρωτίᾳ». Παυσ. V, 14, 2. Περιγράφοντας ὁ Παυσανίας μιὰ γραφὴ τοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου στοὺς Δελφοὺς λέγει: «Ὕδωρ εἶναι ποταμὸς ἔοικε, ὅῆλα ὡς ὁ Ἀχέρων. καὶ κάλαμοί τε ἐν αὐτῷ πεφυκότες, ὡς ἀμυδρὰ οὔτω δὴ τι τὰ εἴδη τῶν ἰχθύων σκιᾶς μᾶλλον ἢ ἰχθῦς εἰκάσειε».

«Ἔσειτα ἄκρα, χειμέριον καὶ Γλυκὺς λιμήν, εἰς ὃν ἐμβάλλει ὁ Ἀχέρων ποταμός, ῥέων ἐκ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης καὶ δεχόμενος πλείους ποταμούς, ὧσπε καὶ γλυκαίνεις τὸν κόλπον». Στράβ. C 324.

(2) 'Ο "Αη-Δονάτος θὰ εἶναι ὁ χθόνιος θεὸς τῶν ἀρχαίων 'Αϊδωνεὺς (ἴδε Μ. 'Ελ. Ἐγκυκλ. λέξ. 'Αχέρων).

(3) Αὐτὴ ποὺ περνοῦσε τὸ πλοῖο τοῦ Χάρονα γιὰ νὰ φέρη τοὺς νεκροὺς στὸν Ἅδη.

(4) Στὸ πλάϊ τοῦ Περιστεριοῦ ὄρος. τοῦ Πίνδου.

(5) Ὁ Τσαγκαριώτικος, ὅπως λένε αὐτὸν τὸν παραπόταμο.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Τὸ στοίχημα τοῦ γιοῦ τοῦ ναύτη

Τοῦ ναύτ' ὁ γιός παινεύτηνσε μπροστά σ' ἕναν ἀφέντη,
«Ἀφέντη, γώ τὴ θάλασσα κολύμπι τὴν περνάω».
—Ἂν τὴν περνάεις, ναύτη γιέ, τὴ θάλασσα κολύμπι,
γαμπρὸ στὴν πρώτη μ' ἀδερφή, γαμπρὸ στῆ δεύτερή μου,
γαμπρὸ στὴ δεχατέρα μου τὴ νυχτογεννημένη,
ὅπου γεννήθη σκοτεινὰ τσαὶ λάψ' ὁ κόσμος ὅλος,
ἔλαψ' ἡ γῆ, ἡ θάλασσα καὶ τσ' ὅλα τὰ περιγιάλια».
Σὰν τ' ἄκουτσε τοῦ ναύτη ὁ γιός, στὴ θάλασσα κατέβη,
γδύνεται, ξυπολίζεται τσ' ἀρχίντησε νὰ πλέει.
Σαράντα μίλια διάλε ὁ νιὸς παίζοντας τσαὶ γελῶντας
τσ' ἄλλα σαράντα τέσσερα πάει μοιρολογῶντας.
«Θάλασσα, πικροθάλασσα τσαὶ πικροτσουματοῦσα,
"Ὅλοι σὲ λένε θάλασσα τσαὶ γώ σ' λέ' ἀθοῦσα,
ὁποὺ εἶν' τὰ ψάρια σου γλυκὰ τσαὶ σ' εἶσαι ἁρμορροῦσα,
πολλὲς φορὲς σ' ἐπέρασα γελῶντας τραγουδῶντας,
τώρα ποὺ στοιχημάτισα βουλήθης νὰ μὲ πλίξεις».
Ἡ θάλασσα σὰν τ' ἄκουτσε πολὺ τῆς κακοφάνη
τσ' ἀφ' τὰ μαλλιὰ τὸν ἔπιατσε στὸ φοῦντο τόνε πάει,
Ἔτσεῖ ποὺ πλίγητσε ὁ νιός, πύργος ἐθεμελιόθη,
πύργος ἀλυσιδόχτιστος τσ' ἀλυσιδοχτισμένος
τσαὶ μέσα κόρη κάθεται τριὰ χρόνια ξωρισμένη.
Ἡ μάννα της τῆς ἔλεε καὶ ἡ μάννα της τῆς λέει:
«Ἀρνήσου τηνε, κόρη μου, τοῦ ναύτη τὴν ἀγάπη».
—Ἀρνέσαι σὺ τὴν ἐκκλησιά, τὰ δώδεκα βατζέλια,
τότες ἀρνιοῦμαί την τσ' ἐγώ τοῦ ναύτη τὴν ἀγάπη!»

Ἡ παπαδοπούλα μὲ τὰ μῆλα

Ἕνα κομμάτι μάλαμα, ἕνα κομμάτι ἀσῆμι,
ἐκόπη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κ' ἔπεσε μέσ' στὴ διάβα,
κι' ἄλλοι τὸ λένε σύγνεφο, κι' ἄλλοι τὸ λένε ἀντάρα.
Κεῖνο δὲν εἶναι σύγνεφο, κεῖνο δὲν εἶν' ἀντάρα,
παρὰ εἶν' ἡ κόρη τοῦ παπᾶ, πόρχεται ἀπὸ τἀμπέλι.
Βαστᾶ τὰ μῆλα στὴν ποδιά, τὰ ρόϊδα στὸ μαντῆλι.
Δυὸ μῆλα τῆς ἐγύρεψα, κι' αὐτὴ μοῦ δίνει τρία.
«Δὲ θέλω γώ τὰ μῆλα σου, τὰ τσαλοπατημένα,
θέλω τὰ δυὸ τοῦ κόρφου σου τὰ μοσκομυρισμένα».

Διψᾶν οἱ κάμποι γιὰ νερὰ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια,
καὶ τὰ γεράκια γιὰ πουλιά, κ' ἐγώ, βλάχα μ' γιὰ σένα.
Τὸ χέρι σου τὸ παχουλό, τὸ κονδυλογραμμένο
νὰ τόχα γιὰ προσκέφαλο τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
κ' οἱ μέρες νἄναι τοῦ Μαγιοῦ, κ' οἱ νύχτες τοῦ Γενάρη,
νὰ σὲ χορτάσω φίλημα, νὰ σὲ χορτάσω ἀγκάλαις.

Περιγελαστικὸ

Ἀπρίλη, Ἀπρίλη δροσερὲ καὶ Μάη μὲ τὰ λουλούδια,
ὅλον τὸν κόσμο ἐγέμισες λουλούδια καὶ καλούδια
καὶ μένα βαρυφόρτωσες τὴν ἄσκημη γυναῖκα.
Νὰ τὴν πουλήσω δὲν μπορῶ, νὰ τὴ σκοτώσω κι' ὄχι.
Θὲ νὰ τὴν πάω στὸ χρυσικό, νὰ τὴν περιχρυσώσει,
νὰ φτειάσει γκόλφι καὶ σταυρό, σταυρὸ καὶ δαχτυλίδι,
τὸ δαχτυλίδι νὰ φορῶ, τὸ γκόλφι νὰ βασταίνω,
καὶ τὸ σταυρὸ νὰ προσκυνῶ, νὰ λὲν νὰ ζῆ ἡ ἀγάπη.

ΤΕΧΝΕΣ

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΚΑΡΛΑ'Ι'Ν

Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΝΕΓΡΩΝ

Ἡ ὁ δσημος ξυλογλύπτης τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς μποροῦσε νὰ δεῖ ἀπὸ τὸ μακρινό του χωριὸ τὰ ἔργα του νὰ ἐκθέτουνται σὲ μιὰν εὐρωπαϊκὴ πινακοθήκη, ἡ ἐντύπωσή του σίγουρα θὰ σήμαινε πραγματικὸ σάστισμα. Θἄβλεπε τὰ ἔργα του, ποὺ κάποιος θὰ τἄχε σώσει ἀπό ἕνα σωρὸ παλιοπράματα καμιανῆς πολεμικῆς ἢ θρησκευτικῆς ἀποστολῆς, βγαλμένα ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικό τους περιβάλλο καὶ τὴν κανονική τους χρήση καὶ μεταφερμένα σὲ μιὰν ὁλότελα διεφορετική σφαῖρα. Θἄβρισκε πώς τοὺς εἶχαν ἐπιβάλει μιὰ νέα χρήση, σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ἔχουμε μεῖς γιὰ τὴν τέχνη, κι ὁλότελα διαφορετική ἀπό τὸν ἀρχικό τους προορισμό.

Ἀπὸ τὸν προορισμό τους τοῦτο δὲν εἶναι, ὡστόσο, λιγώτερο σημαντικὴ ἡ ἐπίδραση ποὺ τὰ ἔργα αὐτὰ εἶχανε πάνω στὸ στὺλ τῆς σύγχρονης γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς. Ἡ λεγόμενη νέγρικη περίοδο τοῦ Πικασσὸ εἶναι γνωστὸ παράδειγμα. Οἱ καλλιτέχνες καί' γλύπτες τοῦ πρώτου τέταρτου τοῦ Κ' αἰώνα δὲν εἶχανε μιὰν ἐντελῶς ἄμεση συναλλαγὴ μὲ τὴ μακρινὴ καὶ προβληματικὴ τέχνη τοῦ βάσθους τῆς 'Αφρικῆς' ἡ σχέση τους περιορίζεται στὴν ὤθηση ποὺ πάντι κέιμενα αὐτὰ τοὺς δώσανε. Ἔτσι ἡ Νέγρικη τέχνη στὰ εὐρωπαϊκὰ χέρια ἔγινε μιὰ φάση τῆς νεώτερης τέχνης, ἐπειδὴ ἀποκάλυπτε ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, στὴν ὁποία ἡ σύγχρονη τέχνη ἀνῆκε.

Ἕνα ἔργο τέχνης ὀφεῖλει συνήθως νἄναι ἱκανὸ νὰ μιλάει μονάχο του χωρὶς βοήθεια ἀπὸ παρασημειώματα ἢ περιγραφές· ὡστόσο, τὸ ἄμοιρο 'Αφρικανικὸ γλυπτὸ ἢ ἡ μάσκα ἔχει νὰ ὑποστεῖ τὴν τέτοιου εἴδους βοήθεια, γιατὶ μιὰ ἐπιγραφή, ἄς εἶναι καὶ φευτική, χρειάζεται, ὅταν τὸ γλυπτὸ παρουσιάζεται λουσταρισμένο κι ἀγνώριστο πάνω σὲ μιὰ μανόνια βάση ταιριαστή μὲ τὴν ἐπίπλωση κάποιου λοντρέζικου ἢ παλιοῦ κι ἀπαράλλαχτον ὠφελιμιστικὸ σκοπό: ἀποτρέπουνε τὴν ἀρρώστεια, ζορκίζουνε τὴν τιμωρία, προφυλάσσουν ἀπὸ τὸν κίντυνο, διώχνουνε τὸ κακὸ πνεῦμα. Ἂν λάχει νἀστοχήσουνε σ' αὐτὴ τὴν ἀποστολή, ἄν ἡ δύναμή τους ξεπέσει, ἢ μοῖρα ποὺ τὶς περιμένει εἶναι νὰ μποῦνε στὴν ἀκρη, νὰ πουλιηθοῦνε στοὺς Εὐρωπαίους, νὰ σπαστοῦνε ἢ νὰ κατασταραφοῦνε' κ' ἡ θεότητα ποὖχε πρόσκαιρα κατοικήσει στὸ γερασμένο εἴδωλο τρέχει νὰ πιαστεῖ ἀπὸ τὸ καινούριο.

Στὴ λειτουργικὴ αὐτὴ φύση τῆς φαίνεται πώς ὀφεῖλεται κυρίως ἡ ἐφημερότητα τῆς νέγρικης τέχνης κ' ἡ ἀπουσία κάθε πόθου νὰ διατηρηθεῖ τὸ ἔργο τοῦ γλύπτη ἢ τοῦ χειροτέχνη. Δὲν ἀποκαλύπτουμε ἐδῶ τὴ Σημιτική θέληση γιὰ μιὰν αἰώνια ἐνσωμάτωση τοῦ αἰσθήματος σὲ ἀκατάλυτη πέτρα, οὔτε χρονολογίες πάνω στὸ βράχο ποὺ σκοπὸ θἄχανε νὰ διαιωνίσουνε τὰ περασμένα χρόνια, ὅπως οἱ 'Ασσυριακὲς πλάκες κ' οἱ μονόλιθοι τῶν Μάγυια. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, βρισκόμαστε ὁλότελα στὸ σκοτάδι ὅταν γυρέψουμε τὸ ἱστορικὸ βάθος τῆς Νέγρικης τέχνης. Μὴν ἔχοντας τὴ βεβαιότητα ὅτι παλιότερα ἔργα διατηρηθήκανε θεληματικὰ ἀπὸ τὴ φθορά, καὶ στερημένοι ἀπὸ κάθε ἀνάμνηση, μποροῦμε μονάχα νὰ μαντέψουμε τὶς μεταλλαγὲς ποὺ πρέπει νὰ γνώρισε ἡ 'Αφρικανικὴ τέχνη μέσα στὴ μακραίωνη Ἱστορία της. Δὲν ἔχουμε τὸ σίγουρο μέσο γιὰ νὰ χρονολογήσουμε ὁὔτε τὰ ἔργα ποὺ βρίσκουνται στὴν κατοχή μας. Εἶναι ἴσως ἀμυαλο καὶ νὰ τὸ πασκίζουμε, ὅπως κάμανε μερικοὶ συγγραφεῖς. Ἡ Νέγρικη τέχνη ποὺ γνωρίζουμε δὲν εἶναι παλιότερη ἀπὸ τὸ δέκατο ὄγδοο ἢ τὸ δέκατο ἕνατο αἰώνα. Εἶναι, ὡστόσο, μερικὰ ἔργα ποὺ πᾶνε πιὸ πίσω, γιατὶ τἄχουνε φέρει ἀπὸ τὸ Μπενὶν κι ἀπὸ τὸ Κόγκο Πορτογάλοι ἐξερευνητὲς τοῦ δέκατου πέμπτου αἰώνα.

Ἕνα ἀξιοσημείωτο γνώρισμα τῆς Νέγρικης τέχνης εἶναι πὼς ἡ πλαστικὴ ἀναπτύσσεται χωρὶς νἄχει τὴν ἀρχιτεχτονικὴ ὡς ὄρο συγκρίσεως. Αὐτὸ ποὺ λέμε θὰ γίνει νοητὸ ἀπὸ τὰ παρακάτω. Γενικῶς, ἡ τέχνη, ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς, εἶναι ἡ τέχνη τοῦ νοικοκυριοῦ. Τὰ γλυπτὰ τῆς εἶναι ἔτσι καμωμένα ποὺ νὰ μποροῦνε νὰ μεταφέρουνται καὶ νὰ κουβαλιοῦνται ἀπὸ τὸ ἄτομο τὰ εἰδώλια καὶ τὰ σκεύη πρέπει νὰ μετακινοῦνται καὶ νἀποθηκεύουν τ αι εὔκολα μέσα στὴν καλύβα. Γλυπτὰ ἢ στολίσματα σπανίως προορίζουνται νὰ μείνουν σὲ μιὰν ὁρισμένη θέση, σὰ μνημεῖα, ὅπως συνεῖδιζεται στὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων Μεσογειακῶν λαῶν, τῆς 'Ασίας,τῆς ἀρχαίας 'Αμερικῆς, ἢ τῶν Βουσμάνων μὲ τοὺς ζωγραφισ τοὺς βράχους τους.Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸ νιώσουμε πώς τὸ σύνολο ἀπὸ τὶς φόρμες ἔχει καθ' ἑαυτό τὴν πλαστικὴ του ἰσορροπία, χωρὶς νὰ τὴν ἐξαρτᾶ ἢ νὰ τὴ σχετίζει μὲ τὴν τοποθέτηση, τὸ φόντο, ἢ τὴν κάθετη γραμμή. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ εἰδώλια. Μπροοῦμε νὰ τὰ φανταστοῦμε σκαλισμένα κ' ὕστερα ἀποθεμένα στὴ γωνιὰ μιᾶς καλύβας, πότε μὲ γυρμένο

ΕΝΑΣ ΜΗΝΑΣ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ξαναζωντάνεψε ἡ Γαλλική Ὄπερα.—Τὸ μεγάλω συνέδριο τῶν ἀντιφασιστῶν συγγραφέων.

ΙΑΤΙ ὁ Αὔγουστος στὸ Σαλτσοβοῦργο; Γιατὶ ὁ Μάης στὴ Φλωρεντία; Γιατὶ νὰ μὴν εἶναι ὁ Μάης στὸ Παρίσι; Καὶ γιατὶ μόνον ὁ Μάης; Κι ὁ Ἰούνιος τάχα; Κι ὁ Ἰούλιος;

Αὐτὰ σίγουρα συλλογίστηκε φέτο τὸ Παρίσι, ἕνα πρωὶ, καθὼς ξυπνοῦσε στὴν ἄκρα τοῦ ποταμοῦ. Ἔβρεχε πάλι. Μὰ τόχε συνηθίσει. Ἀποσταυρώστηκε. ἔσκυψε, βούτηξε τὰ δαχτυλάκια του μὲς στὸ νερὸ-ἕτοιμε τὴν ἄκρα τῆς μυτίτσας του, τὰ κόκκινα ἀπ' τὸ ξεψύχτι ματάκια ν' ἀποξυπνήσει κι ὥς ἑνοιωσε τὴ μέρα ν' ἀνοίγει στὸ σπλάγχο του σὰν ὄοσπη πεταλούδα, φώναξε:

—"Οχι, ὄχι! Κανεὶς δὲ θὰ μοῦ πάρει τὰ πρωτεῖα. Θέλετε ἐσεῖς Αὔγουστο, χοντροὶ μου τυρολέζοι; Κ' ἐσεῖς Μάη, λιγνοὶ μου φραγκισκάνοι; Πολὺ καλά. Μὰ ἐγὼ θέλω Μάη κ' Ἰούνιο κ' Ἰούλιο. Κ' ἔχει ὁ Θεός. Καὶ θὰ σᾶς φάω ὅλους!

Εἶπε καὶ τὸκανε. Ἔλαμψε πάνω ἀπ' ὅλους.

'Απὸ τὸ πρωὶ ὥς τὸ βράδυ ἂν θέλεις νὰ τρέχεις ἀπὸ θέαμα σὲ θέαμα, πάλι δὲ θὰ προφτάσεις νὰ τὰ δεῖς ὅλα. Πέντε, δέκα ζευγάρια αὐτιὰ νὰ σοῦ χαρίσει ὁ Πανάγαθος, πάλι δὲ θὰ τ' ἀκούσεις ὅλα. Κάθε μουσεῖο κ' ἔκθεση, κάθε αἴθουσα καὶ συναυλία, κάθε θέατρο καὶ παράσταση καὶ ἡ "Οπερα, ἀλήθινη, ξανοιγονταναμένη Ὄπερα.

Μὰ ποῦ νὰ πρωτοπᾶμε;

Σήμερα θράδι δίνουν τὸν «Κάστορα καὶ Πολυδεύκη» τοῦ Ραμώ. Παλιὰ γαλλικὴ μουσική, καθάρια καὶ πλούσια σὰν Μπὰχ, ὅ,τι καλύτερο ἔχει νὰ δεῖξει ἡ Γαλλία. Γι' αὐτὸ κι αὐτὴν τὴν "Οπερα διάλεξαν νὰ παίξουν στὴ Φλωρεντία, γὰ ἀγοῦν ἀσπροπρόσωποι στὶς μουσικὲς γιορτὲς τοῦ Μάη. Καὶ, τούτη τὴ φορά, δὲν τραγουδοῦν γατιὰ στὰ κεφαρμόδια. Ἡ Ζερμαὶν Σωβὶκ — αὐτὴν στέλνουν καὶ στὸ Σαλσδοῦργο καὶ τραγουδάει τὸν «Δὸν Ζουὰν» τοῦ Μοζάρ — κρατεῖ τὸν πρῶτο ρόλο. Τὰ κοστούμια εἶναι καμωμένα πάνω στὶς ὑποδείξεις τοῦ Berain le vieux (1760) τοῦ πατέρα τοῦ κοστουμιοῦ τῆς Ὄπερας. Καὶ τὸ μπαλέτο τόχει προσέξει στὶς πιὸ μικρές του λεπτομέρειες ὁ Σὰρ Λιφάρ, ὁ μεγάλος χορευτὴς τοῦ Φοκίν καὶ τοῦ κλασσικοῦ μπαλέτου τῆς Πετρούπολης. Ἐπειδή, μάτι κι αὐτὶ ἀπαλαμβάνουν. Γιὰ πρώτη φορὰ, ὅλα τοῦτα τὰ τελευταῖα χρόνια, ἡ Ὄπερα τοῦ Παρισιοῦ στάθηκε στὸ ὕψος της. Γιατὶ, ἂν εἶμαστε εἰλικρινεῖς, θὰ τὸ ὁμολογήσουμε: Εἶχε μεγάλα χάλια.

Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔρχεται κανένας ξένος διευθυντὴς ὀρχήστρας, οἱ παριζιάνοι τὸν γιορτάζουν. Χάλασε ὁ κόσμος φέτο στὶς παραστάσεις τοῦ Τριστάνου — καὶ τῆς Βαλκυρίας ἀκόμα — μὲ τὸν Φούρτβενγκλερ, Σὰρ, Μέλχιορ, Λέμαν, θαυμάσιες φωνὲς, ἀντάξιες τοῦ μαέστρου. Ἄσπρα ἀτλάζια, μερικὰ κεντημένα μὲ πούλες σαρὶ, ὀργκανοτὶ καὶ ρενὰρ, μεγάλα ντεκολτὲ στὴ ράχη, καβαλέροι μὲ κομινάδες καὶ μαραγκαριτάρια, λάμπει ἡ Ὄπερα κάθε θράδυ. Λάμπει καὶ τὸ μετρὸ κατὰ τὶς δώδεκα, ὅταν γιομίζει τουαλέτες. Γιατὶ, μὴν νομίσετε πὼς ὅλοι αὐτοὶ ὁ πλοῦτος ἔχει καὶ αὐτοκινήτο. Πολλὰ ζαφεῖρια καὶ διαμάντια, πολλὰ ρενὰρ καὶ δίξδυν τρυπώνουν σὰν τοὺς τυφλοπάντες στὸ δημοκρατικὸ μετρό. Κι ἂν σοῦ μυρίζει χνότο, θυμίσου ἐσὺ διολέτες... Κι ἂν σοῦ πατοῦν τὴν ἀτλαξένια οὐρὰ, κάνε πὼς δὲν καταλαβαίνεις. Γιατὶ ἂν πᾶς νὰ πεῖς μιὰ λέξι, τότε θ' ἀκούσεις γέλοια!...

Κρέμασε σημαίες, τὸ Παρίσι, κρέμασε στεφάνια, στολίστηκε καὶ τριπλοστολίστηκε καὶ πάλι δὲν τοῦ φτάνει.

«Ἀχ, νὰ τοὺς ξεπεράσω ὅλους!»

Αὐτὸς εἶν' ὁ καϋμὸς του. Κι ὅλο καρφώνον καὶ καρφώνον. Κι ὅλο καὶ νέα φώτα.

Μὰ ἐμεῖς σήμερα τὸ πήραμε ἀπόφαση. Θὰ πᾶμε νὰ κλειστοῦμε. Ποῦ; Ἡ Βάντα Λαντόφσκα μᾶς περιμένει στὴν ἐπαυλή της, γιὰ νὰ μᾶς δώσει μιὰ θραδιὰ μουσικὴ στὸν καιρὸ τοῦ Σαίξπηρ. Στὴν Ὄπερα-Κωμὶκ, ὁ Ἀλέξανδρος κ' ἡ Κλοτίλντ Ζαχάροφ, μᾶς προσκαλοῦν νὰ μᾶς χορέψουν παλιὰ καὶ νέα θαύματα... Στοὺς Πιτόες, ποὺ οἱ γάλλοι δὲν πηγαίνουν γιατὶ δὲν προφέρουν καλὰ τὰ γαλλικὰ, στὴ γενικὴ δοκιμὴ, χαφφίτσα νὰ πέσῃ θὰ σταθεῖ. Σαρδέλλες στέκονται οἱ κριτικοὶ ν' ἀκούσουν «Θὰ ζήσω μιὰ μεγάλη ἀγάπη» τοῦ Στὲθ Πασέρ.

— Ποῦ νὰ πᾶμε; Ποῦ;

— Στὸ μεγάλο συνέδριο τῶν Συγγραφέων.

— Δὲν τὸ ἀναγγέλλει καμιὰ ἐφημερίδα τὸ οἰ χειρονομίες τους; Θέ μου, τι καλαναθρεμένα παιδιά. Τί καθώς πρέπει τρόποι. Μήτε μιὰ λέξη, μιὰ λεξούλα ποὺ νὰ μὴν εἶναι εὐγενής. Ἄχ, ποτὲ δὲ θὰ σπρώξουν αὐτοὶ πρῶτοι τὴ ρόδα νὰ κινήσει.

...Μὰ ὁ Ἰταλὸς, τὸ γερονάτι; Ζήτω καμμένη Μεσόγειος! Χτυπᾶ τὸ γρόθο, ἀνάβει, θλαστημᾶ. Τὰ λλήθη παρασύρονται, σηκώνονται, χειροχοροῦν.

Τί λέει;

Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια: «Δὲν νοιώθετε τί ἐλευθερὶὰ ἔχετε ἐσεῖς κ' ἔτσι δὲν τὴν ἐκμεταλλεύεστε. Ἐμεῖς ἔξομε τί θὰ πεῖ σκλαβιά. Καὶ στὴ Ρωσία τὸ ἴδιο. Ἀπόδειξη ὁ Βίκτωρ Σερζ! Κατηγορῶ!».

—Ἀούα. Ἀούα! Ζήτω! Κάτω!

Θυμώνουν οἱ φίλοι τῆς Ρωσσίας. Ζεσταίνεται ἡ ἀτμόσφαιρα μετὰ τοὺς φρεσκοσαπουνισμένους Ἄγγλους.

Νὰ κι ὁ Μπαρμπὺς. Τὰ ἔχω ξαναδεῖ τὰ κίτρινά του τὰ χέρια, μέσα σ' ἕνα νοσοκομεῖο σ' ὁ Νίζνι Νόβγοροδ. Αὐτὰ δὲν εἶναι δάχτυλα. Λεπτότατα, μακρύτατα, λυγίζονται ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, λὲς πλόκαμοι ἀχταποδιοῦ, ἢ πόδια ἀράχνης. Καὶ τί χαμόγελο. Τί πόζα.

Ζῆτω καὶ τὸ λιοντάρι τὸ ἀχτένι-στὸ. Ζήτω τοῦ Ἰλιὰ Ἐρενμπούργκ...

—Σκασμός! Τί λέει;

—Λέει πὼς στὴ Ρωσσία σὰν παίζουν Σαίξπηρ μπορεῖ σὰ στὰ Κολχὸζ, (στὶς ἀγροτικὲς κολεκτίβες) οἱ ἀγράτες ἐνθουσιάζονται κι ὀρκίζονται νὰ δικλαδιάσουν τὴν ἐσοδιά!

—;;

—Δὲν τὸ πιστεύεις; Σοῦ φαίνεται παράξενο; Κι ὅμως ὅταν συγκινηθεῖς ἀπὸ ἕνα θέαμα, ἕνα βιβλίο, ἕνα καλὸ λόγο, δὲν παίρνεις δύναμη, δὲ γίνεσαι καλύτερος;

Νὰ κι ὁ μαρκέζος, ὁ κόντες φὸν, ὁ Ἐρρίκος Μάνν. Μὴ μὲ προσέχεις. Ἄκουσε κιόλας κῶς μιλάει. Λὲς τραγουδάει. Σίγουρα θὰ τοῦ εἶπαν πὼς ἔχομε πιὰ δαρεθεῖ τὶς μιταλιὲς βρέκι, πάν, πάν, πάν, πάν — πάν. πάν. πάν! τῶν κῶρ Ντέλιρικῶν. Ντόϊτσλαντ! Ντόϊτσλαντ! Ἄ, μήτε μιὰ φορὰ δὲν ἀναφέρει τ' ὄνομά της.

—Κι ὅμως τὴν ἀγαπάει τὴν πατρίδα του.

—Καὶ δέβαια. Μὰ θέλει νὰ τὴν ἀγαπήσουμε κ' ἐμεῖς. Μὰ στάσου. Δὲ θέλω νὰ χάσω λέξη τοῦ Μαλρώ. Ἄ, τί φωνή. Νὰ ἕνας φήτορας. Καὶ πὼς τὰ λέει! Νὰ ἡ ἐλπίδα τῆς Γαλλίας...

—Πάψε γιὰ τὸ Θεό! Μὲ τρέλλανες.

Σηκώνομαι νὰ φύγω!

—Ἄχ, ἔγασες. Εἶδες ποιὸς μπῆκε;

—Εἶδα μιὰ ὡραιοτατη ἰνδή.

—Πρόσεξες τὸ χρυσοκέντητο σαρὶ της;

—Πρόσεξα τὴν κόκκινη δούλα ἀνάμεσα σὰ φρύδια. Πρόσεξα τὰ χοντρὰ μαργαριτάρια καὶ τὸ στεφάνι τὰ ρόδα στὰ μαῦρα της μαλλιά.

—Εἶναι ἡ Βάντια. Ἀπεσταλμένη τῆς Ἰνδίας. "Οταν θ' ἀκούσεις τὴ φωνή της τότε μοῦ λὲς νέα...

—Φίλοι ἀμί!

Ἡ Βάντια μιλάει στ' ὄνομα τῆς Ἰνδίας. Ἡ μάλλον ἡ Ἰνδία μιλάει στὸ στόμα τῆς Βάντια, Στρογγυλὴ φωνὴ, γνωσιάνα σὰν ὥριμο ροδάκινο. Χαρὰ στὸν κοῦ τὴν ἀκούει.

«Ἐλευθερία, καθαρὴ ψυχὴ, ἀδερφοσύνη...»

Μιλᾶς ἀργὰ, ἀργὰ, μὲ σιγουράδα, ξέροντας τί τί θέλει.

Ὁ σύντροφός μου, ἔνλειοε ἐπιτέλους τὸ στόμα. Βοοδόθρηε. Ἡ ὁμορφιὰ τῆς τὸν σαγήνεψε. Δροσίστηκα κ' ἐγώ. Εὐλογημένη νέοια! Ἀσία!

Σηκώνεται ἡ Βάντια νὰ φύγει. Σηκώνονται κ' οἱ συγγραφεῖς. Μὰ πιὸ βαθιὰ ἀπ' ὅλους σκύβουν καὶ προσκυνοῦν οἱ ἐγγλέζοι κατὰ τὸν ἰνδιάνικο τρόπο, ἐνώνοντας τὶς παλάμες.

—Εἶμαστε ἀδέφφια, Ἰνδία.

—Εἶμαστε ἀδέφφια, Ἀγγλία.

Τὸ πλῆθος συγκινεῖται. Πέντε μέρες δάσταξε τὸ συνέδριο, ἐπατὸ σαράντα συγγραφεῖς ἀπ' ὅλον τὸν κόσμο συζήτησαν, ἔφαγαν, περπάτησαν μαζὶ κ' ἔδωσ δὲν πάσσηκαν ἀπ' τὰ μαλλιά. Ἀκόμα καλύτερα: Συφωνήσαν γιὰ ἕνα μεγάλο ἔργο: Νὰ πολεμήσουν ὅλοι ἑνωμένοι γιὰ τὴν ἐλευτερὶὰ καὶ τὴν ἀγάπη.

Ε. ΣΑΜΙΟΥ

Ὁ Βάλντο Φράνκ, ὁ Ζ. Μεντὰ κι ὁ Ἀντρὲ Ζὶντ στὸ βῆμα.

ΤΟΜΑΣ ΜΑΝΝ

Ἕνας διανοούμενος ἐξόριστος

ΕΡΜΑΝΟΣ συγγραφεὺς Τόμας Μάνν γιόρτασε στὴν ἐξορία τὴν ἑξηκοστὴ ἐπέτειο τῶν γενεθλίων του. Αὐτεξόριστος στὴν ἀρχὴ —κατοικοῦσε στὴ Ζυρίχη πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Χίτλερ —ἀναγκάστηκε ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα νὰ μείνει μακρυὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Ἂς μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι ὁ Τόμας Μάνν ἔχει μέσα στὶς φλέβες του καὶ τὸ ἐλάχιστο ἑβραϊκὸ αἷμα. Ἡ ἀντίθεσή του μὲ τὸ σύγχρονο γερμανικὸ καθεστὼς ἔγκειται στὸ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου του εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ σύγχρονο γερμανικὸ ἰδεοδέος, καὶ ἡ ἐλεύθερη σκέψη του ἀντιτίθεται στὶς ἐπίσημες ἀρχὲς ποὺ πρέπει σύμφωνα μὲ τὶς ἀπιλήψεις ποὺ ἐπικρατοῦν στὸ Ἰ!ὶ Ράϊχ, ν' ἀποτελοῦν τὸ «πιστεύω» κάθε καλοῦ Γερμανοῦ.

Ἡ ἐλευθεροφροσύνη ἤταν ριζωμένη μέσα στὴν παράδοση τῆς οἰκογένειας τοῦ Μάνν, τῆς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς περιέγραψε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν κατάπτωση μέσα στὸ πρῶτο του ρομάντζο, ποὺ τὸ δημοσίευσε σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν, καὶ ποὺ τὸν ἔκαμε διάσημο. Οἱ Μάνν ἐμπορεύουν χονδρικὰς γεννήματα στὸ Λοῦμπεκ, στὴν πόλη ὅπου ὁ Τόμας γεννήθηκε στὶς 6 Ἰουνίου 1875, «μιὰ Κυριακὴ μεσημέρι», ὅπως τοῦ ἀρέσει νὰ λέει, σκεπτόμενος ὅτι —κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη— τὰ παιδιὰ ποὺ εἶδαν τὸ φῶς αὐτὴ τὴ μέρα καὶ αὐτὴ τὴν ὥρα, πρέπει νὰ εἶναι πολὺ εὐτυχισμένα. Οἱ γονεῖς του ἦσαν ἀστοὶ ἔμποροι, μὲ αὐστηρὰ ἤθη, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ θρησκεία τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ὅλη τους ἠνεργητικότητα τὴν χρησιμοποιοῦσαν στὸ νὰ διατηρήσουν τὴν πρόοδο καὶ τὴν τιμὴ τῆς φίρμας των. Πολλὰ μέλη τῆς οἰκογένειας Μάνν εἶχαν ὡς τότε διακριθεῖ στὴ διοίκηση τῆς ἐλευθέρας πόλεώς των. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξο πὼς στὰ 1919 τὰ δυὸ ἀδέλφια Ἐρρίκος καὶ Τόμας μὲ τὴν ἀνάμνηση τῶν ἐλευθεριῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες ἡ οἰκογένειά των εἶχε ἀγωνισθῆ, κηρύχτηκαν ὀπαδοὶ θερμοὶ τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ ἐμφάνιση καλλιτεχνικῆς ἰδιοσυγκρασίας μέσα σὲ περιβάλλον ἀστικὸ καὶ συντηρητικὸ, τοῦ ὁποίου χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ τάξη καὶ ἡ φροντίδα τοῦ συμφέροντος, μπορεῖ νὰ ἐκπλήξει. Ἐξηγεῖται ὅμως αὐτὸ ἂν θυμηθεῖ κανεὶς ὅτι ἡ μητέρα τοῦ Τόμας Μάνν, ἡ Ἰουλία νέτ Σίλβα Μπρούνς, εἶχε γεννηθεῖ στὸ Ρίο Ἰ!ανέϊρο ἀπὸ ἕνα Γερμανὸ καὶ μιὰ Βραζιλιανὴ κρεολο-Πορτογαλίδα. Σ' αὐτὴ τὴ γυναῖκα τὰ δυὸ ἀδέλφια ὀφείλουν τὴ ζωηρὴ τους εὐαισθησία, τὴν κλίση τους γιὰ τὴ μουσικὴ, τὴν Ἰκανότητά τους γιὰ τὴ δημιουργεῖν. Μπροστὰ στὸν Τόμας παρουσιάστηκαν ἔτσι δυὸ ἐρωτήματα: ἡ νὰ ὑποκύψει στὴν γοητεία τῆς τέχνης καὶ νὰ παραιρωθεῖ ἀπ' αὐτήν, ἢ νὰ ἀναζητήσει τὴν εὐτυχία του στὴν ἐξασφαλισμένη ζωὴ τοῦ μικροαστοῦ. Ἠπάλη, ὁ δισταγμὸς αὐτὸς τοῦ ἔδωσε τὸ θέμα τοῦ ρομάντζου του «Τόνιο Κραῦγερ». Καὶ γενικὰ σὲ ὅλο τὸ ἔργο βρίσκουμε ὑπαινιγμοὺς γιὰ τὴ διπλὴ αὐτὴ κλίση, γιὰ τὸ ἀνακάτωμα αὐτὸ τῶν φυλῶν ποὺ τὸν ἐνίγνευσαν.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀνατρέξει κανεὶς στὸ ἀνακάτωμα τῶν φυλῶν γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὸν ἀνταγωνισμὸ αὐτόν, ποὺ ἄλλως τε εἶναι ἔνα «δράμα» ἀποκλειστικὰ γερμανικό, δράμα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Βορρᾶ ποὺ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὶς πλούσιες ὁμορφιὲς τοῦ Νότου. Ὁ Χάνε καὶ ὁ "Οφφμαν τὸ ἔζησαν ὁ πρῶτος ἐπίσης ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ Νίτσε, ποὺ τοῦ ἔδωσαν μάλιστα καὶ μιὰ μορφὴ καθαυτὸ δραματικὴ. Τὸ ὅτι ὁ Τόμας Μάνν τὸ ἐδοκίμασε μὲ τὴ σειρὰ τοῦ βὲν μπορεῖτε νὰ τὸ ἀρνηθοῦμε. Μᾶς πείθει σ' αὐτὸ καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ποὺ ἔξασκεῖ πάνω στὰ πιὸ ὑψηλὰ πνεύματα ἐνὸς Θθουνὸ τὸ μεσημβρινὸ ἰδεῶδες, εἶναι μιὰ ἁρμονία, μιὰ εἰρηνικὴ γαλήνη, θεῖα ἀνάπαυση μέσ' στὴ δύναμη καὶ στὸ φῶς. Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ Τόμας Μάνν δὲν ἔτρεξε πρὸς τὴν Ἰταλία παρασυρόμενος ἀπὸ μιὰ νοσταλγία ρομαντικὴν. Βάζει στὸ στόμα τοῦ Τόνιο Κραΰγερ, ὅταν αὐτὸς περνᾶ ἀπὸ τὴ Βενετία: «Ὅλη αὐτὴ ἡ ὁμορφιὰ μοῦ εἶ.αι ἀφόρητη». Καὶ ὁστόσο, ὅταν νιώθει τὴν ἀνάγκη ν' ἀγωνιστεῖ κατὰ τῆς δυνάμεως ἑνὸς καταστρεπτικοῦ δαίμονος, κατὰ τῆς δίψας τοῦ θανάτου, θεωρουμένης ὡς ἠδονῆς, κατὰ πραγμάτων ποὺ ἐνσαρκώνονται τὸ περισσότερο μέσα στὴ βαγνέρειες ἐμπνεύσεις, στὴν ἑλληνολατινικὴ κουλτούρα καὶ στὸν οὐμανισμὸ τῆς Ἀναγεννήσεως, τὰ πιὸ δραστικὰ ὅπλα.

Ἡ σκέψη τοῦ Τόμας Μάνν ἀναπτύχθηκε κάτω ἀπὸ τὴ φωτεινὴ γερμανικὴ λογική, τῆς ὁποίας ἐνίσχυσε τὴ ζωτικὴ δύναμη ὁπο κ=ὶ τοὺς κινδύνους. Καὶ τὴν βλέπουμε στὸ ἑξῆς ἐγκατεστημένη στὶς κορυφὲς ποὺ ὀτάθηκε ὁ Γκαῖτε, ἐκεῖ ὅπου λατινικὸ καὶ γερμανικὸ πνεῦμα, ρωμαναλισμοὶ καὶ ρωμαντισμοὶ συχνιεύονται ἁρμονικά, ὅπου ἡ ἡδονή, ἡ εὐτυχισμένη ἡδονὴ ὁλοκληρώνεται μέσα σὲ μιὰ τάξη δημιουργημένη ἀπὸ τὸ λογικό.

Τὸ βραβεῖο Νόμπελ ποὺ ἐπιβραβεύει —θεωρητικὰ τοὐλάχιστον—τὸν διεθνῆ χαρακτῆρα τῶν ἔργων, εἶχε χρέος νὰ ἀντιμετίψει καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μάνν, ποὺ ζητεῖ νὰ κατευνάσει τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῆς Δύσεως, καὶ νὰ βοηθῆσει στὴ δημιουργία μιᾶς Εὐρώπης ποὺ θὰ εἶναι κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ γεωγραφικὸ ὅρος. Κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ μέλλον τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μὴ συγκινεῖται κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ἀπὸ ἕνα ἔργο τόσης πνευματικῆς εὐρύτητος καὶ καλλιτεχνικῆς τελειότητος. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ ὅτι 25 Γάλλοι συγγραφεῖς —μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Ζακ Σορντὸν, Ζὰρζ Ντυαμέλ, Ἀντρὲ Ζὶντ, Ρ. Μαρτὲν, ντὺ Γκὰρ, Μωρουὰ, Ζὺλ Ρομαὶν— χαιρέτησαν μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν τελευταίων γενεθλίων του τὸν Τόμας Μάνν ὡς τὸν «ἔνδοξο ἀντιπρόσωπο μιᾶς Γερμανίας ποὺ δὲν ἐπαυσαν νὰ τὴν ἀγαποῦν».

ΤΟ ΝΟΡΒΗΓΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Τὰ θέατρα μιᾶς μικρῆς χώρας, ὅπως ἡ Νορβηγία, εἶναι σχεδὸν πάντα ὑποχρεωμένα νὰ πλουτίζουν τὸ ρεπερτόριό τους μὲ ἔργα ἑένα, καὶ ἔτσι οἱ περισσότερες εὐρωπαϊκὲς ἢ ἀμερικανικὲς ἐπιτυχίες δὲν ἀργοῦν νὰ κοτακτήσουν τὶς «ἀφῆσιες» τῶν νορβηγικῶν σκηνῶν. Ἐκ πωτὸς ὄψεως θὰ ἤταν δύσκολο νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὸ ρεπερτόριο ἑνὸς θεάτρου τοῦ "Οσλο ἀπὸ ἕνα ὁποιοδήποτε θέατρο τοῦ Παρισιοῦ ἢ τῆς Βιέννης.

Ὁστόσο, στὴν ἐκλογὴ ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸ διεθνὲς ρεπερτόριο, ἐπικρατεῖ ἕνα πνεῦμα ἐκλεκτικότητος. Περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ξένους δραματοργοὺς παίζεται ὁ Ἀμερικανὸς Ο' Νῆλ. Ὁ Ο' Νῆλ ἀρέσει γιὰ τὴν ἀπλότητα τῶν δραματικῶν συγκρούσεων, καὶ γιὰ τὴν βιαιότητα τῶν ἐντυπώσεων. Τὸν τελευταῖο χειμῶνα σημείωσε μιὰ μεγάλη σειρὰ παραστάσεων τὸ δράμα του «Ἥλιοθι κάτω ἀπὸ τὶς λεύκες», σκηνοθετημένο ἀπὸ τὴν κυρία Μοβίνκελ.

Γενικὰ σήμερα στὴ Νορβηγία οἱ προτιμήσεις τοῦ κοινοῦ δὲν στρέφονται πιὰ στὰ μικρὰ κομμάτια τοῦ σαλονιοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὰ κομμάτια ζωντανῆς ἐπικαιρότητος, ἱκανὰ νὰ δώσουν ρομαλέες ἐντυπώσεις. Μεγάλη ἐπιτυχία σημείωσε τὴν τελευταία περίοδο τὸ δράμα τοῦ Σωνηδοῦ Πάτ Λάγκερκουϊστ: «Ὁ Δήμος». Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου εἶναι ὅτι ὁ φόβος καὶ ἡ δειλία ἔχουν τὴν καταγωγή τους στὶς βιαιότητες, συμβολιζόμενες διὰ τοῦ δημίου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο μᾶς μεταφέρει σὲ μιὰ ταβέρνα τοῦ μεσαίωνος. Βουβός, στὴ γωνιὰ του μέσα στὴν πορφυρὴ ρόμπα του, ὁ δήμιος κυριαρχεῖ τῆς σκηνῆς. Οἱ συνομιλίες καὶ οἱ ἀφηγήσεις μιᾶς παρέας μεθυσμένων ξυπνοῦν ἕνα φρικτὸ συναίσθημα τρόμου, ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὴ φαντασία, τὴ γκάπτη αἰματηρὲς εἰκόνες ἐκτελέσεων καὶ μαρτυρίων.

Δεύτερο μέρος: Μιὰ σύγχρονη «μπουάτ», μὲ τζὰζ νέγρων, ὅσεμινους χορούς, ἀτμοσφαῖρα πολεμόχαρη, γεμάτη, θθλεγε κανεὶς, ἠδονὴ καὶ θάνατο». Στὸ κέντρο ξαναβλέπουμε τὸ δήμιο. Γίνεται ἀντικείμενο περιεργείας καὶ συμπαθητικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐπὶ πολὺ μένει ἀκίνητος. Στὸ τέλος σηκώνεται καὶ ἀπαγγέλλει ἕνα εἶδος ἀπολογίας, ποὺ διαρκεῖ 20 ὁλόκληρα λεπτά! Παρουσιάζει τὸν ἑαυτό του σὰν ἕνα θῦμα. Ἕνα δυστυχισμένο καὶ αἰώνιο σκλάβο, κουρασμένο ἀπὸ τὸ αἰματηρὸ του ἔργο, ἀλλὰ ὑποχρεωμένον νὰ ὑπακοῦει θαυμαστὼν ὁντας, σύμφωνα μὲ τὶς ἀξιώσεις τῆς σκληρότητος τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

ΟΙ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ

ΒΕΛΓΙΚΗ πρωτεύουσα εἶχε τὴν τύχη ἐδῶ καὶ μερικὲς ἑβδομάδες νὰ γίνει τὸ κέντρο μιᾶς μικρῆς κινήσεως χάρις στὴ Διεθνῆ Ἔκθεση ποὺ ἀνοιξε ἐκεῖ, καὶ ποὺ θὰ μείνει ἀνοικτὴ ἀρκετὸν καιρὸ ἀκόμα.

Ἡ σπουδαιότης μιᾶς τέτοιας ἐκθέσεως εἶναι ἀναμφισβήτητη. Καὶ ὁ ξένος ἐπισκέπτης ποὺ εἰσχωρεῖ μέσα τὸ ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως. "Ολες οἱ πολιτισμένες χῶρες τοῦ κόσμου ἔστειλαν ἐκεῖ τὰ προϊόντα των τὰ βιομηχανικά, τὰ δείγματα τοῦ ἐμπορίου των, τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης των. Καὶ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ Βέλγοι ἀγαποῦν ἐξαιρετικὰ τὶς ἐκθέσεις, καὶ ἐφόντιναν ὥστε καὶ αὐτή, ὅπως καὶ ἄλλες μικρότερες ἄλλοτε, τὴς Λιέγης καὶ τῆς Ἀμβέρσας, νὰ ὀργανωθεῖ κατὰ τὸν τελειότερο τρόπο.

Ἰδιαίτερη φροντίδα κατέβαλε ἡ διεύθυνση τῆς ἐκθέσεως στὴν παρουσίαση τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῶν διαφόρων χωρῶν, καθὼς καὶ στὸ κτίσιμο πολλῶν περιπτέρων, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐκθέματα ποὺ στεγάζουν, εἶναι καὶ τὰ ἴδια δείγματα μιᾶς θαυμασίας ἀρχιτεκτονικῆς.

Τὸ καλλιτεχνικὸ τμῆμα τῆς ἐκθέσεως εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο. "Ας ἰδοῦμε λοιπὸν τί περιεχόμενο ἔχει καὶ τί ἐνδιαφέρον παρουσιάζει.

Ἐξαιρετικὴ θέση δόθηκε στὴν παλαιὰ βελγικὴ τέχνη ποὺ ἀναπτύχθηκε ἄλλοτε στὴ Βραβάντη. "Αν καὶ πολλοὶ διατείνονται ὅτι ἡ τέχνη αὐτὴ δὲν ἔχει καμμιὰ ἰδιαίτερη προσωπικὴ σφραγῖδα, ἀλλὰ ἀποτελεῖ κράμα τεχνοτροπιῶν διαφόρων ἄλλων χωρῶν, ἐν τούτοις οἱ Βέλγοι τὴν παρουσίασαν σ' ἕνα ἰδιαίτερο τμῆμα. Καὶ ἡ ἰδέα δὲν ἦταν κακή. Διότι δὲν ἐξετέθησαν γνωστοὶ πίνακες, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς θαυμάσει καὶ στὰ βελγικὰ μουσεῖα, ἀλλὰ ζητήθηκαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ, ἀπὸ συλλογὲς καὶ μουσεῖα διάφορα, σχεδὸν ἄγνωστα σήμερα ἔργα, ποὺ τὸ πολὺ κοινὸν βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ τὰ γνωρίσει τώρα.

"Ἔργα παλαιᾶς τέχνης ἐξετέθησαν ἐπίσης γαλλικὰ καὶ ὁλλανδικά. Γαλλικά: Ἕνα-δυὸ πορτραῖτα τοῦ Κλουέ, μερικὰ δευτερεύοντα ἔργα τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰώνος, καὶ ἔργα τῶν Λεναίν, Γ. ντὲ λὰ Τοὺρ, Μπουσέ, Βαττώ, Σαρντὲν, Λαργκιγιὲρ, Ριγκό, Ναττιὲ κλπ. Ὁ 19ος αἰὼν ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὰ ὡραιότερα πορτραῖτα τοῦ Δαβίδ καὶ τοῦ "Ενγκρ, ἀπὸ τὴν «Ἐσθὴρ» τοῦ Σασσερίῳ, ἀπὸ τοπία τοῦ Κορό, τοῦ Μιλλέ, τοῦ Κουρμπέ, ἀπὸ συνθέσεις τοῦ Ντελακρουᾶ, τοῦ Ντωμιέ, τοῦ Γκρό.

Ὁλλανδικὰ ἐξετέθησαν: πολλὰ τοῦ Φράντς Χάλς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕνα ἀριστουργηματικὸ πορτραῖτο. Εἶναι τὸ αὐστηρὸ πρόσωπο μιᾶς ἀστῆς τοῦ ὁποίου ἡ ἔκφραση ε

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τ' ΑΗΔΟΝΙ Π' ΑΝΑΣΤΑΙΝΕΙ ΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ

ΑΕ! τὸ φθινόπωρο κι ἤρθε ὁ χειμῶνας πάλι. Χιόνι ἔπεφτε, πυκνὸ χιόνι. Σκέπασε σιτὴ γῆ ὅσο ἤταν ἀχιόνιστο ἀκόμα, σκέπασε κι ἐκεῖ ὅπου εἶχε πέσει ἀπ' ὁ πρίν χιόνι. Παλιὸ καὶ καινούριο χιόνι πῆγαν ἕνα μέτρο καὶ παραπάνω ἀκόμα.

Καὶ τότε νά: οἱ πλαγιές, οἱ χαράδρες, οἱ ράχες, οἱ κορφὲς τῶν βουνῶν κι αὐτά τὰ ποτάμια ἄσπρισαν. Σιντόνι ὁλόλευκο ἔλεες κι ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι ὅλα τὰ σκέπασε.

Τὰ πουλάκια πεινασμένα καὶ τρέμοντας σὰ φύλλα λεύκας στοῦ ἀγέρα τὴν πνοή, τρύπωναν ἀνάμεσα στίς φυλλωσιὲς τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατιῶν. Ζητοῦσαν ζεστασιὰ καὶ καημένα καὶ ζεστασιὰ δὲν εὑρισκαν' βοριὰς ψυχρὸς καὶ παγωνιὰ φυσοῦσε ποὺ ἔφηνε κι αὐτὰ τὰ φίδια τὰ τρυπωμένα τώρα στὴ γῆ μέσα.

Λιγοστά, τὰ πιὸ ἀπελπισμένα ἀπὸ τὴν κακοκαιριά, ξετρελλασμένα ἀπ' τὸ κρύο καὶ τὴν πεῖνα κατέβαιναν στὸ κοντινὸ χωριό. "Οπου εὕρισκαν παράθυρο ἀνοιχτὸ, φροῦτ μέσα' ὁπου τζάμι κλειστὸ, τσὸκ τσὸκ, τὸ τσίγκριζαν μὲ τὴ μυτίτσα τους γιὰ ν' ἀνοίξουν ἀπὸ μέσα. Ἀλλοῦ τοὺς ἄνοιγαν, ἀλλοῦ ὄχι. "Οπου τοὺς ἄνοιγαν, χαρά τους.

Χαρὰ ὡστόσο μόνο στὰ πουλάκια ποὺ ἔπεφταν σὲ πονετικὰ χέρια' τοὺς ἔρριχναν ψίχουλα καὶ τὰ ξέστειναν.

Ἀλλοίμονο στ' ἄλλα! ποὺ κάτιαναν κακὰ παιδιά. Τὰ βασάνιζαν πολλὰ' τοὺς ἔκοβαν τὰ κεφαλάκια δίχως λόγο καὶ τὰ πετοῦσαν ὄξω.

Πολὺ κακὸ χειμῶνα πέρασαν κεῖνον τὸν χρόνο τὰ πουλιά' ἄλλὰ καὶ μήπως τὸν πέρασαν! Πᾶνε τὰ πουλιά, ὅλα φόφησαν σὲ κεῖνο τὸ μέρος. Οὔτε ἕνα γιὰ μαρτυρία δὲν ἀπόμεινε.

Σὰν ἤρθε ἡ ἄνοιξη κι ἔλυσαν τὰ χιόνια, ἔβγαιναν οἱ χωριάτες στὸ λόγγο γιὰ ξύλα. Ἔβρισκαν παγωμένα τὰ πουλάκια πάνω στὰ ἐλατόκλαδα. Σωρὸ πουλιά, ὄχι ἕνα καὶ δύο, κι ὀρθὰ ὅπως τὰ βρῆκε ἡ παγωνιὰ καὶ τὰ πάγωσε κουρνιασμένα στὰ κλαδιά.

—Πᾶν τὰ πουλιά, πᾶν τὰ πουλιά! τοὺς ἄκουες ὅλους.

Δὲ λέγανε τίποτε παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Ἀφοῦ δὰ ἤρθε ὁ Μάρτης καὶ κανενὸς πουλιοῦ λαλιὰ δὲν ἀκούοταν στὸ δάσος μέσα!

Κότσυφας κανεὶς δὲ μαύριζε ἀνάμεσα στῆς ἀκροποταμιᾶς τὰ πλατάνια καὶ τσίγλα δὲν ξεχώριζες σὲ κορφὴ ἐλατιοῦ.

Ὡς κι αὐτὲς οἱ πέρδικες ἔλειψαν. Ἄλλα χρόνια σὰν τώρα, πρωῖ πρωῖ καὶ πρὶν ξημερῶση ἄκουες τὰ κακαρίσματά τους στὰ πετρωτὰ τὰ πλάγια, φέτος ὄχι.

—Καὶ περνᾶ τάχα ἄνοιξη δίχως λαλιὰ πουλιοῦ; τοὺς ἄκουες.

"Ἔρτασε κι ἡ 9 Μαρτιοῦ, τῶν "Αγ. Σαράντων. Ἤρθαν τὰ πρῶτα χελιδόνια καὶ χαιρέτισαν: τιτιβίζ, τιτιβίζ' ἐδῶ ἐκεῖ τιτιβίζ!

—"Ἤρθαμε, σὰ νὰ ἔλεγαν, καλῶς σᾶς βρήκαμε!

Ἀλλὰ ἀπὸ κανένα κλαδὶ δὲν ἀκούεται καλωσόρισμα ἄλλου πουλιοῦ. Ἀπὸ παντοῦ σιγή' κρύα σιγή.

—Τιτιβίζ! ἔκαναν τὰ χελιδόνια. Τίποτε.

Πουλὶ δὲν τοὺς ἀπολογιέται.

Ἔτσι πέρασε ὅλος ὁ Μάρτης, κι ἤρθε ὁ Ἀπρίλης. "Εφτασαν ἀπ' τὰ χειμαδιά τους καὶ τ' ἀηδόνια' πρὶν ἀπ' τὰ κοπάδια τῶν βοσκῶν αὐτά.

Βρήκαν τὶς παλιὲς φωλιὲς τους στῆς ἀκροποταμιᾶς τὰ θάμνα καὶ φώλιασαν. "Αρχισαν καὶ τὰ κελαδήματα. Διηγοῦνται πῶς πέρασαν στὰ χειμαδιά, τὶ δυσκολίες βρῆκαν ὡσπού νὰ πᾶνε καὶ νὰ ρθοῦνε.

Ἀφουκράζοντας ν' ἀκούσουν ἀντιλόσιμα, τσιμουδιὰ ἀπὸ λαλιὰ ἄλλου πουλιοῦ· οὔτε καὶ κάνας κότσυφας τοὺς ἀντιλογιέται σὰν ἄλλα χρόνια.

—Περίεργο, λέγανε' κάτι χολιασμένα θὰ εἶναι μὲ μᾶς φέτος τὰ πουλιά. Ἀκοῦς ἐκεῖ, οὔτε ἕνα καλωσόρισμα νὰ μὴν ἀκούσουμε ἀπ' τοὺς κερομύτες, τὰ κοτσύφια!

Χρόνια ἄλλα: τσιού! τσιού! ἐμεῖς ἀπὸ δῶ, τσιοῦ τσιοῦ κι αὐτοὶ ἀπὸ κεῖ!

Στὸ βάτο, στὴ λυγαριὰ ἐμεῖς, στὰ τλωνάρια τοῦ πλατανιοῦ καὶ τῆς ἀνιᾶς τὰ κοτσύφια!

Καὶ μὲ μεράκι τὸ τραγούδι τους, ἔτσι γιὰ νὰ μᾶς ἀντιλογηθοῦν.

—Μήπως καμμιὰ βαριὰ ἀρρώστεια τὰ σάρωσε τὰ πουλιά; ἀναρωτιοῦνταν.

Κι ἀπὸ μυαλουδάκι σὲ μυαλουδάκι πέρασε ὁλουνῶν τῶν ἀηδονιῶν τὰ κεφάλια μιὰ τέτοια ὑποψία.

Πέρασαν κάμποσες μέρες . . . Καὶ πάλι τὰ ἴδια' μόνο ἀηδονιῶν λαλιὲς ἀντηχοῦσαν στὴν ποταμιά· ἀπὸ λαλιὰ ἄλλου πουλιοῦ οὔτε γρῦ· δὲν ἀκούεται.

Ὡστόσο τὰ χελιδόνια φλυαροῦν: γλίτσα, γλίτσα, γλίτσα . . .

"Εφτασε καὶ τ' Ἀη — Γεωργιοῦ. Ἕνα ἀηδόνι, τὸ πιὸ γέρικο καὶ πολύξερο ἀηδόνι:

—Ἔγώ, σύντροφε, λέει στὸ ταίρι του, θὰ λείψω γιὰ μιὰ μέρα! Κάπου τόχω γιὰ νὰ πάω!

Καὶ φροῦτ, πέταξε. Πῆε πῆε, ἔφτασε στὴν ἄκρη σ' ἕνα δάσος. Ἔκει ἦταν μιὰ ψηλὴ δρῦ' ἡ κορφή της ξέπεχε πολὺ ἀπ' τ' ἄλλα γύρω δέντρα. Πάνω στὴν κορφὴ αὐτὴ στάθηκε τ' ἀηδόνι. Κοίταξε γύρω.

Δάσος πολὺ μεγάλο δάσος· στὴν ἀπάνω μεριὰ ἐσυ εἶχε τὰ ἐλάτια, πολλὰ ἐλάτια, πυκνὰ σὰν τὰ στάχια στὸ χωράφι.

"Ετσι τοῦ φάνηκαν καὶ μαῦρα, ὅσο κι ἄν εἴπῆς.

Σὰν εἶδε καὶ τὰ κουκουνάρια τους: Μπά! τὰ ἔλατα μοιάζουν πολυέλαιο ἐκκλησιᾶς, εἶπε.

Εἶχε δίκιο. Τὰ κουκουνάρια ἀρθώνονταν σὰ λαμπάδες κι ἔσταζαν ρετσίνι· καὶ τὸ ρετσίνι λαμπύριζε ἀπ' τὸν ἥλιο σὰ διαμάντι· κάθε στάλα κουκουναριοῦ κι ἕνα διαμάντι, τὰ ἐλάτια πού κρατοῦν τὰ κουκουνάρια πολυέλαιοι.

Παρακάτω ἀπ' τὰ ἔλατα ἦταν τὰ πεῦκα. Κεῖνα, τὸ βαθυπράσινο χρῶμα τῆς φυλλωσιάς τους τάκανε μαῦρα· τοῦτα κοκκινίζαν κι ὅπου τάπαιρνε ὁ ἥλιος, κιτρινίζαν κιόλας.

Ἐκεῖ ὅπου τελείωναν τὰ πεῦκα ἀρχίζαν οἱ δρῦς. Δρῦς μὲ πλατιὰ φύλλα καὶ δρῦς μὲ στενὰ· ποικιλία ἀπὸ δρῦς. "Αλλες μὲ μουντὴ πράσινη τὴ φυλλωσιά τους κι ἄλλες μὲ ἀνοιχτή. Πιὸ πολλὲς οἱ πρῶτες, λιγοστὲς οἱ δεύτερες.

Ἦταν πρωῖ ἀκόμα κι ὁ ἥλιος ἐπερτεπάτσ' τὸ πλάτι. "Οσο ἀπ' τὸ δάσος φῶτιζε ὁ ἥλιος, ἦταν χαριτωμένο. Ἀπ' τ' ἀντίθετο τὸ μέρος του ὅπου οἱ σκιὲς ἔπεφταν, ἔσκιαζε· μυστήριο ὁ φόβος του.

"Ολα τὰ κοίταξε τ' ἀηδόνι καὶ τὰ ζοῦσε.

—"Ας βάλω καὶ τ' αὐτί, εἶπε. Τόβαλε . . .

Σιωπὴ ὁλοῦθε.

—"Ας πετάξω πιὸ βαθιὰ στὸ δάσος.

Πέταξε, ἔβραλε αὐτί, τὸ ἴδιο κι ἐκεῖ.

Μόνο μοσκοβολοῦσε ὁ πεῦκος ποὺ σὲ κλωνί του καθόταν. Τὸ πῆρε ἡ εὐωδιὰ τοῦ ρετσινιοῦ κι ἀναγάλλιασε.

Τὸ δρθε κι ἡ μυρωδιὰ ἀπ' τὰ ἔλατα.

—"Α! ἔκαμε.

Φωνὴ τίποτε, λαλιὰ ὄχι' σιωπὴ κι ἐδῶ, σιωπὴ καὶ στὰ ἔλατα.

Σὰν κάτι μυστήριο σκέπασε τόρα τὴν καρδιὰ τ' ἀηδονιοῦ. Μήπως τῆς πρασινάδας τους τὸ μυστήριο! "Ισως.

—Δὲς παιχνίδια ποὺ κάνουν οἱ ἀχτῖδες τοῦ ἥλιου μὲ τὰ φύλλα τῶν δέντρων, μονολόγησε καὶ χαμογέλασε. Γιατί; κι αὐτὸ δὲν ἤξερε.

Τὰ χάιδευε ὁ ἥλιος τὰ φύλλα τους. Ἀπὸ μπρὸς αὐτός, πίσω τους ἡ σκιά' μπρὸς ἡ χαρά, πίσω τὸ κατσούφιασμα' δικροσωπία κι ἐδῶ, ὅπως στὸν κόσμο.

—"Α! νάτα, σαλεύουν! σαλεύουν τώρα!

Εἶχε φυσήξει λίγος ἀέρας καὶ τρεμούλιαζαν τὰ φύλλα.

—Τί νὰ θένε, τί νὰ θένε! ἀναρωτήθηκε, καὶ πάλι τὸ μυστήριο σκέπασε τὴν καρδιά του.

—Τί εἶν' ἐκεῖνο; τί εἶν' ἐκεῖνο, φώναξε ξαφνικά.

Κάτι ζωντανὸ ἀναδεύτηκε ἀνάμεσα στὰ κλώνια τῶν δεντρῶν.

"Ηταν μιὰ γατίτσα σταχτόμαυρη γατίτσα μὲ μουσουδίτσα σὰν ποντίκι.

Ποτὲ στὴ ζωή του δὲν ξαναεῖχε ἰδῆ τέτοιο ζῶο τ' ἀηδόνι, γι αὐτὸ παραξενεύτηκε.

Καὶ τότε ἔγινε κι ἕνα θᾶμα, τὸ θᾶμα τοῦ ξαναγεννημοῦ.

Πάτ πάτ πετιοῦνται τὰ πουλιὰ ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν δεντρῶν ἕνα ἕνα καὶ γέμισε σὰ λίγο ὁ λόγγος ἀπὸ λογιῶν λογιῶν πουλιά: μαῦρα κοτσύφια, σπινάκια ποὺ σὰ μέλισσες πετοῦν δῶ κεῖ.

Κάθε κορφὴ δεντροῦ καὶ μιὰ τσίγκλα, καὶ τὰ κορμιά τους τὰ γέμισαν οἱ τσικλιτάρες.

Καὶ πάλι βούΐξε τὸ δάσος σὰν καὶ πρῶτα ἀπὸ λαλιές, ποὺ ἔκαναν ἁρμονία, τὴν ἁρμονία τῆς ζωῆς.

Ναί. Θᾶμα ἔγινε. Ξαναήρθε ἡ ζωή ποὺ ὁ χειμῶνας μὲ τὴν κάκια του εἶχε διώξει ξαναήρθε ἡ ὁμορφιὰ στὸ δάσος.

Καὶ κεῖνο μεθυσμένο ἀπὸ χαρὰ σφιχταγκαλιάζει τὰ πουλάκια καὶ τὰ φιλεῖ καὶ τὰ φιλεῖ. Εἶν' τὰ παιδιά του, εἶν' ἡ ζωή του, ἡ αἰώνια ζωή.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΞΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

EDGAR ALLAN POE

Τό στοιχιωμένο παλάτι

Στὴν πιὸ πράσινη ἀπὸ τὶς κοιλάδες μας, ἀπὸ ἀγαθοὺς ἀγγέλους κατοικημένη, κάποτε ἕνα ὡραῖο, μεγαλόπρεπο παλάτι, ἕνα ἀκτινοβόλο παλάτι, ὕψωνε τὸ μέτωπό του. Στὴν περιοχὴ τοῦ μονάρχη Λογισμοῦ—ἐκεῖ ὑψωνόταν· ποτὲ Σεραφεὶμ δὲν ἄπλωσε τὰ φτερὰ του ἀπάνω ἀπὸ οἰκοδόμημα οὔτε τὸ μισὸ τόσο ὡραῖο ὅσο αὐτό.

Σημαῖες φωτεινές, δοξασμένες, χρυσὲς ἁπλωνόντουσαν καὶ ἐκμαΐτζιαν ἀπάνω στὴ στέγη του (αὐτά—ὅλα αὐτά· σὲ παλιά, περασμένα πιὰ χρόνια) καὶ ὅλες οἱ θελκτικὲς πνοὲς τῶν ἀνέμων ποὺ ἐπαιχνίδιζαν τὴν γλυκειὰν ἡμέρα στὶς χλωμὲς καὶ πλουμιστὲς ἐπάλξεις τοῦ παλατιοῦ, φτερωμένα μόρα γύριζαν πίσω.

Οἱ ξένοι σαύτην τὴν εὐτυχισμένη κοιλάδα, ἀνάμεσα ἀπὸ φωτισμένα παράθυρα, ἔβλεπαν κάτι πνεύματα νὰ σαλεύουν μουσικὰ στὸ ρυθμὸ μιᾶς ἁρμονικῆς λύρας, ὁλόγυρα ἀπὸ ἕνανε θρόνο, ὅπου καθισμένος (πορφυρογέννητος!) μὲ πολυτέλεια καὶ λαμπρότητα ταιριασμένες στὴ δόξα του—ὁ ἄρχοντας τοῦ βασιλείου φαινόταν.

Κι ὁλόλαμπρη ἀπὸ ρουμπίνια καὶ μαργαριτάρια, ἦταν ἡ πόρτα τοῦ παλατιοῦ, ἀπὸ που ἔρχόταν κυματιστά, κυματιστὰ, κυματιστὰ καὶ πάντοτε σπιθηροβολώντας ἕνας θίασος ἀπὸ Ἀντιλάλους ποὺ δὲν εἶχαν ἄλλο τερπνὸ χρέος παρὰ νὰ τραγουδοῦν μὲ φωνὲς ἀνυπέρβλητα ὡραῖες, τὸ πνεῦμα καὶ τὴ σοφία τοῦ βασιλιᾶ τους.

Μὰ πλάσματα τῆς καταστροφῆς, μὲ θλιβεροὺς χιτῶνες ἄρμησαν μὲ λύσσα στὴ λαμπρὴ κατοικία τοῦ μονάρχη (ὦ, ἀς θρηνήσουμε, γιατὶ ποτὲ ἡ χαραυγὴ δὲ θὰ λάμψει· πιὰ γι' αὐτὸν τὸν δυστυχισμένο!) κι ὁλόγυρα τώρα ἀπὸ τὸ παλάτι του, ἡ δόξα ποὺ ἄνθιζε καὶ πορφυρωνόταν δὲν εἶναι πιὰ παρὰ μιὰ ἱστορία ποὺ σκοτεινὰ κανεὶς ξαναφέρνει στὸ νοῦ ἀπὸ τοὺς παλιοὺς σαβαναμένους καιρούς.

Καὶ οἱ ταξειδιῶτες, τώρα, μὲς στὴν κοιλάδα, βλέπουν ἀπὸ τὰ κοκκινωπὰ παράθυρα τεράστιες μορφὲς ποὺ κινοῦνται μὲ ταραχή, φανταστικά, στὸ ρυθμὸ μιᾶς παράφωνης μελωδίας, ἐνῶ, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν πόρτα, ἀποτρόπαιο πλῆθος ὁρμᾶ ἀκατάπαυστα, καὶ γελᾶ—μὰ δὲν χαμογελᾶ πιά.

Μετάφρασις ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

Σὲ λίγες μέρες ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Πέτρου Δημητράκου κυκλοφορεῖ μιὰ πλήρη ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ Ἰω. Βηλαρᾶ μὲ πρόλογο τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Ἀπὸ τὸν τόμο αὐτόν, ποὺ τὴν ἔκδοσή του ἐπιμελεῖται ὁ δημοσιογράφος κ. Γ. Βαβαρέτος, ἀναδημοσιεύουμε ἐδῶ λίγα τραγούδια, ἀπὸ τὰ καλύτερα καὶ χαρακτηριστικότερα τοῦ Ἠπειρώτη ποιητῆ.

Ἀγάπη μου πολύτιμη

Ἀγάπη μου πολύτιμη, τὰ λόγια σου ἔχω νόμο,
Τὸν λόγο ποὺ μὲ πρόσταξες τὸν ἔβαλα σὲ δρόμο.
Γιὰ τρεῖς ἡμέρες ὥρισες μακριὰ ὀχ τὴν κατοικιά σου,
Νὰ στερευτῶ τὰ μάτια σου καὶ τὴ γλυκειὰ θωρηά σου.
Κυρά εἶσαι, καμμιὰ ξέταση δὲν κάνω στὸ σκοπό σου,
Ἐγὼ σὰν δοῦλος πρέπει μου ν' ἀκούω τὸν ὁρισμό σου.
Κι ὄχι τόσο διάστημα καιροῦ κοντό καὶ λίγο
Μακριὰ ὀχ τ' ἐσένα στρέγομαι, σὰν θέλησες νὰ φύγω,
Μόνο γιὰ πάντα εἶμ' ἔτοιμος μακριὰ ὀχ τ' ἐσὲ νὰ ζήσω,
Τῆς ἀρεσιᾶς σου νὰ φερθῶ καὶ νὰ σ' εὐχαριστήσω.
Καὶ μὴ θαρρεῖς, σοῦ ὑπόσχομαι, χωρὶς νὰ τὸ τελειώσω
Τί δοκιμῆς ἀπόδειξι μπορῶ γιὰ νὰ σοῦ δώσω.
Ἄν ζιῶ στὸν κόσμο, μὴ θαρρεῖς γιὰ ζωντανὸν ἐμένα.
Ἐγὼ δὲν ζιῶ γιὰ λόγου μου, ζιῶ μοναχὰ γιὰ σένα.
Τὰ δανεικὴ ζωὴ ποὺ ζιῶ, κρατᾶς στὴ θέλησί σου,
Νὰ πάρης πίσω, ὡς βούλεσαι, κι ὡς εἶν' τῆς ὄρεξής σου.
Σὲ ὅλα τ' ἄλλα ἀναισθητῶ καὶ τότε ζωντανεύω,
Τὰ κάλλη σου νὰ χαίρωμαι κι ἐσένα νὰ λατρεύω.
Μόν' πάλι ἄν εἶν' ἀβόλευτο καὶ τοῦγε τὸ γραφτό μου,
Νὰ χωριστῶ στὰ ζωντά μου τὸ φίλο τὸ δικό μου,
Μηδὲ μπορεῖ νὰ γένῃ ἄλλοιῶς, παρὰ νὰ τὸ φρουρήσω,
Ἀπὸ τ' ἐσέν' ποὺ λαχταρῶ πλιὸ χέρι νὰ τρεβήξω,
Λιβάρι βάνω στὴν καρδιά, στὰ σωθικά μου πέτρα,
Καὶ παίρνω τὴν ἀπόφασι, καὶ μπαίνω σ' ἄλλα μέτρα.
Ἀντὶς νὰ βασανίζωμαι, νὰ κολυμπῶ στὸ δάκρυ,
Τὸν κόσμο ἀρνιοῦμαι ὁλότελα καὶ τὴν ζωὴ στὴν ἄκρη.
Κι ἀντὶς νὰ σὲ στερεύωμαι καὶ ν' ἀπερνῶ τοὺς χρόνους
Σὰν σὲ ξύλοτηνε σκοτεινὸ μὲ πάθια καὶ μὲ πόνους
Τὴν ἀχαρὴ μου ἀναπνοὴ δὲν μ' ἐμποδάει νὰ σβύσω,
Καὶ ὀχ τὰ μελλούμενα πικρὰ καὶ θλίψες που νὰ γλύσω
Τί θελὰ εἴπῃ ἕνας θάνατος κοντὰ σὲ γίλιους ἄλλους,
Στοῦ χωρισμοῦ σου τὶς στιγμὲς θανάτους πλιὸ μεγάλους!
Γιατὶ κι ἀτή σου τὸ νογᾶς κι ἀτή σου τ' ἀπεκάζεις,
Ἄν ἴσως καὶ μὲ χωριστῆς τὸ Χάρο μοῦ τοιμάζεις.

Τῆς ψυχῆς ψυχή μου

Ἄχ! ἔφτασε ἡ φαρμακερὴ κι' ἡ ὥρα ἤρθ' ἐκείνη,
Ποὺ θελὰ σὲ ξεχωριστῶ, χρυσό μου καναρίνη.
Ἡ διορία σώθηκε' καιρὸς δὲν ἀπομένει'
Στὴ μαυρισμένη μου καρδιὰ τ' χαλασμὸς θὰ γένῃ!
Θελὰ μισέψω, καὶ θὰ πάω πολὺ μακρυὰ στὰ ξένα,
Μακρυὰ ὀχ τ' ἐσένα ποὺ ἀγαπῶ, ἀλλοίμονο σ' ἐσένα!
Ἤμουν κοντὰ σου κι ἔζηγα, καὶ τώρα νὰ σ' ἀφήσω.
Νὰ ξεμακρύνω πῶς μπορῶ χωρὶς νὰ ξεψυχήσω;
Στοχάζομαι τὸ χωρισμό, καὶ ξαπορῶ καὶ φρίζω,
Κι ἄντα τὸν εἰνορεύομαι, ξυπνῶ καὶ λαχταρίζω.
Τὸ χωρισμό σου, ἀγάπη μου, σήντα τὸν συλλογιοῦμαι,
Σὰν φύλλο ἀπὸ τὸν ἄνεμο ταράζομαι καὶ σειοῦμαι.
Τοῦ χωρισμοῦ σου τὴν πληγὴ πῶς νὰ τὴ βγάλω πέρα,
Ποὺ νὰ μὲ καίγῃ ἀρχίνησε σὰν φλόγα νύχτα ἡμέρα;
Τοῦ χωρισμοῦ σου τοῦ πικροῦ τὸ θλιβερὸ τὸν πόνο
Μέρες θαρρῶ πῶς τὸν βαστῶ, μόν' δὲ βαστῶ τὸ χρόνο.
Τοῦ χωρισμοῦ τὸ μέριμνο στὸ τέλος θὰ μὲ σώσῃ
Καὶ τὴ ζωὴ γιὰ γλήγορα θελὰ μ' ἀποσηκώσῃ.
Κι ὁ ἄλυσος κ' ἡ φυλακὴ μ' ἐσένα εἶναι παιχνίδι,
Στὸ χωρισμό σου μ' ἔφαγε πικρὸ καὶ μαῦρο φίδι.
Ὤχ, τί φωτιὰ ἀνυπόφερτη τὰ σωθικά μοῦ παίρει,
Τώρα ποὺ σὲ χωρίζομαι, τὶ λαῦρα ποὺ μὲ δέρει!
Ζώντας ἐγὼ νὰ στερευτῶ τὰ μάτια τὰ δικά της;
"Εβγα ψυχή μου, καὶ ἄφσε με νεκρό κορμὶ σιμὰ της!
Σ' ἀφήνω ὑγειά, χρυσὸ πουλί, γιὰ μένα μὴ δακρύσῃς.
Ἄν μ' ἀγαπᾶς καὶ σοῦ πονῇ, τὸν πόνο νὰ φτουρήσῃς.
Ἄν κλαίγω ἐγώ, μὴ κλαῖς ἐσύ, γιατὶ ἄν σ' ἰδῶ νὰ (κλάψῃς
Βάλε, κυρά μου, γλήγορα τὸν τάφο νὰ μοῦ σκάψῃς.
Σ' ἀφήνω ὑγειά, πουλάκι μου, σ' ἀφήνω ὑγειὰ πουλί μου,
Σ' ἀφήνω ὑγειά, καρδοῦλα μου καὶ τῆς ψυχῆς ψυχή μου.

Δυὸ μάτια καστανά

Ἐξεστράτευσεν ὁ ἔρως στῆς καρδούλας μου τὸ μέρος
καὶ δυὸ μάτια καστανὰ
Λαμπροφόρεσε γι ἁρμάτα, καὶ μὲ τοῦτα στὰ γιομάτα
μοῦ σωριάζει στὰ δεινά
Ἐρωτὰ μου τὶ γυρεύεις, καὶ τί θέλεις νὰ παιδεύῃς
Τὴ δική μου τὴν καρδιά!
Νικητής πῶς εἶσαι ἔρεις καὶ στὸν κόρφο σου ἐσὺ σέρεις
Τῆς καρδιᾶς μας τὰ κλειδιά.
Ὅπως θέλεις τὴν ἀνοίγεις καὶ εἴτε μείνῃς εἴτε φύγεις
Πῶς νὰ σοῦ ἐναντιωθῶ;
Παρηγόρα με κἀν σ' ἕνα, τὸν πιστό σου δοῦλο ἐμένα,
Ποὺ θερμότατα ποθῶ.
Ὄρκον, Ἔρωτα, σοῦ κάνω, στὶς σαγίτες του ἀπάνω
"Ὄρκον μέγαν καὶ φρικτό,
Ὑποφέρω κάθε ἄλλη τυραννία σου μεγάλη,
Καὶ ποτὲ νὰ μὴ κλαυτῶ.
Λόγο μόνον νὰ μοῦ δώσῃς πῶς κι ἐσὺ θὰ μοῦ τελειώσῃς
Τοῦτο ποὺ θελὰ σοῦ εἰπῶ.
Ἄχ! Τὰ μάτια αὐτά, ὅσο ζήσω, ἐδικά μου ν' ἀποχτήσω,
Κι ὅσο ζιῶ νὰ τ' ἀγαπῶ.

ογιώτατος

Ὁ λογιώτατος Μυαλοόδης,
Τέλειος δὲ γραμματικός.
Εἶναι πάντα ὁ' ἀπορίες,
Κι ὅλο μνήσκει ἐκστατικός,
Ἀμαδεὶς παρατηρώντας
Κι ἀναλφάβητα μυαλά
Πλιὸ ὀρθὰ νὰ συλλογοῦνται,
Νὰ μαθαίνουν πλιὸ καλά.
Ἀπ' αὐτὸν, κι ἀπ' ὅσους ἄλλους
Προκομμένους σὰν κι αὐτόν,
Λογικῆς σπουδάζουν μέτρα
Μὲ ἀγῶνα ἀρκετόν.
Πῶς! φωνάζει κι ἔχει δίκηο
Νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ εἴπῃ
Σὰν κι ἐγὼ μὲ τόσα φῶτα
Κ' ἐπιστήμης προκοπή,
Τὸ σκοπὸ ποὺ μελετήσω
Μ' ἔγνοιαν ἄκρας προσοχῆς,
Πάντα ἀνάποδα νὰ βγαίνῃ,
Πάντα νὰ εἶμαι ἀτυχής!
Ἡ καθημερή μου πρᾶξι.
Ὡς καὶ στὰ παραμικρά,
Μοῦ ἀποδείχνει ὅτι, παίρνω
Σ' ὅλα μέτρα σφαλερά,
Καὶ νὰ βλέπω τὸ χωριάτη,
Τὸ ἀνθίλικο παιδί,
Νὰ ἐργάζωνται μὲ λόγο,
Κι ἐγὼ ἄκαρπο ρεβέ!
Θυμωμένος ὀχ τὸ ἄκρο
Κι ἀναμμένος ἀπ' ὀργή
Καὶ σχεδὸν ἀπελπισμένος
Γιὰ μιὰ κάποιαν ἀλλαγή,
Ποὺ γελάστηκε κ' ἐπῆρε
Παλιοφόρεμα κοντὸ
Καὶ ἔδωκε τὸ ἐδικό του,
Ἠλιὸ καινούργιο καὶ σωστό,
Ἀποφάσισε μὲ γνώμη
Γέλεια ξεδικητική
Καὶ συγγράφει ὁλοένα
Κι ἀναιρεῖ τὴ λογική!

Εἶδα ἀπόψε στ' ὄνειρό μου

Εἶδα ἀπόψε στ' ὄνειρό μου,
Φύλλη, σ' εἶχα στὸ πλευρό μου,
Καὶ στὴ μέση ἕνα παιδάκι
Ποὺ τὸ τρυφερὸ χεράκι,
Μ' ἰλαρὴ θωριὰ τηρώντας
Καὶ χρυσὰ χαμογελώντας,
Πότε ἁπλωνε σ' ἐμένα,
Πότ' ἐχαΐδευεν ἐσένα.
Σοῦ εἶπα: ποιὸ εἶνε τοῦτο, Φύλλη
Σύ, δαγκάνοντας τ' ἀχεῖλι,
Μοῦ εἶπες: Δάφνι, ἀπὸ ποιὸ μέρα
Ξένος ἔρχεσαι; εἶν' ὁ Ἔρως!
Τὸν ἁρπάζω ἀπὸ κοντά μου
Παρευτὺς στὴν ἀγκαλιά μου,
Καὶ μ' ἐμᾶς, ὡς ποὺ νὰ φέξῃ,
Τὸν ἀφήκαμαν νὰ παίξῃ.
Ποιώθεις, Φύλλη, τὴν αἰτία
Στὰ μοῦ πλάθει ἡ φαντασία;
"Εχω μέρες ποὺ δὲ σ' εἶδα.
Καὶ ἄν καμμιὰ δὲν εἴν' ἐλπίδα
Γλήγορα ν' ἀνταμωθοῦμε,
Κάλλια ὡς τότε νὰ κοιμοῦμαι!

Τιμή, Φωτιὰ καὶ Νερὸ

Συμφώνησαν παληὸν καιρὸ
Τιμή, Φωτιὰ καὶ Νερὸ
Μαζὶ νὰ συντροφέψουν
Καὶ τύχη νὰ γυρέψουν.
Στὸ δρόμο τους ποὺ περπατᾶν,
"Ενας τὸν ἄλλον, ἐρωτᾶν:
—"Αν λάχῃ καὶ χαθοῦμε,
Πῶς νὰ ἀνταμωθοῦμε;
—Μὲ χάσσταν; λέει ἡ Φωτιά,
Ρίξτε τριγύρω μὲ ματιά,
Κι ὅπου καπνὸ ἰδῆτε,
Ἐλᾶτε νὰ μὲ βρῆτε.
—Κι ἐγώ, ἀποκρίθη τὸ Νερό,
"Εχω τὸν τόπο φανερό,
"Οπου χλωρὸ λειβάδι,
Δικό μου εἶναι σημάδι.
Γυρίζουν λὲν καὶ τῆς Τιμῆς:
—Σοῦ φανερώσαμαν ἐμεῖς
Τοῦ καθενοῦ μας τόπο,
Πές μας κι ἐσὺ μὲ τρόπο.
Λέγει ἡ τιμή: —Ἐγὼ ὁ' αὐτὸ
Σᾶς συμβουλεύω ὀχ τὸ κοντὸ
Ποτὲ μὴ γελαστῆτε
Νὰ μοῦ ξεχαριστῆτε.
Γιατὶ ἄν γλυστρήσω μιὰ φορὰ
Καὶ δὲ μὲ πιάστε σταθερά,
"Οσο νὰ μὲ γυρέψτε
Τὸν κόπο θὰ ξοδέψτε.

Πές της χαιρετισμούς

Σ' ἀφήνω καὶ μισεύω, ὁλόχρυσο πουλί,
Βαρειὰ ποὺ μὲ πλακώνει παράπονο πολύ.
Τρέμει ἡ καρδιά μου, δέρει, ἀνήσυχη βαρεῖ'
Ὁ τόπος ποὺ 'χε πρῶτα, μοῦ λέει, δὲν τὴ χωρεῖ.
Ὁ νοῦς μου στὸ κεφάλι δὲν θέλει νὰ σταθῆ,
Κοντά σου γύρες φέρει, κι' ἐσὲν' ἀκολουθεῖ.
Χαμένος ὁ' τὴ γνῶσι, τὸ δρόμο περπατῶ,
Ἐδῶ κι' ἐκεῖ κυττάζω, νὰ σὲ ἰδῶ ζητῶ.
Κινοῦμαι, κοντοστέκω μὲ ζάλης ταραχὴ
Καὶ κάθε τόσο μνήσκω καὶ βάνω προσοχή.
Μοῦ φαίνεται ν' ἀκούω, κυρά, νὰ μοῦ μιλῆς,
Ὀπίσω νὰ μὲ κράζῃς, νἀρθῶ μὲ προσκαλεῖς.
Τῆς φαντασίας εἶναι παιχνίδια δῶ αὐτά,
Κι' ὀρέγεται ὁ Ἔρως μ' αὐτὰ νὰ μ' ἀπατᾶ.
Αὐτὴ μου ἡ ἀπάτη ὡστόσο καταντάει
Σὲ πρᾶμα ποὺ μὲ θλίβει, φαρμακερὰ κεντάει.
Εὐτὺς

Στήλη των Γυναικών

Ἡ μόδα στὴν πλάζ

Πόση χάρη μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς τώρα στὰ φορέματα τῆς πλάζ! Τίποτε ἄλλο δὲν ἀναδεικνύει περισσότερο τὸ σῶμα μιᾶς νέας γυναίκας ὅσο τὰ περίεργα σχήματα καὶ τὰ ζωηρὰ χρώματα ποὺ ἐπιτρέπονται στὴν πλάζ. Ἕνα τριγωνικὸ ὑφασμα πολλὲς φορὲς ποὺ στηρίζεται ἀπὸ τὸ λαιμὸ μὲ κορδέλλες, ἢ ἕνα σουτιέν-γκόρζ ἀποτελούμενο ἀπὸ μιὰ ἐσάρπα ζωηρόχρωμη ντραπαρισμένη γύρω ἀπὸ τὸ στῆθος, ἀντικαθιστᾶ τὸ κορσάζ. Μιὰ φοῦστα μακρυὰ ἕως τοὺς ἀστραγάλους πολλὲς φορὲς σχιστὴ στὸ πλάϊ ἢ ἐμπρὸς συμπληρώνει τὸ σύνολο. Φυσικά, μιὰ κυρία θὰ φορεῖ πάντοτε ἕνα σλὶπ ἢ ἕνα «σὸρτ» κοντὸ ἀπὸ τουάλ ἢ ζέρσεϊ, κάτω ἀπὸ τὴ ρόμπα αὐτῆ. Ἡ ἐπίδειξη τοῦ γυμνοῦ δὲν εἶναι πιὰ τῆς μόδας καὶ οἱ γυναῖκες ζητοῦν ἀντιθέτως νὰ σκεπάσουν τὴν γυμνότητά των μὲ φοῦστες καὶ κάπα, καὶ ἀκόμη καὶ μὲ μακρυὰ παλτὰ μισοδιαφανῆ. Τὸ ἀνδρικὸ βεστὸν ἀπὸ παχὺ τοῦλλι λινὸ προτιμᾶται ἀπὸ πολλές, οἱ ὁποῖες τὸ φοροῦν μετὰ τὸ πατροπαράδοτο ἡλιόλουτρο.

Τῆς μόδας εἶναι πάλι ἐφέτος τὰ χωρὶς τακοῦν ἀρχαῖκὰ σανδάλια. Αὐτὰ συνιστῶνται στὶς γυναῖκες ποὺ ἔχουν λεπτὲς γάμπες καὶ ἀδύνατους ἀστραγάλους.

Γενικῶς τὰ ἐνδύματα τῆς πλάζ ἐπιφυλάσσονται στὶς νέες καὶ καλοκαλαμωμένες γυναῖκες. Ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν ἰσχία κάπως ἀνεπτυγμένα μποροῦν νὰ φοροῦν κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα των μιὰ ζώνη ποὺ θὰ φαίνεται. Ὅσο γιὰ τὶς πραγματικὰ μεγαλοκαμωμένες γυναῖκες, ἐπιβάλλεται νὰ φορέσουν τὴν κλασσικὴ στολὴ τοῦ λουτροῦ, ὀνομαζομένη μαγιὸ ἀπὸ ντρὰ ἢ πικέ, μιὰ βέστα σκοτεινόχρωμη, σανδάλια μὲ τακοῦνι, καὶ ἕνα πλατὺ καπέλλο ἀπὸ πικὲ ἢ φάσα.

□□

Γιὰ ἕνα ταξίδι, γιὰ μιὰ καλοκαιρινὴ ἐκδρομή, χρειάζονται πάντοτε μερικὰ ἀπαραίτητα. Ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ βαλίτσα-ντουλάπα.

Αὐτὴ ἐφευρέθη, διότι τὰ ἐλαφρὰ φορέματα δὲν πιάνουν πολὺ τόπο. Τὰ ἐσώρουχα εἶναι ἀραχνοῦφαντα, ὀχεδὸν ἀνύπαρκτα. Καὶ τὰ καλοκαιρινὰ ὑποδήματα περιορίζονται σὲ μερικὲς κορδέλλες. Ἡ βαλίτσα-ντουλάπα λοιπὸν ἐπιτρέπει νὰ κρεμάσετε ἐκεῖ τὰ ἐνδύματά σας, ὥστε ὥστε νὰ διατηρηθοῦν φρέσκα καὶ σὲ καλὴ κατάσταση.

Ἡ βαλίτσα εἶναι ἀρκετὰ μακρυὰ καὶ τοποθετεῖται εἰς μῆκος σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ δωματίου. Περιέχει δυὸ συρτάρια, ὅπου θὰ τοποθετηθοῦν τὰ ὑποδήματα καὶ τὰ ἐσώρουχα.

Ἔνδεκα τὰ κοπέλλια ἤσαν μικρά, χωροῦσαν κι αὐτὰ μέσα στὴν ἐν λόγῳ βαλίτσα μαζὶ μὲ τὰ ἐσώρουχα. Τώρα ποὺ μεγάλωσαν ὅμως καὶ ἔγιναν κομψὰ καὶ ἀνθοστολισμένα, εἶναι πάλι ἀπαραίτητη ἡ κοπελλίερα. Θὰ προτιμήσετε λοιπὸν μιὰ κοπελλίερα ἀπὸ μαλακὸ μπλεσκὶν γιὰ τὴν μόδα μιᾶς ἀγαπητοῦ σας, ἢ ἕνα σουτιέν-γκόρζ ἀποτελούμενο ἀπὸ μιὰ ἐσάρπα ζωηρόχρωμη ντραπαρισμένη γύρω ἀπὸ τὸ στῆθος, ἀντικαθιστᾶ τὸ κορσάζ. Μιὰ φοῦστα μακρυὰ ἕως τοὺς ἀστραγάλους πολλὲς φορὲς σχιστὴ στὸ πλάϊ ἢ ἐμπρὸς συμπληρώνει τὸ σύνολο. Φυσικά, μιὰ κυρία θὰ φορεῖ πάντοτε ἕνα σλὶπ ἢ ἕνα «σὸρτ» κοντὸ ἀπὸ τουάλ ἢ ζέρσεϊ, κάτω ἀπὸ τὴ ρόμπα αὐτῆ. Ἡ ἐπίδειξη τοῦ γυμνοῦ δὲν εἶναι πιὰ τῆς μόδας καὶ οἱ γυναῖκες ζητοῦν ἀντιθέτως νὰ σκεπάσουν τὴν γυμνότητά των μὲ φοῦστες καὶ κάπα, καὶ ἀκόμη καὶ μὲ μακρυὰ παλτὰ μισοδιαφανῆ. Τὸ ἀνδρικὸ βεστὸν ἀπὸ παχὺ τοῦλλι λινὸ προτιμᾶται ἀπὸ πολλές, οἱ ὁποῖες τὸ φοροῦν μετὰ τὸ πατροπαράδοτο ἡλιόλουτρο.

Μεταξωτὸ φόρεμα μὲ γραβάτα, καὶ γαρντιρόμα πολὺ ἰδιόρρυθμη.

Φόρεμα μὲ καρρὲ μὲ ζώνη μαύρη. Γαντιρόμα ἀπὸ ὀρνιαντζέα.

Τὶ θέαμα! Μιὰ παρέλαση ἀπὸ φαντασμένες καὶ φουσκωμένες φασάντες, ποὺ τὶς κάνει πιὸ θεατρίνικες τὸ ξεθώριασμα τοῦ χρόνου. Γιὰ ἕνα ρωμαντικὸ ζωγράφο εἶναι ἀληθινὸ εὕρημα. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ κάτσει καὶ νὰ κοπιάρει. Εἶναι κάτι τὸ τεράστιο κι' ἐπιβλητικό. Μὰ δίπλα σ' αὐτὴ τὴ δύναμη, σ' αὐτὴ τὴ μεγαλοπρέπεια τί πρόστυχο γοῦστο.

Εἶναι κάτι τὸ γιγάντιο, κοντόχοντρο καὶ πορφόρω.

Βλέπω ἀπὸ δῶ τὸν ἀρχιτέχτονα καὶ τὸν ἰδιοχτήτη, σκυμένους πάνου στὸ σκέδιο, πλάϊ-πλάϊ, κατακόκκινους προσπαθόντας ποιὸς νὰ βάλει τὸ περισσότερο. Ἐσωτερικῶς, φαίνεται πὼς εἶναι ἀκόμα χειρότερα.

"Ολες οἱ τάξεις ποὺ ἐπικρατήσανε, χρησιμοποίησαν τὴν ἀρχιτεχτονικὴ γιὰ νὰ χοντρύνουν, νὰ ἐπιδειχτοῦνε ἢ νὰ κρυφτοῦν. Πόσους τόνους πέτρα χρειάστηκε νὰ μετακινήσει ἡ Ἐκκλησία γιὰ νὰ οἰκοδομήσει τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ παιδίατρος κ. Κ. Χωρέμης.

—Ἔχω τὴν ἀντίληψη, μᾶς λέγει ὁ κ. Χωρέμης, ὅτι τὸ καλοκαίρι σὲ μεγαλουπόλεις καὶ ἰδιαιτέρως στὰς Ἀθήνας ποὺ ὑπάρχουν οὐσιαστικὲς ἐλλείψεις, τὰ παιδιὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀέρχη. Γεννιέται ὅμως μετὰ τὴ διαπίστωσι τῆς ἀνάγκης γιὰ ἀέρχη τὸ ἐξῆς ζήτημα: Ποῦ εἶναι προτιμότερο νὰ καταφεύγουν τὰ παιδιὰ, στὴ θάλασσα ἢ τὸ βουνό; Εἶναι δύσκολο ν' ἀποφανθῆ κανεὶς κατηγορηματικά, σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Τοῦτο δέ, γιατί στὴν Ἑλλάδα εἶναι διάφορες οἱ κλιματολογικὲς συνθῆκες ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ μέρη καὶ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν εἰδικὲς μελέτες σχετικὲς μὲ τὴν ἐπίδρασι τοῦ κλίματος τῆς ἀκρογιαλιᾶς ἢ τοῦ βουνοῦ στὰ παιδιά, μὲ ἀνάλογη σύγκρισι πρὸς τὶς σημερινὲς κατοικίες τους. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο, ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ συναχθοῦν σχετικὲς βοηθητικὲς παρατηρήσεις καὶ μελέτες ἀπὸ τοὺς ἐδῶ εἰδικούς, οὔτως ὥστε στὸ μέλλον νὰ ἀποτελέσουν τὸν ὁδηγὸ στοὺς ἁρμοδίους ἰατροὺς γιὰ ν' ἀποφανθοῦν καθηγορηματικὰ στὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ κλίματος.

»Ἡμποροῦμεν ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, νὰ ἰσχυρισθοῦμε, πὼς στὴν ἐκλογὴ κλίματος γιὰ ἀέρχη, σπουδαῖο ρόλο παίζει καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐπιλογή. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ γενικοὶ κανόνες ποὺ σὲ ὡρισμένες καταστάσεις ἡμποροῦμε μὲ βεβαιότητα ν' ἀποφανθοῦμε γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ θαλασσίου ἢ ὀρεινοῦ κλίματος.

»Εἶναι ἀποδεδειγμένο, πὼς τὸ θαλάσσιο κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ θερμό, συγκρινόμενο μὲ τὰ ξένα, σὲ μερικὰς δὲ περιπτώσεις καὶ ὑγρό. Γι' αὐτό, δὲν εἶναι κατάλληλο ὡρισμένες καταστάσεις ὑγείας, ὅπως π.χ. ὀτοὺς πάσχοντας ἀπὸ χρονίας ἀδενίτιδας, ὑποπυρετικὲς καταστάσεις, νευροπαθεῖες κλπ. Σ' αὐτοὺς τὸ θαλάσσιο κλίμα, δὲν ἀποτελεῖ μέσο βελτιώσεως, ἐνῷ τὰ μέσα ὕψη 400—500 μέτρων ἡμπροῦν νὰ ἔχουν ἄριστα ἀποτελέσματα γιὰ τὴν ὑγεία των.

»Ἀντιθέτως μὲ τ' ἀνωτέρω νοσήματα, ὅπως χρόνιαι φαρυγγίτιδες, ἐπίμονοι ἀνορεξίαι κ.ἄ. βρίσκουν χωρὶς ὠφέλεια σὲ θαλάσσια μέρη, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κλίμα καὶ ἡ λοιπὴ ἐνεργοῦσι (λουτροθεραπεία) κατὰ πολλοὺς τρόπους ὠφελεῖ. Ἡ λουτροθεραπεία καὶ ἡ ἀεροθεραπεία (διαβίωσις στὸν ἀέρα) ἀποτελοῦν ἀπὸ τὰ ἀφαντάστου σπουδαιότητος σκληραγώγησιν, ὥστε νὰ εἶναι ἀπρόσβλητα ἀπ' τὶς μολύνσεις τῆς χειμωνιάτικης περιόδου. Καὶ ἡ ὀρεξις ὅμως ἔρχεται αὐτομάτως, πρᾶγμα ποὺ εἶναι, φυσικό, πολὺ σημαντικό.

»Ἡ ἐξοχικὴ ζωὴ γιὰ νὰ ὠφελῆσῃ στὰ παιδιὰ καὶ νὰ φέρῃ κάποιο θετικὸ ἀποτέλεσμα, πρέπει νὰ εἶναι περισσότερη ἀπὸ τρεῖς ἑβδομάδες. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἀπαιτεῖται ὄχι μικρὸ χρονικὸ διάστημα γιὰ νὰ προσαρμοσθῆ τὸ παιδὶ στὶς νέες κλιματολογικὲς συνθῆκες. Ὡς κριτήριο δὲ τῆς καλυτερεύσεως τῆς ὑγείας ἢ ὄχι δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται τὸ βάρος τοῦ παιδιοῦ. Αὐτὸ εἶναι σφάλμα καὶ πρέπει νὰ προσέξουν καλὰ στὸ σημεῖο τοῦτο οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι νομίζουν πὼς μὲ τὴν αὔξησι τοῦ βάρους τῶν παιδιῶν των ἐβελτιώθη καὶ ἡ γενικὴ κατάστασι τῆς ὑγείας των. Δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ὡς κριτήριο καλυτερεύσεως τῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν τὸ βάρος των, γιὰ πολλοὺς λόγους, ὅπως π.χ. ὅτι τῶν καλῶν κοινωνικῶν τάξεων τὰ παιδιὰ ἔχουν πάντα κανονικὸ οχεδὸν βάρος, καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ αὔξησις παρατάνω ἀπὸ τὸ κανονικὸ βάρος δὲν εἶναι παρὰ ἔνδειξις κακῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως. Ὡς βάσις κρίσεως τῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ἡ βελτίωσις τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ παιδιοῦ κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι ἀπρόσβλητο ἀπὸ μολύνσεις. Γ' αὐτό, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ἐξχηθοῦμε ὅπως τὰ παιδιὰ τὰ ὁποῖα ἀποστέλλονται ὁμαδικῶς στὶς θερινὲς ἐξοχὲς παρακολουθοῦνται, ὅταν ρκεῖται νὰ ἐξετασθῆ ἡ ὑγεία των, ἀπὸ τῶν ἀπόψεων ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω. Μόνον ὅταν γίνῃ μιὰ τέτοια ἐξέτασι, θὰ μποροῦμε κατὰ τρόπον ἀσφαλῆ νὰ κρίνωμε καὶ νὰ διαγνώσωμε ἢν ὠφέλεια τῆς ἐξοχικῆς ζωῆς.

»Ἐκτὸς ὅμως τῶν ὠφελειῶν ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, ἡ ἐπίδρασι τοῦ κλίματος ὡς ἐξωτερικοῦ παράγοντος ἔνει μεγάλη σπουδαιότητα καὶ σημασία γιὰ τὸ νευρικὸ σύστημα τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ συνηθισμένο μονότονο περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ παιδὶ ποὺ ζῆ στὴν ἐξοχὴ εἴτε ὁμαδικῶς μ' ἄλλα παιδιά, εἴτε μὲ τοὺς γονεῖς του, βρίσκει πολὺ μεγαλύτερη εἰκαρία ἀπὸ ὅση βρίσκει στὴν πόλι, γιὰ ν' ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸ περιβάλλον αὐτὸ καὶ νὰ ἐξοικειωθῆ μὲ ἄλλο περιβάλλον τόρα τὴν πρωτοβουλία του, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μέσο βελτιώσεως, ἐνῷ τὰ μέσα ὕψη 400—500 μέτρων ἡμπροῦν νὰ ἔχουν ἄριστα ἀποτελέσματα γιὰ τὴν ὑγεία των.

»Ἀντιθέτως μὲ τ' ἀνωτέρω νοσήματα, ὅπως χρόνιαι φαρυγγίτιδες, ἐπίμονοι ἀνορεξίαι κ.ἄ. βρίσκουν ὠφέλεια σὲ θαλάσσια μέρη, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κλίμα καὶ ἡ λοιπὴ ἐνεργοῦσι (λουτροθεραπεία) κατὰ πολλοὺς τρόπους ὠφελεῖ. Ἡ λουτροθεραπεία καὶ ἡ ἀεροθεραπεία (διαβίωσις στὸν ἀέρα) ἀποτελοῦν

ζος ἀνάμεσα στὶς κολῶνες τους».

Πόσα παραθύρια στὴ Νέα Ὑόρκη! Πόσες κολῶνες στὴ Λόντρα!

□□

Ἀφῆστε τὰ «πλούσια» καρτιέ. Πάρτε τὸ κόκκινο λεωφορεῖο καὶ κοιτάξτε μὲ προσοχή. "Οσο προχωροῦμε, οἱ ἀπαιτήσεις λιγοστεύουν, τὸ χρῆμα λιγοστεύει, τὰ μέσα λιγοστεύουν, ὁ δρόμος ἀδυνατίζει, γίνεται φτωχότερος. Κάμποσοι ὡραῖοι δρόμοι μὲ σκέτο ὄψος, σκοῦρα κόκκινα τοῦβλα, παραθύρια τριγωρισμένα ἀπὸ ἄσπρο, σεμνὲς κολῶνες. Τὸ μέρος εἶναι κατοικήσιμο... Ἡ κόκκινη μηχανὴ προχωρεῖ πάντα. Λὲς καὶ κορδώνεται, λὲς καὶ τὸ παίρνει ἀπάνω της. Ἤτανε λιγοστὰ πράματα στὴ Regent Street· τόρα ποὺ ἐξαρκανίκι, γίνεται ἕνα ἐπίσημο πρόσωπο, ἄλικο, ποὺ μπαίνει, ποὺ διαπερνάει μιὰ γκρίζα ζωγραφιά, διάτρητη ἀπὸ τρύπες. Τὰ λαϊκὰ καρτιὲ ἀφανίζουνται τσπεινωμένα μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸν κατακόκκινο γίγαντα, ποὺ, σὰν κάνας πελώριος θεός, τρομάζει τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς σκύλους. Στραπατσῶτες ποὺ περνᾶνε ἔχουνε τὸ ὄψος σὰ νὰ βγαίνουν ἀπὸ κεῖ.

Ὁ Κόκκινος Ἐγγλέζος σώζει τὴ Λόντρα.

Μεταφρ. ΚΛ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

FERAND LÉGER

ΛΦΝΤΡΑ

Ἡ Ἐγγλέζοι ἀνακάλυψαν τοὺς ὑπηρέτες· πουθενὰ δὲ μπορεῖ νὰ βρεθεῖ τέτοιος ἐπαγγελματίας ὁ ς χαρακτῆρας· γλυστρᾶνε ἀόρατοι καὶ σιωπηλοί—εἶνε διάφανοι—δὲν φαίνουνται· δὲν ἀκούονται. Κοιτάζετε τὸ πρόσωπό τους, εἶνε ἀκίνητο καὶ μωσταρισμένο· μονάχα τὰ μάτια σαλέβουν ἀνάλαφρα ἀκριβῶς τόσο, ὅσο χρειάζεται νὰ δεῖξουν πῶς κατάλαβαν ὅτι εἶνε ζωηρά. Δὲ γυρεύουνε ποτὲ νὰ «σᾶς ἐκτιμήσουν μὲ τὸ μάτι». Ἕνα χάδι τῆς ματιᾶς. Ζυγιστήκατε.—Χωρὶς νὰ τὸ νοιώσετε.—Εἶναι τέλειο.

Ὁ Ἀμερικανὸς ὑπηρέτης εἶναι σὰν ἕνα ἐτοιμο ροῦχο. Ὁ Ἐγγλέζος εἶναι ἐπὶ μέτρῳ. Ἐξ ἄλλου, ὅπου κι' ἂν βρεθεῖς στὴν Ἀγγλία θὰ συναντήσεις μιὰ γενικὴ εὐγένεια. Εἶναι μιὰ ράτσα μετρημένη. Ὅλοι ἔχουνε ἕνα ὕφος εὐχαριστημένο ἀπὸ τὴν τύχη τους. Ξέρουνε νὰ ἐγκαρτεροῦν. Τὸ Παρίσι πάντα θὰ κορδώνεται: στὴ Γαλλία ὁ δεκανέας σκέπτεται σὰ συνταγματάρχης καὶ πορεύεται ἀνάλογα· ἐπομένως δὲν εἶναι ποτὲ ἱκανοποιημένος. Ἀπ' αὐτὸ κρατᾶει κεῖνο τὸ γαλλικὸ κατσούφιασμα ποὺ παρατηρεῖται ἀπὸ τὸν εἰσπράκτορα τοῦ λεωφορείου ὡς τὴν ταχυδρομικὴ θυρίδα.

□□

Τί πόλη! Ἡ μεγαλύτερη, ἡ βαρύτερη τοῦ κόσμου. Ἡ Λόντρα εἶναι παχυούλη. Ἡ Νέα Ὑόρκη ἀνεβαίνει, εἶναι κάθετη κι' ἀπότομη μὲ σκέτη φράτσα, ὀρθιαῖα. Σὰ νὰ στηρίζεται στὰ νύχια τῶν ποδιῶν, σὰ νὰ παρατάει τὸ ἔδαφος.

Ἡ Λόντρα ἔχει τέσσερα ποδάρια, εἶναι βαρειά, ὀριζόντια ἐπ' ἄπειρον. Γυρέψτε τὴν ἄκρη, τὸ τέλος...Δὲν τὸ βρίσκετε. Ὅσο κι' ἂν ἁπλώσεις τὸ χέρι σου νὰ πιάσεις τὸν τοῖχο, τὸ τέρμα, δὲ θὰ συναντήσεις τίποτα. Ἔχει συνέχεια.

Μέσα, μιὰ πρωτάκουστη ἀρχιτεχτονικὴ παραφροσύνη: "Αν πλοῦτος σημαίνει ἐπίδειξη, σώρασμα, ὅλα τὰ στύλ τὸ ἕνα πάνου στὸ ἄλλο, τότε ἡ Λόντρα εἶναι ἀλήθεια «πολὺ πλούσια».

Τί θέαμα! Μιὰ παρέλαση ἀπὸ φαντασμένες καὶ φουσκωμένες φασάντες, ποὺ τὶς κάνει πιὸ θεατρίνικες τὸ ξεθώριασμα τοῦ χρόνου. Γιὰ ἕνα ρωμαντικὸ ζωγράφο εἶναι ἀληθινὸ εὕρημα. Δὲν ἔχει παρὰ νὰ κάτσει καὶ νὰ κοπιάρει. Εἶναι κάτι τὸ τεράστιο κι' ἐπιβλητικό. Μὰ δίπλα σ' αὐτὴ τὴ δύναμη, σ' αὐτὴ τὴ μεγαλοπρέπεια τί πρόστυχο γοῦστο.

Εἶναι κάτι τὸ γιγάντιο, κοντόχοντρο καὶ πορφόρω.

Βλέπω ἀπὸ δῶ τὸν ἀρχιτέχτονα καὶ τὸν ἰδιοχτήτη, σκυμένους πάνου στὸ σκέδιο, πλάϊ-πλάϊ, κατακόκκινους προσπαθόντας ποιὸς νὰ βάλει τὸ περισσότερο. Ἐσωτερικῶς, φαίνεται πὼς εἶναι ἀκόμα χειρότερα.

"Ολες οἱ τάξεις ποὺ ἐπικρατήσανε, χρησιμοποίησαν τὴν ἀρχιτεχτονικὴ γιὰ νὰ χοντρύνουν, νὰ ἐπιδειχτοῦνε ἢ νὰ κρυφτοῦν. Πόσους τόνους πέτρα χρειάστηκε νὰ μετακινήσει ἡ Ἐκκλησία γιὰ νὰ οἰκοδομήσει τὴν ἐγκόσμια δύναμή της! Οἱ εὐγενεῖς τὰ chateaux τους. Ἡ ἀστικὴ τάξη δὲ λησμόνησε τὸ μάθημα. Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση ὡς τὰ σήμερα ἔπαιξε τὸ ἴδιο παιχνίδι. Ἡ Λόντρα εἶναι τὸ μπουκέτο.

□□

Ἰδέστε τὴ θαυμάσια χωριάτικη ἀρχιτεχτονική, τόσο σεμνή, γενημένη ἀπὸ τὸ ἔδαφος, χρῶμα τοῦ ἐδάφους, εἴτε στὴν Ἑλλάδα βρίσκεται, εἴτε στὴ Γαλλία. Ἡ ἔκφρασή της πάντα ἁρμονικὴ μὲ τὸ περιβάλλον. Ἰδέστε τὴν τοπεινότητα τῆς Ρωμανικῆς ἐκκλησίας, γονατιστή, φυσικὴ σὰν τὸ δέντρο, τὸ φυτό.

Μὰ ὅταν ἀναπτύχθηκεν ἡ βιομηχανία, ὅταν ἤρθανε τὰ χρήματα, ἡ Τύχη, φκιάξανε φασάντες τὰ σπίτια πήρανε τέτοιες μορφὲς ποὺ νὰ χρησιμεύουν γιὰ νὰ δείχνουν τὸ χωρισμὸ τῶν τάξεων. Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος, στὴ Λόντρα οἱ ἀποστάσεις εἶναι ἀλύπητα ὡρισμένες. Ἀτέλειωτες προεξοχές, bow—windows, κορνίζες, κολῶνες — ὅλα τὰ εἴδη οἱ κολῶνες! Ἡ κολώνα εἶναι ἡ εὐγένεια. "Οταν λοιπὸν γίνανε ὅλα, ὅταν καμιὰ λεύτερη ἐπιφάνεια δὲν ἀντιστάθηκε στὸ κόσμημα, γύρεψαν τὴν ἴδια τὴν εὐγένεια. Κολῶνες, ἄς ρίξουμε κολῶνες σ' αὐτὴ τὴν οἰκοδομὴ κοῦστερία. "Ολες οἱ ἑλληνικὲς κολῶνες περάσανε ἀπὸ κεῖ: δωρικὴ, κορινθιακή, σύνθετη.—Μὲ τὴ βρεγμένη του ὀμπρέλλα περνάει ὁ Ἐγγλέζος ἀνάμεσα στὶς κολῶνες τους.

Πόσα παραθύρια στὴ Νέα Ὑόρκη! Πόσες κολῶνες στὴ Λόντρα!

ΦΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ

ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

(Σελίδες 230)

Ἡ ἀρματωλικὴ ποίηση. — Ἡ Γλωσσικὴ ἀναγέννηση. — Ζωντανὰ κείμενα. — Ἡ πολύχορδη Λύρα. — Νεοέλληνες λυρικοί.

ΞΕΔΟΘΗ ΚΑΙ ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Δραχ. 50

Στοῦ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

Τί λέει ὁ γιατρός

Ἡ ὑγιεινὴ τοῦ παιδιοῦ τὸ καλοκαίρι

Τί λέγει ὁ καθηγητὴς κ. Κ. Χωρέμης

ΚΑΘΑΡΟΣ ἀέρας, τὸ βουνό, ἡ θάλασσα, ἡ χαρά, τὸ τραγοῦδι. Νά ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑγεία τῶν παιδιῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ. Τί ὄμως πρέπει κανεὶς νὰ προτιμήσῃ; Τὸ βουνὸ ἢ τὴ θάλασσα, ὡς ἐξοχὴ τοῦς καλοκαιρινοὺς μῆνες γιὰ τὰ παιδιά; Κι' ἀκόμα πῶς καὶ τί πρέπει νὰ τρώγουν ἀπ' τὴν καθαρῶς ὑγιεινὴν ἀποψη, στὴν ἐξοχή; Αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενο καὶ τὰ ἐρωτήματα ποὺ ἐξετάζει σήμερα ἡ στήλη μας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ παιδίατρος κ. Κ. Χωρέμης.

—Ἔχω τὴν ἀντίληψη, μᾶς λέγει ὁ κ. Χωρέμης, ὅτι τὸ καλοκαίρι στὶς μεγαλουπόλεις καὶ ἰδιαιτέρως στὰς Ἀθήνας ποὺ ὑπάρχουν οὐσιαστικὲς ἐλλείψεις, τὰ παιδιὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀέρχη. Γεννιέται ὅμως μετὰ τὴ διαπίστωσι τῆς ἀνάγκης γιὰ ἀέρχη τὸ ἐξῆς ζήτημα: Ποῦ εἶναι προτιμότερο νὰ καταφεύγουν τὰ παιδιά, στὴ θάλασσα ἢ τὸ βουνό; Εἶναι δύσκολο ν' ἀποφανθῆ κανεὶς κατηγορηματικά, σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Τοῦτο δέ, γιατὶ στὴν Ἑλλάδα εἶναι διάφορες οἱ κλιματολογικὲς συνθῆκες ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ μέρη καὶ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν εἰδικὲς μελέτες σχετικὲς μὲ τὴν ἐπίδρασι τοῦ κλίματος τῆς ἀκρογιαλιᾶς ἢ τοῦ βουνοῦ στὰ παιδιά, μὲ ἀνάλογη σύγκρισι πρὸς τὶς σημερινὲς κατοικίες τους. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο, ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ συναχθοῦν σχετικὲς βοηθητικὲς παρατηρήσεις καὶ μελέτες ἀπὸ τοὺς ἐδῶ εἰδικούς, οὔτως ὥστε στὸ μέλλον νὰ ἀποτελέσουν τὸν ὁδηγὸ στοὺς ἁρμοδίους ἰατροὺς γιὰ ν' ἀποφανθοῦν καθηγορηματικὰ στὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ κλίματος.

»Ἡμποροῦμεν ὅμως, παρ' ὅλα αὐτά, νὰ ἰσχυρισθοῦμε, πὼς στὴν ἐκλογὴ κλίματος γιὰ ἀέρχη, σπουδαῖο ρόλο παίζει καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐπιλογή. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ γενικοὶ κανόνες ποὺ σὲ ὡρισμένες καταστάσεις ἡμποροῦμε μὲ βεβαιότητα ν' ἀποφανθοῦμε γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ θαλασσίου ἢ ὀρεινοῦ κλίματος.

»Εἶναι ἀποδεδειγμένο, πὼς τὸ θαλάσσιο κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ θερμό, συγκρινόμενο μὲ τὰ ξένα, σὲ μερικὰς δὲ περιπτώσεις καὶ ὑγρό. Γι' αὐτό, δὲν εἶναι κατάλληλο σ' ὡρισμένες καταστάσεις ὑγείας, ὅπως π.χ. ὀτοὺς πάσχοντας ἀπὸ χρονίας ἀδενίτιδας, ὑποπυρετικὲς καταστάσεις, νευροπαθεῖες κλπ. Σ' αὐτοὺς τὸ θαλάσσιο κλίμα, δὲν ἀποτελεῖ μέσο βελτιώσεως, ἐνῷ τὰ μέσα ὕψη 400—500 μέτρων ἡμπροῦν νὰ ἔχουν ἄριστα ἀποτελέσματα γιὰ τὴν ὑγεία των.

»Ἀντιθέτως μὲ τ' ἀνωτέρω νοσήματα, ὅπως χρόνιαι φαρυγγίτιδες, ἐπίμονοι ἀνορεξίαι κ.ἄ. βρίσκουν ὠφέλεια σὲ θαλάσσια μέρη, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κλίμα καὶ ἡ λοιπὴ ἐνεργοῦσι (λουτροθεραπεία) κατὰ πολλοὺς τρόπους ὠφελεῖ. Ἡ λουτροθεραπεία καὶ ἡ ἀεροθεραπεία (διαβίωσις στὸν ἀέρα) ἀποτελοῦν

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΘΗΡΙΑ ΤΗΣ ΖΟΥΓΚΛΑΣ

Τοῦ Ἰνδοῦ ΣΑΡΑΘ ΚΟΥΜΑΡ ΓΟΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΑΤΑΛΑΒΑ. Μιὰ τίγρη μ' εἶχε ἁρπάξει ἀπὸ τὸ δόντια της καὶ μ' ἔσερνε νὰ μὲ πάει πιὸ πέρα σὲ βολικώτερη περιά.

Τὸ θηρίο μὲ εἶχε ἁρπάξει ἀπὸ τὸ μπούτι καὶ μ' ἔσερνε μὲ τὰ δόντια της ὅπως ἡ γάτα τὸ ποντίκι.

Σὰν ἔνοιωσα ποῦ βρίσκομαι, λιποθύμησα ἀπ' τὸ φόβο μου. Ναί, ἀδέρφια μου, κάθε ἄνθρωπος, κι' ὁ πιὸ παλληκαρᾶς κι' ὁ πιὸ δυνατὸς θάνοιωθε τὸν ἴδιο φόβο, σὰν ἔδλεπε πὼς εἰτανε γαζωμένος στὰ νύχια μιᾶς τίγρης. Θὰ τάχανε, ὅπως ἐγώ. Καὶ καλύτερα ποὺ λιποθύμησα, γιατὶ ἂν ἔβγανα μιὰ φωνή, ἕνα στεναγμό, θάμουνα χαμένος. Ἡ τίγρη μὲ πῆρε γιὰ νεκρὸ καὶ δὲ μ' ἀποτελείωσε.

Πόσην ὥρα ἐμεινα ἔτσι, δὲν ξέρω. Τὸ μόνο ποὺ θυμᾶμαι, εἶναι πὼς ἡ τίγρη μὲ πέταξε βαρὴ χάμου. Θὰ εἶχα μείνει, χωρὶς ἄλλο, πολλὴν ὥρα κάτου, χωρὶς νὰ κινηθῶ. Ἔνας δυνατὸς πόνος σ' ὅλα μου τὰ μέλη μὲ ξανάφερε στὴ ζωή. Τὸ κεφάλι μου φαινόταν πὼς εἶχε σπάσει. Ἕνα βούϊσμα, πιὸ φοβερὸ τόρ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΓ

ΕΙΚΟΣΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΩΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΟΗ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

ΟΝ καιρὸ ποῦχε φύγει, ἡ ψλεψιὰ δὲν εἶχε ἀκόμα ἀνακαλυφτεῖ ἔβαλε λοιπὸν καὶ τὸ ἄλλο κόσμημα ἐνέχυρο καὶ, ὁμακούοντας σὲ μιὰν ἀξαφνη ἐμπνευση, ἔτρεξε στὰ Μοντεκάρλο, γιὰ νὰ κερδίσει στὴ ρουλέτα τὴν περιουσία ποὺ ἀνεμευόταν. Τώρα εἶχε πουλήσει τὴ βαλίτσα του, τὰ ρούχα του, τὴν ὁμπρέλα του· δὲν τοῦμενε πιὰ τίποτε παρὰ τὸ πιστόλι του με τέσσερες σφαῖρες κ' ἔνας μικρὸς σταυρὸς διαμαντοκολλημένος ποὺ τοῦχε δώσει ἡ γουνά του, ἡ πριγκήπισσα γτὲ Χ..., καὶ ποὺ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀποχωριστεῖ. Μὰ τὸ ἀπόγεμα, εἶχε πουλήσει κι αὐτὸ τὸ σταυρὸ γιὰ πενήντα φράγκα, μονάχα γιὰ νὰ μπορέσει κείνο τὸ ὁράδυ νὰ δοκιμάσει γιὰ τελευταία φορὰ τὴν παλιόμενη χαρὰ τοῦ παιγνιδιοῦ,—γιὰ τὴ ζωὴ ἢ γιὰ τὸ θάνατο.

Μοῦ τὰ δηγόταν ὅλα αὐτὰ μὲ τὴ συναρπαστικὴ χάρη τοῦ εἶναι τὸν ποὺ ἤξερε τόσο καλὰ νὰ ζωντανεύει τὰ πράματα. Κι ἄκουα, συγκινημένη, ταραγμένη, κυριεμένη ἀπὸ ἐνδιαφέρο· μὰ οὔτε μιὰ στιγμὴ δὲ στοχάστηκα νάγαναχτήσω, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ, στὸ χτραπέζι μου, εἶταν ἔνας κλέφτης. Ἂν, χτὲς ἀκόμα, κάποιος εἶχε δεχτεῖ ὡς πιθανὸ πὼς ἐγὼ, γυναίκα μὲ ἄψογο παρελθὸν καὶ ἀπαιτητικὴ γιὰ μιὰν κοινωνικὴ ἀξιοπρέπεια ἀπαράβαση, θὰ καθόμουν μιὰ μέρα μὲ οἰκειότητα πλάι σ' ἕνα παληκάρι ὁλότελα ξένο, μόλις πὸ ἠλικιωμένο ἀπὸ τὸ γιό μου, καὶ ποὺχε κλέψει διαμαντικά, θὰ τὸν ἔπαιρνα σίγουρα γιὰ τρελό.

Μὰ οὔτε μιὰ μονάχη στιγμὴ, τὴν ὥρα ποὺ μοῦ δηγόταν τὴν ἱστορία του, δὲ δοκίμασα ἕνα αἴσημα φρίκης τἀλεγε ὅλα αὐτὰ τόσο φυσικὰ καὶ μὲ τόσο πάθος ποὺ ἡ πράξη του φαινόταν περισσότερο σὰν ἀποτέλεσμα ἑνὸς συρφετοῦ ἢ μιᾶς ἀρρώστειας παρὰ σὰν σκανταλιὰ ἑνὸς ἐγκληματία. Ἔπειτα, γιὰ ἕναν ποὺχε ζήσει, ὅπως ἐγώ, τὴν περασμένη νύχτα, γεγονότα τόσο ἀπροσμόνετα καὶ γοργὰ σὰν καταρράχτης, ἡ λέξη «ἀδύνατο» εἶχε χάσει ἀπότομα τὴ σημασία της. Μέσα στὶς δέκα αὐτὲς ὧρες, ἡ πεῖρα ποῦχα ἀποχτήσει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα εἶταν ἀπείρως μεγαλύτερη ἀπὸ κείνη ποὺ μοῦχανε στὸ παρελθὸν προμηθεῖει σαράντα χρόνια μπουζουκάδικη ζωή.

Ὕπαρχεν ὡστόσο, ἕνα πρᾶμα ποὺ μὲ τρίσιαξε μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐξομολόγησι: εἶταν ἡ λάμψη τοῦ πυρετοῦ ποὺ περνοῦσε μὲς ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ καὶ ποὺκανε νὰ πάλλονται ἠλεχτρικὰ ὅλα τὰ νεῦρα τοῦ προσώπου τοῦ ὅταν μιλοῦσε γιὰ τὸ πάθος τοῦ παιγνιδιοῦ. Μονάχα ἡ ἀφήγηση τούτου τοῦ πράγματος ἀρκοῦσε γιὰ νὰ τὸν ἐξαγριώσει, νὰ τὸ πλαστὸ τὸν πρόσωπο ἐξέφραζε μὲ τρομερὴ καθαρότητα σὲ χαρακτηριστικὰ χαρούμενα ἢ πονεμένα τὰ κινήματα τῆς ἐντασης ποὺ διαδέχουνται τόνα τἄλλο πάνω του. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει, τὰ χέρια του, τὰ θαυμάσια χέρια του, νευρικὰ καὶ μὲ τοὺς εὐλυγίστους ἀρμοὺς, ἐκινάγιναν κι' αὐτά, ἀκριβῶς ὅπως στὸ τραπέζι τοῦ παιγνιδιοῦ, ὅντα ἀρχαγτικά, φρενιασμένα καὶ φευγαλέα: τἄβλεπα, ὅσο κρατοῦσε ἡ δήγηση, νάναταρκιζόσυν ἄξαφνα στοὺς ἀρμοὺς, νὰ τσακίζουνται ζωηρὰ, νὰ σφίγγουνται σὲ γροθιά, ὕστερα νὰ ξετεντώνουν πάλι καὶ νὰ κουβαριάζουνται τόνα μέσα στἄλλο.

Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ξεμολογιόταν τὴν κλεψιὰ τῶν κουμπιῶν, μιμηθῆκαν (αὐτὸ μ' ἔκαμε νἀναταρακιάσω ἀθέλητά μου), ὁρμητικὰ καὶ γοργὰ σὰν ἀστραπὴ, τὸ κίνημα τοῦ κλέφτη: εἶδα στἀλήθεια τὰ δάχτυλα νὰ ὁρμοῦνε τρελὰ πάνω στὰ διαμαντικὰ καὶ νὰ τὰ κατακυνιάζουν ἀρπαχτὰ μέσα στὴ φούστα. Κι ἀναγνώρισα μὲ ἀνείκωτο τρόμο πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶταν φαρμακωμένος ἀπὸ τὸ πάθος του ἰσαμε τὴν τελευταία στάλα τοῦ αἱμάτου του.

Αὐτὸ ποὺ, μέσα στὴ δήγησή του, μὲ συγκινοῦσε καὶ μὲ τρόμαζε περισσότερο εἶταν ἀποκλειστικὰ αὐτὴ ἡ ὑποδούλωση ἑνὸς ἀνθρώπου νέου, γαλήνιου κι ἀμέριμνου ἀπὸ φυσικοῦ του σ' ἕνα παράλογο πάθος. Τὸ θεώρησα λοιπὸν σὰν πρώτο μου χρέος νὰ πείσω φιλικὰ τὸν προστατευόμενό μου νὰ φύγει χωρὶς ἀναβολὴ ἀπὸ τὸ Μοντεκάρλο, ὅπου ὁ πειρασμὸς εἶταν πολὺ ἐπικίνδυνος· ἔπρεπε νὰ φύγει τὴν ἴδια τοῦτη τὴ μέρα καὶ νὰ γυρίσει σὸ σπίτι του πρὶν ἀνάψα ἀνακαλφφτεῖ ἢ κλεψιὰ τῶν κουμπιῶν καὶ καταστραφεῖ τὸ μέλλο του γιὰ πάντα. Τοῦ ὑποσχέθηκα χρήματα γιὰ τὸν ἴδιο πὼς θἀφεινε μὰ τὸ τραῦνο τὴν ἴδια μέρα καὶ πὼς θὰ μοῦ ὁρίσει πιὰ τὴν ἡμέρα ποὺ θἀφεινε τὴ γῆ τοῦ καὶ νὰ μὴν ἀγγίξει πιὰ χαρτὶ μὲ τὰ χέρια του καὶ νὰ μὴν κάτσει ποτὲ σὲ τυχερὸ παιγνίδι.

Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴν εὐγνωμοσύνη, στὴν ἀρχὴ ταπεινὴ καὶ σεμνή, ὕστερα ὁλοένα φωτεινότερο, ποὺ δείχνε αὐτὸς ὁ ξένος, αὐτὸς ὁ χαμένος ἄνθρωπος, ἀκούοντάς μ' δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸν τρόπο ποὺ ρουφοῦσε τὰ λόγια μου ὅταν τοῦ ὑποσχέθηκα νὰ τὸνε βοηθήσω κι ἄξαφνα ἄπλωσε τὰ δυό του χέρια πάνω ἀπὸ τὸ τραπεζὶ γιὰ νὰ πιάσει τὰ δικά μου μ' ἕνα κίνημα λατρείας, ποὺ θὰ μείνει πάντα χαραγμένο στὸ μυαλό μου. Στὰ φωτεινὰ μάτια του, ποὺ ὡς τότε μένανε λίγο σβησμένα, τὰ δάκρυα κυλοῦσαν ὅλο τὸν τὸ σῶμα ἐτρεμε νευρικὰ ἀπὸ συγκίνησι κι' εὐτυχία.

Πάσκισα ὡς τῶρα πολλὲς φορὲς νὰ σᾶς περιγράψω τὴ μοναδικὴ ἐκφραση τῆς φυσιογνωμίας του καὶ τῆς στάσης του· μὰ τὸ κίνημα αὐτὸ, δὲν μπορῶ νὰ τὸ ζωγραφίσω, γιατὶ εἶταν μιὰ τόσο ἐνστατικὴ καὶ τόσο ἀπερφυσιὴ μακαριότητα ποὺ δὲν τὴν ἀνταμώνεις πιὰ σ' ἕνα ἀνθρώπινο πρόσωπο· δὲν μπορεῖς νὰ τὴν παρομοιάσεις παρὰ μὲ κείνο τὸ λεκτικὸ ἠσκιο ποὺ νομίζεις πὼς θλέπεις ὅταν θγαίνεις ἀπὸ ἕνα ὄνειρο καὶ φαντάζεσαι πὼς ἔχεις μπροστά σου τὴ μορφὴ ἑνὸς ἀγγέλου ποὺ γάνεται.

Γιατὶ νὰ τὸ κρύψω: Δὲν ἀντεστάθηκα στὴ γλύκοσα αὐτῆς τῆς σκηνῆς. Ἡ εὐγνωμοσύνη σὲ κάνει εὐτυχισμένο, γιατὶ τὴν ἀνταμώνεις ἐπάνω στὸ πρόσωπο ἀνθρώπου ποὺ ἐπιστεύθηκε σὲ σένα· δὲν εἶν' ἔτσι; τὸ ποτὶ τῆς Ριθέτρας, Σοῦ δίνει πάντα μιὰν ἐντύπωση ὑψηφορᾶς λίγο σαχλῆς, σὰν ἕνα εἰκονογραφημένο καρτ-ποστάλ, καὶ παρουσιάζει μαλακὰ στὸ μάτι τὴ ζωηρὰ χρώματά του, σὰ μιὰ γυναίκα ὡμορφη, νυσταγμένη καὶ τεμπέλα, ποὺ ἀφήνει νὰ διαβαίνον πάνω της μὲ ὁ-διαφορία ὅλα τὰ θλέμματα, — μ' ἕνα χαρακτῆρα σχεδὸν ἀνατολίτικο, μέσα στὴν αἰώνια του κι ἄσωτη ἐγκατάλειψη.

Ὁστόσο, κάποτε, πολὺ σπάνια, ὁ-πάρχουν μέρες ποὺ ἡ ὡμορφιὰ αὐτὴ μεταχειώνεται, ποὺ ἀνατηρὰ μὲ πάθος, ποὺ κάνει νὰ φωνάξουνε μὲ δύναμη τὰ χρώματά της, χρώματα φανατικὰ σπιθοβόλα, καὶ σᾶς τινάζει στὸ κεφάλι νὰ κηρύξα τὸν ταραβολὸ πλοῦτο ἀπὸ τὰ λουλουδίαα τῆς, ὅπου ξεπαζέρ καὶ φέγγεται ἀπὸ ἠθικιάδεια. Εἴτανε μιὰ τέτοια μέρα ἐνθουσιασμοῦ ποὺ εἶχε ἐπακολουθήσει τὸ χάος τῆς χτεσινῆς νύχτας ὁ φρεσκοπλυμένος δρόμος λαμπκοπούσε, ὁ οὐρανὸς φωτοβολοῦσε σὰν περουξὲς καὶ παντοῦ μέσα στὴ μυρωδάτη χλὴ ἀνύσανε μπουκέτα καὶ φωτιὲς ἀπὸ χρώματα. Τὰ δουνὰ μοιάζανε ξαφνικὰ φωτεινότερα καὶ πιὸ κοντινὰ στὴν ἀτάραχη καὶ λιόλουστη ἀτμόσφαιρα: μαζευόνταυσαν θαρρεῖς ὅσο μποροῦσε πιὸ κοντὰ γύρω ἀπὸ τὴ φανταχτερὴ καὶ γιορτοφορεμένη πολιτεία σὲ κάθε ματιὰ ἐνιοῦσες τὴν προκλητικὴ πρόσκληση καὶ τὴν ἐνδάρυνση τῆς φύσης, ποὺ σοῦ ἀγγίζε τὴν καρδιὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλεις:

— "Ἀς πάρουμε ἕνα ἀμάξι,—εἶπα,—κι νὰ κάμουμε τὸ γῦρο τῆς Κορνίς.

Ἔγτνεψε ναὶ μὲ ἐνθουσιασμό· γιὰ πρώτη φορὰ ἀπ' ὅταν εἶχε φτάσει, τὸ πταλπκάρι αὐτὸ φαινόταν νὰ θλέπει τὸ τοπίο. Ὡς τῶρα, δὲν εἶχε γνωρίσει παρὰ τὴν πνιγερὴ σάλα τοῦ Καζίνου, ποὺ τὰ δαρεὶά τῆς ἰδρωτσαγκισμένα ἀρώματα, μὲ τὸ θόρυθο ἀπὸ τοὺς ἀσκημομούγκρες καὶ ζαρωμένους ἀνθρώπους, καὶ μιὰ θάλασσα κατσούφα,γκρίζα καὶ πολλολογοῦ. Μὰ τώρα τὸ πελάριο φιτίλι τῆς ἀκριγιαλιᾶς πλημμιρισμένο φῶς ἀνοιγόταν μπροστά μας, καὶ τὸ μάτι πήγαινε μ' εὐτυχία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τοῦ ὁρίζοντα στὴν ἄλλη. Κυλήσαμε μέσα στὸ ἀργό μας ἁμάξι (αἰσχυνίνται δὲν ἔπαρχαν ἀκόμα) πάνω στὸ θαυμάσιο δρόμο, περνώντας μπρὸς ἀπὸ ἀναρίθμητες βίλλες κι ἀναρίθμητους ἀνθρώπους ἑκατὸ φορὲς, μπροστὰ σὲ κάθε σπίτι, μπροστὰ σὲ κάθε βίλλα ἠσκιωμένη ἀπὸ τὶς φαλλοσιὲς τῶν πεύκων, ἑνιωθες τὸ μυστικὸ τοῦτον πόθο: πόσο ὄμορφα θἔτανε νὰ ζεῖ κανεὶς ἐδῶ, ἥσυχος, εὐχαριστημένος, ἀποτραθηριμένος ἀπὸ τὸν κόσμο!

Ὑπῆρξε ἄραγε ποτὲ στὴ ζωή μου πιὸ εὐτυχισμένη ἀπὸ τὴν ὥρα κείνη; Ὅστερα πλευρὸ μου, μέσα στἁμάξι, τρὲς ἀνόμα πνιγμένο ἀπὸ τὰ νύχια τῆς μοῖρας καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τώρα φυτοδολημένο ἀπὸ τὶς λεπιὲς ἀχτίδες τοῦ ἥλιου, τὸ παληκάρι φαινόταν ξανανιωμένο κι ἀλαφρωμένο ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Σὰ νἄχε ξαναγίνει ἕνα ἀγοράκι, ἕνα ὄμορφο παιχνιδιάρικο παιδί, μὲ μάτια φλογερὰ καὶ σννάμα ὅλο σπθαρφὸ, ποὺ πάνω του εἶποτα δὲ γνήτευε ἡ λεπτὴ του καὶ ἀγχωνη φιλοφροσύνη: ἂν ἡ πλαγιὰ εἶταν ἀπότομη καὶ τὸ ἄλογο δυσκολεύοταν νὰ σύρει τὸ ἁμάξι, πηδοῦσε κάτω ἀλαφρᾶ, γιὰ νὰ τὸ σπρώξει ἀπὸ πίσω. Ἂν ἔλεγα τόνομα ἑνὸς λουλουδιοῦ, ἢ ἂν τόδειχνα πάνω στὸ δρόμο φυτρωμένο, ἔτρεχε νὰ μοῦ τὸ κόψει. Μάζεψε καὶ μύθφερε μὲ προσοχὴ μέσα στὸ πράσινο χορτάρι, γιὰ νὰ μὴν τὸ πατήσει τὸ ἄμαξι, ἕνα μικρὸ δατραχάκι ποὺ ἡ γεσινὴ βροχὴ τόχε βγάλει ἀπὸ τὰ νερά του καὶ, σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ, δηγότανε μὲ ὀρεξη τὰ πιὸ θυσκεθαστικὰ καὶ χαριτωμένα πράματα· θαρρεῖ πὼς ὁ τρόπος ποὺ γελοῦσε εἶτανε γ' αὐτὸν ἀπὸ μιὰ διέξοδο, γιατὶ διαρορετικὰ θὰ τραγουδοῦσε, θὰ πηδοῦσε ἢ θἔκανε σὰν τρελὸς, τώρα εἶταν ἡ εὐτυχία κ' ἡ μόθη μέσα στὴν ἄξαφνη ἐξαρσή του.

Ὅταν, πάνω στὴν κορφὴ, περάσαμε ἀργὰ μπρὸς ἀπὸ μιὰ μικροῦλα καλύβα, ὁδγγεῖα εὐγενικὰ τὸ κεπέλο του, μ' ἕνα ξαφνικὸ κίνημα. Παραξενεύτηκα: ποιόνα χαιρετοῦσε, ξένος αὐτὸς, μέσα σὲ ξένους; Κοκκίνισε ἀλαφρὰ στὴν ἐρώτησή μου καὶ μοῦπε σχεδὸν σὰ φταίστης πὼς εἶχαμε περάσει μπρὸς ἀπὸ μιὰν ἐκκλησιὰ καὶ πὼς στὸν τόπο τοῦ, στὴν Πολανία, ὅπως καὶ σ' ὅλες τὶς αὐστηρὲς καθολικὲς χώρες, εἶχανε τὴ συνηθεια ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ νὰ ὀγάνουν τὸ κεπέλο τους μπροστὰ σὲ κάθε ἐκκλησιὰ ἢ ξωκκλήσι ποὺ ἀνταμώναν.

Ὁ ἄμοιρος αὐτὸς σεβασμὸς μπροστὰ στὰ πράματα τῆς θρησκείας μὲ συγκίνησε βαθιὰ· σύγκριμα θυμήθηκα τὸ σταυρὸ ποὺ μοῦχε ἀναφέρει χτὲς, καὶ τόνε ρώτησα ἂν εἶτανε θρῆσκος· ὅταν, μὲ ὄψη λίγο ντροπάρα, μοῦ ὁμολόγησε ταπεινὰ πὼς εἶχε τὴν ἐλπίδα νὰ σωθεῖ στὴν ἄλλη ζωή, μιὰ ἰδέα μοῦ ἤρθε ἄξαφνα:

—Σταματήστε! — φώναξα στὸν ἀμαξᾶ.

Καὶ κατέβηκα γοργὰ ἀπὸ τὸ ἁμάξι. Μὲ ἀκολούθησε ἀστεισμένος, ρωτώντας:

—Ποῦ πᾶμε;

Ἀποκρίθηκα μονάχα:

—Ἔλατε μαζί μου.

Γυρίσαμε πίσω μαζὶ στὸ μικρὸ ξωκκλήσι ποὺχαμε ἀνταμώσει στὸ δρόμο μας. Οἱ τοῖχοι ἀπὸ μέσα φαινόνταυσαν στὸ μισόφωτο ἀσβεστοχρισμένοι, γκρίζοι καὶ γαμνοί· ἡ πόρτα εἶταν ἀνοιγτὴ μὲ τρόπο ποὺ ἔνα χνοῦ κίτρινο φῶς ἐκοβε καθαρὰ τὸ σκοτάδι, ὅπου ὁ ἅγιος μεγάλωνε μ' ἕνα γαλάζιο ἀχνὸ τὰ μεταγράμματα τῆς ἅγιας τράπεζας. Δυὸ κεριὰ κοιτούσανε μὲ μισόκλειστο μάτι, μέσα σ' ἕνα μούχραμα νοτισμένο ἀπὸ τὸ ζωστὸ ἄρωμα τοῦ λιβανιοῦ. Μπήκαμε ἔθγαλε τὸ καπέλο του, βύθισε τὸ χέρι του μέσα στὸν κόγυλα μὲ τὸ ἁγιασμένο νερὸ, σταυροκοπήθηκε καὶ γονάτισε. Καὶ μόλις ἀνασηκώθηκε, τὸν ἔπιασα ἀπὸ τὸ μπράτσο:

—Ἔλατε, — εἶπα ἀποφασιστικά, — κοντὰ στὴν ἅγια τράπεζα ἢ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα, καὶ θὰ ὁρκιστεῖτε μὲ τὰ λόγια ποὺ θὰ σᾶς πῶ.

Μὲ κοίταξε ἀστεισμένος, σχεδὸν τρομαγμένος. Μὰ γρήγορα κατάλαβε, ζόγγισε σὲ μιὰ κόχη ὅπου εἶταν ἕνα ἅγαλμα, σταυροκοπήθηκε καὶ γονάτισε ὑπάκουα.

Ἐπαναλάβετε λέξη μὲ λέξη, — ἔκαμα τρέμοντας κ' ἐγὼ ἢ ἴδια ἀπὸ τὴ συγκίνησι, — ἐπαναλάβετε: «Ὀρκίζομαι» («Ὀρκίζομαι», εἶπε κι αὐτὸς κ' ἔσταρε ἐξακολούθησα) «πὼς δὲ θὰ κάτσω πιὰ στὸ τραπεζὶ παιγνιδὶ καὶ πὼς δὲ θὰ ἀκθέσω πιὰ τὴ ζωή μου καὶ τὴν τιμή μου στοὺς κίντυνους αὐτοῦ τοῦ πάθους.»

Ἐπαναλάβαμε τὰ λόγια μου τρέμοντας, κι αὐτὰ μὲ δύναμι καὶ καθαρότητα ἀντηχήσανε μέσα στὸν ἄδειο ναό. Ἀκολούθησε μιὰ στιγμὴ σιγῆς, τόσο μεγάλης ποὺ μποροῦσες νἀκούσεις ἀπ' ἔξω τὸ ἄλαφρὸ θρόῖσμα τῶν δέντρων, ποὺ μέσα τους περνοῦσε ὁ ἄνεμος. Καὶ ἄξαφνα, ἔπεσε στὰ γόνατα σὰν ἀμαρτωλὸς καὶ πρόφερε, μὲ μιὰν ἔκσταση ὁλόκληα καινούργια γιὰ μένα, σὲ πολυνιὰ γλώσσα, λόγια γοργὰ καὶ συγκρατητά, ποὺ δὲ τὰ καταλάβαινα. Μὰ θἔτανε μιὰ ἐκστατικὴ παράκληση, μιὰ ἰκεσία εὐγνωμοσύνης καὶ συντριβῆς, γιατὶ αὐτὴ ἡ θυελλώδης ἐξομολόγηση τοῦ λύγιζε χωρὶς διακοπὴ τὸ κεφάλι ταπεινὰ πάνω ἀπὸ τὸ προσκυνητάρι· ὁλοένα μὲ περισσότερο πάθος, οἱ ξένοι ἤχοι ξαναγυρίζανε κι ὁλοένα μὲ περισσότερη ὀρμὴ ὁ ἴδιος λόγος ἀνέβγυζε ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ ἀνείκωτη θέρμη. Ποτὲ πρίν, καὶ ποτὲ πιὰ ἀπὸ τότε δὲν ἄκουσα νὰ παρακαλοῦνε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὲ καμιὰν ἐκκλησιὰ τοῦ κόσμου. Τὰ χέρια του σφίγγανε νευρικὰ τὸ ξύλινο προσκυνητάρι, ὅλο του τὸ κορμὶ ταραζόταν ἀπὸ μιὰ ἀσυστρεχὴ θύελλα, ποὺ πότε τόνε σήκωνε πάνω ἀπότομα καὶ πότε τὸν ἔριχνε κάτω μέσα σὲ βαθειὰ συντριβή. Δὲν ἔθλεπε οὔτε αἰσανότανε πιὰ τίποτε: ὅλα πάνω του φαινόνταν σὰ νὰ διαδαίναν σὲ ἄλλον κόσμο, μέσα σ' ἕνα καθαρτήριο ἢ μέσα σὲ μιὰν ὀρμὴ πρὸς μιὰ σφαῖρα μεγάλης ἀγιότητας.

Τέλος, σηκώθηκε ἀργά, σταυροκοπήθηκε πάλι καὶ στράφηκε μὲ πόνο τὰ γόνατά του τρόμαχε, τὸ πρόσωπο εἶτανε χλομὸ κ' ἐξαντλημένο. Μὰ ὅταν μὲ εἶδε, τὸ μάτι του ἔλαμψε κ' ἔνα ἀγγελικὸ κι ἀλληθινὰ εὐλαβικὸ χαμόγελο φώτισε τὴν κλιτὴ του μορφή· ἤρθε κοντά μου, ἔσκυψε πολὺ χαμηλὰ, κατὰ τὸ σλάβικο τρόπο καὶ πῆρε τὰ δυό μου χέρια γιὰ νὰ τἀκουρνγίξει θρησκευτικὰ μὲ τὰ χείλη του:

—Ὁ Θεὸς σᾶς ὅστειλε σὲ μένα. Γι' αὐτὸ τὸν εὐχαριστήσα.

Δὲν ἤξερα τί νὰ πῶ. Μὰ θἄθελα ὄξαρνα τὸ ἀρμόνιο νἀρχίσει μόνο του νἀντιδονάει ἀπὸ τὴ γονιά του, γιατὶ ἐνιοῦθα πὼς εἶχε πετύχει σὲ ὅλα: αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο τὸν εἶχα σώσει γιὰ πάντα.

Βγήκαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ γυρίσουμε στὸ λαμπρὸ καὶ ρεούμενο φῶς τῆς μεγαλύτκης αὐτῆς μέρας: κοτὲ ὁ κόσμος δὲ μοῦχε φανεῖ τόσο ὡραῖος. Δυὸ ὧρες ἀκόμα ἐξακολουθήσαμε ἀργὰ μὲ τὸ ἁμάξι. Ἰσαμε τὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ, τὸν πανορομπιστὸ μόνο, ποὺ σὲ κάθε στροφὴ μᾶς ἀποκαλοῦσε ἀπὸ μιὰ καινούρια θέα. Μὰ δὲν εἶταμε πιὰ τίποτα. Ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴ μεταρσίωση τοῦ αἰστήματος, κάθε λόγος φαινότανε χαλαρὸς καὶ μάταιος. Κι ὅταν τὸ θλέμμα του ἔπεφτε κατὰ τύχη πάνω στὸ διωὸ μου, ἑνιοῦθα τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ γυρίσω πέρα μὲ σύγχυση: εἶτανε γιὰ μένα μιὰ συγκίνηση περίσσια μεγάλη νὰ βλέπω τὸ ἴδιο μου τὸ θαῦμα.

Κυνὰ τὶς πέντε τὸ ἀπόγεψια γυρίσαμε τὸ Μοντεκάρλο. Εἶχα αὐτὴ τὴν ὥρα ἕνα ραντεβοῦ μὲ κάτι συγγενεῖς ποὺ δὲν ἀγαποῦσα νὰ τὸ παρατήσω. Καί, γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐπιθυμοῦσα θαθειὰ μιὰν ἀνάπαυλα, ἕνα βεντέναμα ἀπ' αὐτὴ τὴ σφοδρὴ μεταρσίωση τοῦ αἰστήματος μου. Γιατὶ εἶταν πάρα περίσσια ἡ εὐτυχία. Ἐνιοῦθα πὼς μοῦ χρειαζότανε μιὰ διακοπὴ τοιὰς καὶ πρόφερε, μὲ μιὰν ἔκσταση ὁλόκληα καινούρια γιὰ μένα, σὲ πολυνιὰ γλώσσα, λόγια γοργὰ καὶ συγκρατητά, ποὺ δὲ τὰ καταλάβαινα. Μὰ θἔτανε μιὰ ἐκστατικὴ παράκληση, μιὰ ἱκεσία εὐγνωμοσύνης καὶ συντριβῆς, γιατὶ αὐτὴ ἡ θυελλώδης ἐξομολόγηση τοῦ λύγιζε χωρὶς διακοπὴ τὸ κεφάλι ταπεινὰ πάνω ἀπὸ τὸ προσκυνητάρι· ὁλοένα μὲ περισσότερο πάθος, οἱ ξένοι ἤχοι ξαναγυρίζανε κι ὁλοένα μὲ περισσότερη ὀρμὴ ὁ ἴδιος λόγος ἀνέβγυζε ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ ἀνείκωτη θέρμη. Ποτὲ πρὶν, καὶ ποτὲ πιὰ ἀπὸ τότε δὲν ἄκουσα νὰ παρακαλοῦνε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὲ καμιὰν ἐκκλησιὰ τοῦ κόσμου. Τὰ χέρια του σφίγγανε νευρικὰ τὸ ξύλινο προσκυνητάρι, ὅλο του τὸ κορμὶ ταραζόταν ἀπὸ μιὰ ἀσυστρεχὴ θύελλα, ποὺ πότε τόνε σήκωνε πάνω ἀπότομα καὶ πότε τὸν ἔριχνε κάτω μέσα σὲ βαθειὰ συντριβή. Δὲν ἔθλεπε οὔτε αἰσανότανε πιὰ τίποτε: ὅλα πάνω του φαινόνταν σὰ νὰ διαδαίναν σὲ ἄλλον κόσμο, μέσα σ' ἕνα καθαρτήριο ἢ μέσα σὲ μιὰν ὀρμὴ πρὸς μιὰ σφαῖρα μεγάλης ἁγιότητας.

Τέλος, σηκώθηκε ἀργά, σταυροκοπήθηκε πάλι καὶ στράφηκε μὲ πόνο τὰ γόνατά του τρόμαχε, τὸ πρόσωπο εἶτανε χλομὸ κ' ἐξαντλημένο. Μὰ ὅταν μὲ εἶδε, τὸ μάτι του ἔλαμψε κ' ἕνα ἀγγελικὸ κι ἀλληθινὰ εὐλαβικὸ χαμόγελο φώτισε τὴν κλιτὴ του μορφή· ἤρθε κοντά μου, ἔσκυψε πολὺ χαμηλὰ, κατὰ τὸ σλάβικο τρόπο καὶ πῆρε τὰ δυό μου χέρια γιὰ νὰ τἀκουρνγίξει θρησκευτικὰ μὲ τὰ χείλη του:

—Ὁ Θεὸς σᾶς ὅστειλε σὲ μένα. Γι' αὐτὸ τὸν εὐχαριστήσα.

Δὲν ἤξερα τί νὰ πῶ. Μὰ θἄθελα ὄξαρνα τὸ ἀρμόνιο νἀρχίσει μόνο του νἀντιδονάει ἀπὸ τὴ γονιά του, γιατὶ ἐνιοῦθα πὼς εἶχε πετύχει σὲ ὅλα: αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο τὸν εἶχα σώσει γιὰ πάντα.

Βγήκαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ γυρίσουμε στὸ λαμπρὸ καὶ ρεούμενο φῶς τῆς μεγαλύτκης αὐτῆς μέρας: κοτὲ ὁ κόσμος δὲ μοῦχε φανεῖ τόσο ὡραῖος. Δυὸ ὧρες ἀκόμα ἐξακολουθήσαμε ἀργὰ μὲ τὸ ἁμάξι. Ἰσαμε τὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ, τὸν πανορομπιστὸ μόνο, ποὺ σὲ κάθε στροφὴ μᾶς ἀποκαλοῦσε ἀπὸ μιὰ καινούρια θέα. Μὰ δὲν εἶταμε πιὰ τίποτα. Ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴ μεταρσίωση τοῦ αἰστήματος, κάθε λόγος φαινότανε χαλαρὸς καὶ μάταιος. Κι ὅταν τὸ θλέμμα του ἔπεφτε κατὰ τύχη πάνω στὸ διωὸ μου, ἑνιοῦθα τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ γυρίσω πέρα μὲ σύγχυση: εἶτανε γιὰ μένα μιὰ συγκίνηση περίσσια μεγάλη νὰ βλέπω τὸ ἴδιο μου τὸ θαῦμα.

Κυνὰ τὶς πέντε τὸ ἀπόγεψια γυρίσαμε τὸ Μοντεκάρλο. Εἶχα αὐτὴ τὴν ὥρα ἕνα ραντεβοῦ μὲ κάτι συγγενεῖς ποὺ δὲν ἀγαποῦσα νὰ τὸ παρατήσω. Καί, γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐπιθυμοῦσα θαθειὰ μιὰν ἀνάπαυλα, ἕνα βεντέναμα ἀπ' αὐτὴ τὴ σφοδρὴ μεταρσίωση τοῦ αἰστήματος μου. Γιατὶ εἶταν πάρα περίσσια ἡ εὐτυχία. Ἐνιοῦθα πὼς μοῦ χρειαζότανε μιὰ διακοπὴ τοιὰς καὶ πρόφερε, μὲ μιὰν ἔκσταση ὁλόκληα καινούρια γιὰ μένα, σὲ πολυνιὰ γλώσσα, λόγια γοργὰ καὶ συγκρατητά, ποὺ δὲ τὰ καταλάβαινα. Μὰ θἄτανε μιὰ ἐκστατικὴ παράκληση, μιὰ ἱκεσία εὐγνωμοσύνης καὶ συντριβῆς, γιατὶ αὐτὴ ἡ θυελλώδης ἐξομολόγηση τοῦ λύγιζε χωρὶς διακοπὴ τὸ κεφάλι ταπεινὰ πάνω ἀπὸ τὸ προσκυνητάρι· ὁλοένα μὲ περισσότερο πάθος, οἱ ξένοι ἤχοι ξαναγυρίζανε κι ὁλοένα μὲ περισσότερη ὀρμὴ ὁ ἴδιος λόγος ἀνέβγυζε ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ ἀνείκωτη θέρμη. Ποτὲ πρὶν, καὶ ποτὲ πιὰ ἀπὸ τότε δὲν ἄκουσα νὰ παρακαλοῦνε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὲ καμιὰν ἐκκλησιὰ τοῦ κόσμου. Τὰ χέρια του σφίγγανε νευρικὰ τὸ ξύλινο προσκυνητάρι, ὅλο του τὸ κορμὶ ταραζόταν ἀπὸ μιὰ ἀσυστρεχὴ θύελλα, ποὺ πότε τόνε σήκωνε πάνω ἀπότομα καὶ πότε τὸν ἔριχνε κάτω μέσα σὲ βαθειὰ συντριβή. Δὲν ἔθλεπε οὔτε αἰσανότανε πιὰ τίποτε: ὅλα πάνω του φαινόνταν σὰ νὰ διαδαίναν σὲ ἄλλον κόσμο, μέσα σ' ἕνα καθαρτήριο ἢ μέσα σὲ μιὰν ὀρμὴ πρὸς μιὰ σφαῖρα μ

STEWART WHITE

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΣΙΓΗΣ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

ΟΓΕΡΟ δασοκυνηγὸς συλλογίζονταν ψύχραιμα. Καταλάβαινε καλὰ τί πάθαινατ ἀπὸ τὴν ἀπερισκεψία τοῦ Ντίκ. Μιὰ γυναίκα, ἂς εἶνε κι ἄγρια, συνηδισμένη στὴν Ἐρημία, θὰ τοὺς εἴταν ἐμπόδιο. Δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ταξιδεύει γρήγορα σὰν κι αὐτοὺς, μήτε τόσο πολύ, μήτε νὰ σηκώνει τὰ ἴδια φορτία, μήτε ν' ἀντέχει στὶς ἴδιες στερήσεις. Θάτρωε κιὰ τώρα πολὺ θαρρύτερα ὁ χειμώνας δὲν θἀβρισκαν εὐκολα κυνήγι.

Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἀπλωστοῦν γιὰ τὸν φοβερὸν ἀγώνα, νὰ σκληρύνουν τὶς καρδιές τους, νὰ γίνουν ἀπάνθρωποι, ἐγωιστὲς, κ' ἡ γυναίκα αὐτὴ ἔπρεπε τότε νὰ φύγει, νὰ πεθάνει, ἀν γίνει ἀνάγκη, γιατὶ τὸ καθήκον τους εἶταν ἀνώτερο ἀπὸ τὴ ζωὴ οἰουδήποτε ἀτρόμου καὶ ὁποιασδήποτε γυναίκας. Δὲν εἶταν λοιπὸν πιὸ φιλάνθρωπο νὰ τὴν διώξουν ἀμέσως τώρα;

Ἡ κοπέλα ἔμενε πάντα ἀκίνητη. Ὁ Σὰμ Μπόλτον τῆς μίλησε:

—Μαὶη-Μαὶη-Γκδὰν.

—Πατερᾶκη.

—Γιατὶ ἤρθες ξοπίσω μας;

Ἡ κοπέλα δὲν ἀποκρίθηκε.

—Ἀδερφοῦλα μου, εἶπε ὁ Σὰμ μὲ γλύκα, εἶμαι γέρος, μὲ ὑνώμασες «πατερᾶκη». Γιατὶ ἤρθες ξοπίσω μας;

—Μοῦ ἄρεσε ὁ Ἀητομάτης, ἀποκρίθηκε ἡ κοπέλλα μὲ ἀπλότητα ἔρριξε τὰ μάτια του ἀπάνω μου.

—Ἔκαμες τρέλλα!

—Αἴ, ναί.

—Δὲν θέλει νὰ σὲ πάρει στὸ καλόθι του.

—Ὁ Ἀητομάτης εἶνα. θυμωμένος τώρα· ὁ θυμὸς λιώνει στὸν ἥλιο.

—Δὲν πιστεύω ὁ θυμὸς του νὰ περάσει ἔτσι γρήγορα.

—Τότε θ' ἀνάδω τὴν φωτιά του, θὰ τοῦ ἑτοιμάζω τὴν προβιὰ τοῦ ζαρκαδιοῦ, θὰ μαγερεύω τὸ φαΐ του.

—Κυήσαμε γιὰ μεγάλο ταξίδι.

—Θέχθο μαζί σας.

—Ὄχι, ἀποκρίθηκε ὁ γέρο κυνηγός. Θὰ σὲ γυρίσουμε πίσω.

—Δὲν θὰ γυρίσω πίσω.

Ξαφνιασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιμονή της, τὴν τόσο ἤσυχη κι ἀποφασιστικὴ, ὁ Σὰμ Μπόλτον δίσταασε, δὲν ἤξερε τί ν' ἀποκριθεῖ. Ἡ κοπέλα τὸν κοίταξε κ' ἔκαμε ἕνα δίημα.

—Πατερᾶκη, εἶπε μὲ σοβαρότητα, δὲν μπορῶ νὰ γυρίσω. Ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ λαός μου. Ἡ καρδιά μου δὲν εἶναι μαζί του. Ἡ καρδιά μου εἶναι ἐδῶ.

Χαμήλωσε τὴ φωνή της κ' ἔσφιξε τὸ στῆθος μὲ τὰ δυὸ της χέρια.

—Πατερᾶκη, ἡ καρδιά μου εἶναι ἐδῶ. Δὲν ξέρω τί εἶναι αὐτὸ, ἔχω ἕνα πόνο στὸ στῆθος, ἡ καρδιά μου εἶναι λυπημένη γιὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀητομάτη κι ὅμως ἐδῶ τὰ πουλιὰ κελαδοῦν κι ὁ ἥλιος λάμπει. Μακριὰ ἀπ' ἐδῶ ὅλα εἶναι σκοτεινά. Αὐτὸ μονάχα ξέρω, δὲν καταλαβαίνω γιατί, πατερᾶκη. Ἡ καρδιά μου εἶναι ἐδῶ, δὲν θέλω νὰ φύγω. Ἂν μὲ διώξετε, θὰ ξαναγυρίσω. Σκοτώσετέ με, ἂν θέτε, πατερᾶκη, δὲν μὲ νοιάζει. Δὲν θὰ σᾶς εἶμαι βάρος, μπορῶ νὰ κάνω κολλὰ πράματα. Ὅταν δὲν θὰ μπορῶ πιὰ νὰ περπατῶ, θὰ μὲ κατριάστετε. Ἡ καρδιά μου εἶναι ἐδῶ, δὲν μπορῶ νὰ φύγω...

Σώπασε ἀπότομα. Τὰ μάτια της ἔλαμπαν, ἡ ἀναπνοή της ἔπεινε κομένη. Ἔπειτα πάλι, μονομιᾶς, ξανάπεσε στὴν καθητικὴ ἀδράνεια, ἔμενε ὄρθια, μὲ σκυμένο κεφάλι, ὑπομονετικὴ, ἠτοιμη νὰ τὰ ὑποφέρει ὅλα, ὅπως εἶναι τὸ χρέος τῆς Ἰνδιάνας.

Ὁ Σὰμ Μπόλτον δὲν ἀποκρίθηκε. Ἔβγαλε τὸ μαχαίρι του ἀπὸ τὸ θηκάρι, κοψε σὲ δυὸ τὴν κουβέρτα του, τὴ τσίρασε μὲ τὴν κοπέλα καὶ τῆς ἔδειξε τοῦ νὰ κοιμηθεῖ, κοντά τους. Ἔπειτα ἰσχισε καὶ συλλογίζεται. Στὴ λάμψη τῆς φωτιᾶς τὰ χαρακτηριστικὰ του εἶχαν ἐφαχύνεὶ ἀπὸ τὴν προσπάθεια νὰ δρεῖ μιὰ διέξοδο.

Μὰ δὲν μπόρεσε νὰ λύσει τὸ πρόβλημα, ἁπλὸς μετατόπισε ἀργότερα τὴ λύση του. Ὅταν θάρθει ἡ μεγάλη κρίση στιγμὴ, δὲν θὰ ὑπῆχε κοντά τους ἔσω μιὰ γυναίκα.

Στὶς δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυχτα ξύπνησε, ὅπως κάνουν οἱ δασοκυνηγοὶ σὲ ὅλον τὸν κόσμο. Σηκώθηκε γιὰ νὰ ταΐσει τὴ φωτιά· τὴ δρῆκε νὰ πεχῦ φλόγες· ἕνα δεμάτι νιοφερμένα ξύλα ἐκαιγαν.

Ἡ νέα ἰνδιάνα ἀγχωνοῦσε, πλαγιασμένη ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ, μὲ τὴν κοιδέρτα τυλιγμένη στὸν ὦμο, μὲ τὰ μεγάλα προσεχτικὰ μάτια της ἀλάνοιχτα.

XI

Ὁ Ντὶκ πετάχτηκε ἀπάνω ὕστερα ἀπὸ μερικὲς ὧρες ὕπνο. Σύνηπσε τὸν Σὰμ κι ἄρχισε νὰ ἑτοιμάζει τὸ πρωϊνὸ φαΐ. Ἡ Μαὶη-Μαὶη-Γκδὰν θέλησε νὰ τὸν βοηθήσει, μὰ ὁ Ντὶκ περιφρόνησε κάθε της δοήθεια. Ἡ κοπέλα ἔφερε ξύλα. Ὁ Ντὶκ δὲν ἔδωκε καμμιὰ προσοχὴ στὸ δεμάτι της καὶ πῆγε νὰ μαζέψει αὐτὸς ἀλλοῦ.

Θέλησε νὰ διορθώσει τὴ φωτιὰ, μὰ ὁ Ντὶκ μὲ τὴν πρόφαση νὰ συμπάνει τὴ φλόγα, χωρὶς καμμιὰ νευρικὴ κίνηση, γάλασε ὅ,τι αὐτὴ εἶχε κάμει. Ἡ κοπέλα ἔφερε τὰ χρειασίδια κοντά του, μὰ ὁ Ντὶκ ἐπέμενε νὰ τὰ ζητᾶ ἀπὸ τὸ πιὰ μερίδα. Ἄμα ἔφαγαν ἔπλυνε τὰ χρειασίδια. Ἡ Μαὶη-Μαὶη-Γκδὰν σφοῦγγιζε ἕνα φλυτζάνι· τῆς τὸ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια, ἤσυχα, σὰ νὰ τὸ ἐκχερμοῦσε ἀπὸ τὸ καρφί του, καὶ τὸ σφούγγιξε.

Ἡ Μαὶη-Μαὶη-Γκδὰν δὲν φαινόταν νὰ παρατηρεῖ τὸν τρόπο αὐτὸ τοῦ Ντὶκ. Βοήθησε τὸν Σὰμ νὰ τυλίξει τὶς κουβέρτες, νὰ διαλύσει τὸ τσανταῆρι, νὰ κάμει τὰ δέματα. Ἐδῶ ἡ δοήθειά της ἔγινε δεκτὴ, μὰ ὁ Σὰμ δὲν τῆς εἶπε λέξη. Σὲ λίγο μπῆκαν στὸν δρόμο.

Κάμποσες ὧρες τσαλαδοντοῦσαν στὸ ρέμα. Ἡ Μαὶη-Μαὶη-Γκδὰν, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς βοηθήσει, τοὺς ἀκολουθοῦσε ἀπὸ τὸ ὁάσος. Προχωροῦσε μὲ πείσμα. Τὸ πετρωμένο της, χωρὶς ἔκφραση πρόσωπο, ἔκρυδε τὸν πόνο.

Πρὶν τὸ μεσημέρι ἔφνασαν σ' ἕνα καταρράχτη. Τὸ ποτάμι ἔπεφτε ἀπὸ ὑψος πενήντα πολιῶν σὲ μιὰ μακρουλὴ γούρνα μὲ δράχους δεξόζερδα.

Ἀναγκάστηκαν πάλι νὰ φορτωθοῦν ὅλα τους τὰ πράματα. Τὰ πλάγια τοῦ δουνοῦ ὑψόνουνταν ἀπότομα. Κανένα μονοπάτι. Ὁ Ντὶκ πῆρε τὸ μικρὸ τσε κούρι κ' ἀνοίξει δρόμο. Σκαρφάλωσε δυὸ τρεῖς χαράδες φραμένες μὲ δάτα, στρωμένες μὲ δαρειὲς ὑγρὲς φτέρες καὶ κάθε φορὰ σταματοῦσε, ἀδύνατο νὰ προχωρήσει. Ἐπιτέλους δρῆκε πέρασμα. Μὲ τὸ ἀριστερὸ του χέρι λύγιζε τὰ μικρὰ δεντράκια καὶ τὰ σώριαζε κάτω μὲ μιὰ τσεκουριά. Ἔτσι ἀνοῖξε κυλινδρικὸ πόρο μέσα στὸ δάσος, τρία ποδάρια ψηλὰ ἀπὸ τὴ γῆς καὶ πέρασε τὸ μονόξυλο.

Ὅταν πιὰ ἔφτασαν ψηλὰ στοὺς δράχους, ἔρριξαν πάλι τὸ πλεούμενό τους στὸν ποταμό. Ἡ Ἰνδιάνα σήκωνε τὶς προμήθειες. Ὁ Σὰμ κατάλαδε πὼς ὁ Ντὶκ ἤθελε νὰ φύγουν πρὶν αὐτὴ νὰ προφτάσει νἀρθει. Γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσει, ἔπιασε τὸ μονόξυλο ἀπὸ τὴν κουπαστή. Ἡ Μαὶη-Μαὶη-Γκδὰν μπῆκε, κ' ἔρριξε στὸν Ντὶκ ἱκετευτικὴ ματιά.

Τὸ ταξίδι ἤγινε κοπιαστικότατο καὶ τὸ δράδι· τὸ ρέμα ἔγινε δρμητικὸ σὰν δουνίσιος χείμαρρος. Μὲ δυσκολία συγκρατοῦσαν τὸ μονόξυλο νὰ μὴν καταυγοῦεῖ. Τὸ δάσος ἔφτανε ὡς τοὺς ὄχθους καὶ σχημάτιζε ἀποκάνω τους πυκνὸ θόλο ποὺ ἐμποδίζε τὸν ἥλιο νὰ περάσει. Τὰ δέντρα τοὺς ἔρριχναν τὸν δρόμο. Πέρασαν ἕνα συνοικισμὸ καστροῦιν, ἔπειτα ἔφτασαν μιὰ κοπελιὰ λιμνοῦία μέσα στὸ δουνό. Εἶχαν πιὰ φτάσει στὶς πηγὲς τοῦ Ματαδίσγκια.

Δυὸ ἀλοιολάμια φάνηκαν. Ὁ Ντὶκ κατώρθωσε νὰ ἀσκιάσει τὸ πιὸ μικρό. Ἀποφάσισαν νὰ κατασκηνώσουν ἀμέσως ἐκεῖ γιὰ νὰ μὴ χάσουν μπουκιὰ κρέας.

Βαθειὰ γαλήνη δασίλευε στὴ μικροσκοπικὴ λιμνοῦλα. Μήτε τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν, μήτε ὁ θρὸς τοῦ κουπιοῦ τἀρχε τὴν ἀλλόκοτη γαλήνη. Οἱ ταξιδιῶτες ἔλεγαν μερικὰ λόγια, δισκρικὰ καὶ πάλι σώπαιναν.

Πανοῦ, στὰ δέντρα, στοὺς δράχους, ὑπὸ νερὸ, ἔνοιωθες μιὰν ἀπέραντη, τρομερὴ παρουσία. Εἶταν ἀδιάφορη, σὰν ἀποκοιμισμένη. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἀνέμ. Μὰ ἀντὶ γιὰ τὸ χτίσιν ἐμφανίστηκε ὁ ἴδιος τενόρος ποὺ τὸ ἀιδέτη πρὸ ὁ Πολλίνι, ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὴν πρόσληψή του, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ ἀποκατάσταση.

Αἱ ἀναμνήσεις ἑνὸς ἐκδότου.

Ὁ μεγάλος παρισιάνος ἐκδότης Ρ. Ν. Stock τυπώνει τὶς ἀναμνήσεις του: «Ἀναμνήσεις ἑνὸς ἐκδότου». Πολὺ γνωστὸς σὲ ὅλο τὸν κόσμο ὁ Στόκ, ὁπῆρξε ἕνα θαυμαστὸ ταλέντο στὸ ν' ἀνακαλύπτει μεγάλους συγγραφεῖς. Εἶχε ἐπιτύχει μόνος νὰ δρεῖκει δραματογράφους, μυθιστοριογράφους, ποιητὰς λυρικοὺς, σημιδλιστὰς, ρεαλιστὰς, λαϊκιστὰς, δοηματικοὺς σοσιαλιστὰς ξένους ἢ ντόπιους καὶ εἶχε τὴν εὐπροσηκὴ καὶ τὸ θάρρος νὰ τοὺς τυπώνει τὰ θεδιία τους. Μέσα στὶς σελίδες τῶν ἀναμνήσεών του ὁ Στόκ δημοσιεύει τὴν ἀλληλογραφία ποὺ ἀντήλλαξε μὲ ὁρισμοὺς συγγραφεῖς τὸν καιρὸ ποὺ ἀκόμη ἦταν ἀνταλλὸς. Ἀγνωστοι. Κάθε ἄλλο παρὰ ἐσχάριστα εἶνε τὰ γράμματα αὐτὰ δέδεια. Ἔτσι ὁ Leon Bloy, ὁ Στόκ διαδέζγνταις τὸ ὀστοκὸ ἑδδομηδιαῖο φύλλο τοῦ Σαλὲ «Μαῦρος Γάτος» εἶχε προσέξει μπουκὰ ἀρθρομὲ μὲ δπογραφὴ Bloy, ποὺ δὲν ἔλεγνταὶ ποτὲ τότε. Ὁ τολμηρὸς ἐκδότης ἐκάλεσε ἀμέσως τὸν ἀγνωστο Bloy καὶ δστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ τοῦ ἔτόπισσε ἕνα διδλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἡμέραι ἑνὸς ἐργολάβου κατεδαφίσεων». Τὸ ἔργο δὲν ποοκλήθησε καὶ ὁ συγγραφεὺς του ἀπογοητευμένος προτείνει στὸν ἐκδότη νὰ παρατήρῃ κάθε δικαιώματός του μὲ μιὰ «ἐφ' ἅπαξ» κατοποιὴ σφάντα φράγκων. Ἡ πρόταση δὲν ἔγινε δεκτὴ καὶ ὁ Bloy τράφει: «Δὲν θὰ μπορόσατε νὰ μοῦ ἐξασφαλίσετε ἕνα φράγκο τὴν ἡμέρα γιὰ δυὸ μῆνες; Μὴν ἀρνηθῆτε, δστερ' ἀπὸ ἄλλες σδκολίες ποὺ μοῦ κάνατε, μιὰ παράκλησι τόσο ἁπλὴ, τόσο ταπεινή. Ἀλήθεια, φίλε μου, αἰσθάνομαι πολὺ δοχημα καὶ εἶμαι φοδερὰ ἀνήμπορος. Αὐτὸ τὸ χτίνι (ἤταν χαιμόνας) μοῦ φαίνεται πὼς πέφτει διαρκὼς στὴν κορφὴ μου». Τότε ὁ Bloy ἔγραφε τὸν «Ἀπελπισμένο». Ὁ Στόκ ἀξιόπιστος τοῦ ἔταξε πέντε φράγκα τὴν ἡμέρα καὶ ὁ... «ἀπελπισμένος» παρουσιάστηκε Σάδδατο, ἐπὶ δύο ὁλόκληρα χρόνια, καὶ εἰσέκρατε τριάντα πέντε φράγκα. Ἀλλὰ ὁ εὐεργετηθεὶς συγγραφεὺς μόλις τελείωσε τὸ βιδλίο του τὸ ἔπαλψ σε σὲ ἄλλον ἐκδότη!

Οἱ ἀναμνήσεις τοῦ Στὸκ εἶνε γεμάτες ἀπὸ ἀνέκδοτα καὶ περίεργα τῆς ζωῆς πολλῶν διασήμων αὐτῆ τὴ στιγμὴ ἀνφρώπων τῶν γραμμάτων, καθὼς τῶν Πὶλ Ἀντὰμ, Φρανσουὰ τὲ Κυρὲλ, Λουὶ Νωσπρὲ, Λουὶς Μισέλ, Σὰρλ Κρὸς καὶ τοῦ Ζώρζ Ντάριεν, ὁ ὁποῖος σὲ μιὰ ἄρνηση τοῦ Στὸκ νὰ ἐκδώσει τὸ νέο του μυθιστόρημα «Πολέτα» τοῦ ἀπάντησε ὡς ἑξῆς: «Ἔλαδα τὴν κάρτα σας. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπάντησίς μου: "Ἂν ἔσος τὸν Ὀκτάδριο δὲν τυπώσετε τὸ μυθιστόρημά μου, θὰ σᾶς σκοτώσω".

τόσο ἀνάλογα γιὰ νὰ ἐπιδείξει ὁ πολιτισμὸ στοὺς ξένους. Εἶν' ἕνα εἶδος τουριστικῆς ἀτραξίὸν κάθε ποὺ μᾶς ἐπισκέπτεται καραβάνι ἐπισήμων ξένων! Σὰν μορφωτικὴ δύναμη, σὰν στοιχεῖο τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπαρξῆς του ποὺ τὸ κοδιστὰ πραγματικὰ συχρονισμένο καὶ ἀξιο ὑπολογισμοῦ, δὲν ἐσκέφτηκε ποτὲ τὸ κράτος τὸν ἕλληνικὸ ταλέντο στὸ ν' ἀνακαλύπτει μεγάλους συγγραφεῖς. Εἶχε ἐπιτύχει μόνος νὰ δρεῖκει δραματογράφους, μυθιστοριογράφους, ποιητὰς λυρικοὺς, σημιδλιστὰς, ρεαλιστὰς, λαϊκιστὰς, δοηματικοὺς σοσιαλιστὰς ξένους ἢ ντόπιους καὶ εἶχε τὴν εὐπροσηκὴ καὶ τὸ θάρρος νὰ τοὺς τυπώνει τὰ θεδιία τους. Μέσα στὶς σελίδες τῶν ἀναμνήσεών του ὁ Στὸκ δημοσιεύει τὴν ἀλληλογραφία ποὺ ἀντήλλαξε μὲ ὁρισμοὺς συγγραφεῖς τὸν καιρὸ ποὺ ἀκόμη ἦταν ἀνταλλὸς. Ἀγνωστοι. Κάθε ἄλλο παρὰ ἐσχάριστα εἶνε τὰ γράμματα αὐτὰ δέδεια. Ἔτσι ὁ Leon Bloy, ὁ Στὸκ διαδέζγνταις τὸ ὀστοκὸ ἑδδομηδιαῖο φύλλο τοῦ Σαλὲ «Μαῦρος Γάτος» εἶχε προσέξει μπουκὰ ἀρθρομὲ μὲ δπογραφὴ Bloy, ποὺ δὲν ἔλεγνταὶ ποτὲ τότε. Ὁ τολμηρὸς ἐκδότης ἐκάλεσε ἀμέσως τὸν ἀγνωστο Bloy καὶ δστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ τοῦ ἔτόπισσε ἕνα διδλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἡμέραι ἑνὸς ἐργολάβου κατεδαφίσεων». Τὸ ἔργο δὲν ποοκλήθησε καὶ ὁ συγγραφεὺς του ἀπογοητευμένος προτείνει στὸν ἐκδότη νὰ παρατήρῃ κάθε δικαιώματός του μὲ μιὰ «ἐφ' ἅπαξ» κατοποιὴ σφάντα φράγκων. Ἡ πρόταση δὲν ἔγινε δεκτὴ καὶ ὁ Bloy τράφει: «Δὲν θὰ μπορόσατε νὰ μοῦ ἐξασφαλίσετε ἕνα φράγκο τὴν ἡμέρα γιὰ δυὸ μῆνες; Μὴν ἀρνηθῆτε, δστερ' ἀπὸ ἄλλες σδκολίες ποὺ μοῦ κάνατε, μιὰ παράκλησι τόσο ἁπλὴ, τόσο ταπεινή. Ἀλήθεια, φίλε μου, αἰσθάνομαι πολὺ δοχημα καὶ εἶμαι φοδερὰ ἀνήμπορος. Αὐτὸ τὸ χτίνι (ἤταν χαιμόνας) μοῦ φαίνεται πὼς πέφτει διαρκὼς στὴν κορφὴ μου». Τότε ὁ Bloy ἔγραφε τὸν «Ἀπελπισμένο». Ὁ Στὸκ ἀξιόπιστος τοῦ ἔταξε πέντε φράγκα τὴν ἡμέρα καὶ ὁ... «ἀπελπισμένος» παρουσιάστηκε Σάδδατο, ἐπὶ δύο ὁλόκληρα χρόνια, καὶ εἰσέκρατε τριάντα πέντε φράγκα. Ἀλλὰ ὁ εὐεργετηθεὶς συγγραφεὺς μόλις τελείωσε τὸ βιδλίο του τὸ ἔπαλψ σε σὲ ἄλλον ἐκδότη!

Οἱ ἀναμνήσεις τοῦ Στὸκ εἶνε γεμάτες ἀπὸ ἀνέκδοτα καὶ περίεργα τῆς ζωῆς πολλῶν διασήμων αὐτῆ τὴ στιγμὴ ἀνφρώπων τῶν γραμμάτων, καθὼς τῶν Πὶλ Ἀντὰμ, Φρανσουὰ τὲ Κυρὲλ, Λουὶ Νωσπρὲ, Λουὶς Μισέλ, Σὰρλ Κρὸς καὶ τοῦ Ζώρζ Ντάριεν, ὁ ὁποῖος σὲ μιὰ ἄρνηση τοῦ Στὸκ νὰ ἐκδώσει τὸ νέο του μυθιστόρημα «Πολέτα» τοῦ ἀπάντησε ὡς ἑξῆς: «Ἔλαδα τὴν κάρτα σας. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπάντησίς μου: "Ἂν ἔσος τὸν Ὀκτάδριο δὲν τυπώσετε τὸ μυθιστόρημά μου, θὰ σᾶς σκοτώσω".

ΕΑΝ ΔΕΝ ΕΧΕΤΕ
τὸ δωδεκάτομον
Ἐγκυκλοπαιδικον Λεξικὸν
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
καὶ τὴν
Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ
ἀποκτήσατέ τα τὸ ταχύτερον
ΕΑΝ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΚΑΝΕΝΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΑ ΕΧΗ
συστήσατέ του νὰ τὰ πάρῃ πρὶν ἐξαντληθοῦν:
ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΘΑ ΣΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΝΗ
Διὰ παλαιότερα φύλλα τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων»
ἀποταθῆτε εἰς τὸ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
ὅπου διανέμονται καὶ
ΤΑ ΝΕΑ ΔΩΡΑ ΜΑΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ 16ου ΤΕΥΧΟΥΣ
(Β' τόμου)
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ
ΛΕΞΙΚΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΑΠΟΚΟΠΤΕΤΕ
ΤΑΚΤΙΚΑ
ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΣΑΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ
15
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΙΣ
ΤΑ ΕΝΑΝΤΙ ΛΑΧΕΙΑ

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Α
ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Β
ΑΡΓΥΡΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ
ΧΡΥΣΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ
ΛΑΧΕΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΕΣΘΕ
ΕΓΚΑΙΡΩΣ
ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΣΑΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ 16ου ΤΕΥΧΟΥΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΜΙΛΟΥΝ ΟΙ ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΗΣΕΩΣ

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΖΩΗΣ

Θεόδ. Ν. Συναδινὸς

(Συνέχεια ἐκ τῆς σ. 3ης σελίδος)

—Ὁ Ἀπὸ σκόρπιες ἀπαντήσεις ποὺ δώσατε μέχρι τῆς στιγμῆς, νομίζω πὼς ἀναγνωρίζετε τὸ δικαίωμα τῶν διανοουμένων σὰν τάξης μὲ κοινὰ ἰδανικὰ (ἐξελικτικὴ σκέψης, ἀνέδασμα μορφωτικοῦ λαϊκοῦ ἐπιπέδου, προστασία καλλιτεχνῶν, ἔπαρφη κοινοῦ, καλυτέρεψη βιωτικῶν συνθηκῶν τοῦ διανοουμένου κτλ. κτλ.) νὰ ἑνωθοῦν σὲ μιὰ μεγάλη ἑνωτικὴ ὀργάνωση, ποὺ θὰ εἶχε σκοπὸ νὰ ἐπιδιώξει καὶ νὰ πραγματοποιήσει αὐτὰ τὰ ζωτικὰ της συμφέροντα. Δὲν εἶν' ἔτσι;

—Βεβαίοτατα. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ἔχω ἐργασθεῖ ἤδη, καὶ ὁ μεγαλύτερος πόθος μου εἶναι, βγαίνοντας ὁ ἥλιος ἕνα πρωΐ, νὰ μᾶς δρεῖ ὅλους ἑνωμένους στὶς βασικές μας αὐτὲς ἀπόψεις καὶ σκεπτομένους ὅτι, μονάχα μὲ τὴν ἕνωσή μας αὐτὴ πὼς θὰ μᾶς δοδοῦ ἀπὸ τεράστια δύναμη, θὰ δρεδοῦμε στὴ θέση νὰ διεκδικήσουμε ὅ,τι μᾶς ἀρμόζει μέσα στὴ σύγχρονη κοινωνία γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου μας, γιὰ τὴ σωτηρία γενικότερα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Αὐτὸ ἐπιδάλλεται νὰ γίνει τὸ τσχύτερο, καὶ μὲ τὸ συναίσθημα πὼς ἐκτελοῦμε μιὰ μεγάλη καὶ ἱστορικὴ ἀποστολὴ, πρέπει νὰ πατάξουμε μέσα μας κάθε μικρότητα ποὺ παρεμδάλει προσκόμματα σ' ἕνα τόσο μεγάλο ἔργο.

—Δεδομένου πὼς αὐτὴ ἡ ὀργάνωση θὰ γίνει ἀνεξάρτητα κάθε ἰδεολογίας πολιτικο-κοινωνικῆς. Δέχεστε νὰ λάδετε ἐνεργὸ μέρος στὴν κατάρτιση τοῦ προγράμματός της;

—Τὸ θεωρῶ ἐπιτακτικὸ καθῆκον μου.

—Ὡραῖα. Εἰστε ὁ δεύτερος ποὺ προσχωρεῖ σ' αὐτὴ τὴν κίνηση μετὰ τὸν ποιητὴ Μαλακάση. Καὶ τώρα δυὸ λόγια γιὰ τὸ ἔργο σας:

—Στὸ Ἐθνικὸ θέατρο, ἀνεβαίνει ἡ δισκευή μου «Δὸν Κιχώτης» πάνω στὸ ὁμώνυμο ἔργο τοῦ Θερβάντες. Ἐπιδιώκω νὰ δώσω μέσα σ' αὐτὴ τὴ βαθύτερη ἔννοια ποὺ κρύδει τὸ ρομάντζο, καὶ ποὺ στὴν Ἑλλάδα εἶναι τόσο παρεξηγημένη. Γράφω ἀκόμα ἕνα ἄλλο ἔργο πάνω στὸ δημοτικὸ τραγοῦδι «Τὰ ἀγαπημένα ἀδέρφια κι ἡ κακὴ γυναῖκα» μὲ τίτλο «Στὴν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ». Ἐπίσης μιὰ τρίπρακτη κωμωδία μὲ τίτλο «Τόχει τὸ τραγοῦδι». Εἶμαι εὐχαριστημένος ἔτσι, γιατὶ μὲ τὴ μικρή μου ἐργασία δίνω τὴν εὐκαιρία στοὺς κριτικοὺς νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα ἐκεῖνο, ποὺ ὁ μέγας αἰσθητικὸς Κρότσε ὀνομάζει ἐπάγγελμα τῶν ἀποτυχημένων.

ΜΑΝ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ
ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΑΘΗΝΑ. 1934
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
ΔΡΧ. 20

Ἀφηγηματογραφία

ΣΤΕΛΙΟΝ ΑΝΕΜΟΝ. Τὰ ποιήματά σας κατώτερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Μετταχειρίζεσθε καὶ ἐπίθετα τελείως ἀκατάλληλα, «ἠγρὴ ψυχὴ» λ. χ.

ΠΑΛΑΑΝ ΣΕΥΣΙ. Τὰ τραγούδια σας ἔχουν ἀρκετὸ αἴσθημα, ἀλλὰ θέλουν ἀκόμα δούλεμμα. Προσέχετε ὀτὸ μέτρο καὶ στὶς ἐκφράσεις σας (γελάκια, ρουδίές (:).

ΑΛΕΚΟΝ ΜΑΥΡΑΚΗΝ. Τὰ ποιήματά σας κοινά. Γράφετε μόνον ὅταν πραγματικὰ αἰσθάνεσθε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσετε κάτι.

ΜΙΜΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΝ. Καὶ σὲ σᾶς ἔχουμε νὰ συστήσουμε τὸ ἴδιο. Ζητᾶτε νὰ ἐκφράσετε πάντα τὸν ἐσωτερικό σας κόσμο, καὶ μελετήστε στίχους γιὰ νὰ μπορεῖτε νὰ ἐμφανίσετε κάτι ἀρτιώτερο ἀπὸ ἀπόψεως μέτρου καὶ ἐκφράσεως.

Κ. ΑΡΑΠΙΔΗΝ. Ἡ μετάφρασίς σας καλὴ καὶ τὴν κρατοῦμε ὑπ' ὄψει μας.

Χ. ΧΑΤΖΗΝ. «Τὸ τραγοῦδι τῆς ἀμπελήης» ὄχι ἀσχημο, τὸ ἄλλο ἄ,ιως πολὺ κατώτερο. Μὴ μετταχειρίζεσθε δὲ ὄχι καλὲς ἐκφράσεις. Γιὰ νὰ ρυμάρετε δὲ μὲ τὸ φτάσῃ γράφετε: ἀποφτάσῃ. Τί σημαίνει αὐτό;

ΣΤΑΥΡΟΝ ΜΑΝΕΣΗΝ. Τὰ ποιήματά σας κοινά. Δουλέψετε περισσότερο, διαδάσετε στίχους καὶ πρὸ παντὸς μὴ γράφετε χωρὶς νὰ αἰσθάνεσθε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσετε κάτι.

ΠΕΡΙΚΛΗΝ ΔΕΡΒΙΣΟΓΛΟΥ. Θὰ δημοσιευθοῦν.

ΜΟΝΝΑ ΛΙΖΑ. Τὸ «Ἔνα τραγοῦδι» καὶ «Γλέντι» ἀρκετὰ καλά. Δουλέψετε καὶ θὰ παρουσιάσετε ἀσφαλῶς ἀκόμα καλλίτερα ποιήματα. Κρατοῦμε πάντως αὐτὰ τὰ δύο. Τὸ τρίτο ὄχι καλό.

Β. ΠΑΝΑΛΟΝ. Τὸ τραγοῦδι σας ἔχει μετρικὰ σφάλματα. Δουλεύετε περισσότερο τὸ στίχο σας.

ΔΗΜ. Ν. ΜΠΑΚΑΑΒΑΝ. «Τ' ἀλώνισμα» δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Μιὰ κοινὴ εἰκόνα καὶ τίπο

ΑΝΤΡΕ ΜΩΡΟΥΑ

ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΒΕΡΘΕΡΟΥ

Μετάφραση Π. ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

ΕΙΧΕ δώσει στοὺς φίλους του ραντεβοῦ στὸν κῆπο ὕστερα ἀπὸ τὸ δεῖπνό τους περίμενε κάτω ἀπὸ τὶς καστανιὲς τῆς ταράτσας. Θάρχόντουσαν τρυφεροὶ κ' εὔθυμοι· θὰ φεργόντουσαν τούτη τὴ βραδειὰ ὅπως κάθε ἄλλη συνειθισμένη βραδειά. Ἀλλὰ τὸ βράδυ αὐτὸ εἶτανε τὸ στερνὸ βράδυ. Ὁ Κύριος τῶν Γεγονότων, ὁ Δόχτορας Γκαῖτε τὸ εἶχε ἀποφασίσει τίποτα δὲν μποροῦσε νἀλλάξει τὴν ἀπόφασή του. Ὁ μισεμὸς εἶταν ὀδυνηρός, μὰ εἶταν εὐχάριστο νὰ βρίσκεις μέσα σου τὴ δύναμη τοῦ μισεμοῦ.

Εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὴ μητέρα του μιὰ τόσο ζωηρὴ φρίκη γιὰ τὶς σκηνὲς, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρει τοὺς τυπικοὺς ἀποχαιρετισμούς. Ἤθελε νὰ περάσει τὴν τελευταία αὐτὴ βραδειὰ μὲ τοὺς φίλους του μέσα σὲ μιὰν ἤρεμη καὶ μελαγχολική εὐθυμία. Γευόταν προκαταβολικῶς τὴ δραματικότητα αὐτῆς τῆς συνομιλίας ὅπου δυὸ ἀπὸ τοὺς συνομιλητὲς, ἀγνοώντας τὴν ἀληθινὴ κατάσταση, θὰ ἠλέβωναν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν τὸν τρίτο, ποὺ μόνο αὐτὸς εἶταν τρωκὸς, γιατὶ μόνο αὐτὸς εἶταν πληροφορημένος.

Εἶταν ἀπὸ κάμποση ὥρα παραδομένος στοὺς στοχασμοὺς αὐτοὺς ὅταν ἄκουσε πάνω στὸν ἄμμο τὰ βήματα τῆς Καρλόττας καὶ τοῦ Κέστνερ. Ἔτρεξε νὰ τοὺς προϋπαντήσει καὶ φίλησε τὸ χέρι τῆς Λότης. Βαδίσαν ἴσαμε ἕνα σκοτεινὸ κιόσκι ἀπὸ φυλλωσιὲς, στὴν ἄκρη τῆς δεντροσειρᾶς, καὶ καθίσανε μὲς στὸ σκοτάδι. Ὁ κῆπος, κάτω ἀπὸ τὸ χλωμὸ φεγγαρόφωτο, εἶταν ἕνα θέαμα τόσο ὤμορφο ποὺ μείνανε πολλὴν ὥρα σιωπηλοί. Ὕστερα ἡ Καρλόττα εἶπε:

— Ποτὲ δὲν περπατῶ κάτω ἀπὸ τὸ φεγγαρόφωτο χωρὶς νὰ συλλογιστῶ τὸ θάνατο... Πιστεύω πὼς θὰ ξαναγεννηθοῦμε... Ἀλλ' ἄραγε, Γκαῖτε, θὰ ξαναντσιμωθοῦμε;... Θἀναγνωρίσει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο;... Τί σκέφτεστε σεῖς;

— Τί λέτε κεῖ, Καρλόττα; ἀποκρίθηκε ταραγμένος. Θὰ ξαναντσιμωθοῦμε. Σὲ τούτη τὴ ζωὴ ἢ στὴν ἄλλη θὰ ξαναντσιμωθοῦμε!...

— Οἱ φίλοι ποὺ χάσαμε, συνέχισε αὐτὴ, ξέρουν ἄραγε τίποτε γιὰ μᾶς; Νιώθουν ἄραγε αὐτὸ ποὺ δοκιμάζουμε ὅταν τοὺς συλλογιζόμαστε; Ἡ εἰκόνα τῆς μητέρας μου εἶναι πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μου ὅταν τὸ βράδυ κάθουμαι ἥσυχα ἀνάμεσα στὰ παιδιά, ἀνάμεσα στὰ παιδιά μας, καὶ τἄχω γύρω μου ὅπως τἄχε γύρω της ἐκείνη...

Μίλησε ἔτσι πολλὴν ὥρα μὲ φωνὴ γλυκειὰ καὶ θλιμμένη, ἀπαράλλαχτη μὲ τούτη τὴ νύχτα. Ὁ Γκαῖτε συλλογιζότανε πὼς ἴσως κάποιο παράδοξο προαίσθημα νἄχε μεταδώσει στὴν Καρλόττα αὐτὸ τὸ μελαγχολικὸ τόνο ποὺ εἶτανε τόσο λίγο δικός της. Ἔνιωθε τὰ μάτια του νὰ μουσκεύουνται· ἡ συγκίνηση ποὺ ἤθελε νἀποφύγει τὸν κυρίευε. Μόλο ποὺ ὁ Κέστνερ εἶτανε μπροστὰ, πῆρε τὸ χέρι τῆς Καρλόττας. Εἶταν ἡ τελευταία μέρα. Τί σήμαινε;

— Πρέπει νὰ γυρίσουμε, εἶπε κείνη τρυφερὰ, εἶναι ἀργά.

Θέλησε νὰ τραβήξει τὸ χέρι της, μὰ τὸ κράτησε κεῖνος μὲ δύναμη.

— Ἂς συμφωνήσουμε, εἶπε ὁ Κέστνερ ζωηρὰ, ἂς συμφωνήσουμε πὼς ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς τρεῖς μας ποὺ θὰ πεθάνει θὰ δώσει στοὺς ἄλλους δυὸ σημάδια ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο.

— Θὰ ξαναντσιμωθοῦμε, εἶπε ὁ Γκαῖτε. Μ' ὅποια μορφὴ καὶ νἄναι, θὰ ξαναντσιμωθοῦμε... Χαίρετε, Καρλόττα... Χαίρετε, Κέστνερ· θὰ ξαναϊδωθοῦμε.

— Αὔριο, ὑποθέτω, εἶπε κείνη χαμογελώντας.

Σηκώθηκε κ' ἔφυγε μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικό της γιὰ τὸ σπίτι. Ὁ Γκαῖτε εἶδε ἀκόμη μερικὰ δευτερόλεφτα τὸ λευκὸ φόρεμα νὰ λάμπει μέσα σιὸν ἤσκιο ἀπὸ τὶς φιλλύρες, ὕστερα ὅλα σβήσανε.

Σὰν ἔφυγε ὁ Κέστνερ, ὁ Δόχτορας περιπλανήθηκε κάμποση ὥρα μονάχος μέσα στὸ δρομάκο ὁποῦθε φαινόταν ἡ πρόσοψη τοῦ σπιτιοῦ. Εἶδε νὰ φωτίζεται ἕνα παράθυρο· εἶταν ἡ κάμαρα τῆς Λότης. Λίγο ἀργότερα, τὸ παράθυρο ξανάγινε μαῦρο. Ἡ Καρλόττα κοιμόταν. Δὲν ἤξερε τίποτε. Ὁ μυθιστοριογράφος ἱκανοποιήθηκε.

***

Τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν ὁ Κέστνερ γύρισε σπίτι του, βρῆκε ἕνα γράμμα τοῦ Γκαῖτε: «Ἔχει φύγει, Κέστνερ· ἡ στιγμὴ ποὺ θἄχεις λάβει αὐτὴ τὴ σημείωση, θἄχει φύγει. Δώσε στὴ Λότη τὸ ἐσώκλειστο. Εἶμουνα πολὺ σταθερὸς, μὰ ἡ χθεσινή σας κουβέντα μὲ ξέσχισε. Δὲ μπορῶ τίποτε νὰ σᾶς πῶ αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἂν εἶχα μείνει κοντά σας μιὰ στιγμὴ ἀκόμα, δὲ θὰ μποροῦσα νὰ κρατηθῶ. Τώρα εἶμαι μονάχος καὶ αὔριο φεύγω. Ὦ! ἄμοιρο κεφάλι μου!»

«Λότη, ἐλπίζω πολὺ νὰ ξανάρθω, μὰ ὁ Θεὸς ξέρει πότε. Λότη, τί ἔνιωθε ἡ καρδιὰ μου ὅταν μιλοῦσες, ξέροντας πὼς σὲ ἔβλεπα γιὰ τελευταία φορά;... Ἔφυγε... Ποιὸ πνεῦμα σᾶς ἔφερε σ' ἕνα τέτοιο θέμα;... Εἶμαι τώρα μονάχος καὶ μπορῶ νὰ κλάψω. Σᾶς ἀφήνω εὐτυχισμένους καὶ δὲ φεύγω ἀπὸ τὶς καρδιές σας, θὰ σᾶς ξαναδῶ, μὰ αὔριο σημαίνει ποτέ. Πέστε στὰ παιδιά: Ἔφυγε... Δὲν μπορῶ νὰ συνεχίσω.»

Ὁ Κέστνερ ἔφερε αὐτὸ τὸ γράμμα στὴ Λότη τὶς πρῶτες ὧρες τοῦ ἀπομεσήμερου. Ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ σπιτιοῦ ἐπαναλάβανε θλιμμένα: «Ὁ Δόχτορας Γκαῖτε ἔφυγε.»

Ἡ Λότη εἶτανε θλιμμένη κι ὀσο διάβαζε, δάκρυα ἀνεβαίνανε στὰ μάτια της. «Καλύτερα νὰ φύγει», εἶπε.

Ὁ Κέστνερ κι αὐτὴ δὲν μπόρεσαν νὰ μιλήσουν παρὰ γι' αὐτόν.

Ἐπισκέφτες ἤρθανε καὶ μείνανε σαστισμένοι μὲ τὸν ξαφνικὸ μισεμὸ τοῦ Γκαῖτε· κατηγορήσανε τὴν ἀγένειά του. Ὁ Κέστνερ τὸν ὑπερασπίστηκε μὲ πολλὴ θέρμη.

VI

Ἐνῶ οἱ φίλοι του, κατασυγκινημένοι, διαβάζανε καὶ ξαναδιαβάζανε τὰ

γράμματά του, τόνε συμπονούσαν, φανταζόντουσαν μὲ ἀνήσυχη συμπάθεια τί ἔμελλε νἄναι ἡ θλιβερὴ μοναξιά του, ὁ Γκαῖτε κατέβαινε πεζὸς καὶ χαρούμενος τὴν ὤμορφη λαγκαδιὰ τοῦ Λάν. Πήγαινε στὸ Κόμπλεντς ὅπου ὁ Μὲρκ ἔμελλε νἄρθει νὰ τὸν ἀνταμώσει στὸ σπίτι τῆς Μαντὰμ ντὲ λὰ Ρός.

Πέρα μακριὰ, μιὰ ἀχνὴ ἀλυσίδα βουνὰ, ἀποπάνω του, οἱ ἄσπρες κορφὲς τῶν βράχων, στὰ πόδια του, στὸ βάθος ἑνὸς σκοτεινοῦ φαραγγιοῦ, ἕνα ποτάμι ποὺ κυλοῦσε κάτω ἀπὸ ἕνα θόλο ἀπὸ ἰτιὲς, ἀποτελοῦσαν ἕνα τοπίο εὐχάριστα θλιμμένο.

Ἡ περηφάνεια πὼς εἶχε νικήσει τὴ γοητεία τοῦ Βέτσλαρ μαλάκωνε τὴ μελαγχολία μὲ ἀνάμνησες ἀκόμη πολὺ ζωηρές. Πότε, βάζοντας μὲς στὸ νοῦ του τὴν περιπέτεια ποῦχε ζήσει, ἔλεγε: «Δὲ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ κάμει μιὰν ἐλεγεία;... Ἴσως ἕνα εἰδύλλιο;» Πότε ρωτοῦσε τὸν ἑαυτό του μήπως ἡ κλίση του δὲν εἶτανε περισσότερο νὰ ζωγραφίσει τοπία σὰν τοῦτο ποὺ περνοῦσε αὐτὴ τὴ στιγμή. «Ἐμπρὸς, σκέφτηκε, θὰ ρίξω στὸ ποτάμι τὸ ὡραῖο μαχαίρι μου· ἂν τὸ δῶ νὰ πέφτει στὸ νερὸ, θὰ γίνω ζωγράφος, ἂν οἱ ἰτιὲς δὲ μ' ἀφήσουνε νὰ τὸ δῶ, θὰ παρατήσω γιὰ πάντα τὸ σχέδιο.»

Δὲν εἶδε τὸ μαχαίρι νὰ βυθίζεται, μὰ τὸ μάτι του πῆρε τὸ πήδημα τοῦ νεροῦ καὶ ὁ χρησμὸς τοῦ φάνηκε διφορούμενος. Ἀνάβαλε λοιπὸν τὴν ἀπόφασί του.

Περνάτησε ἴσαμε τὸ Ἔμς, ὕστερα κατέβηκε τὸ Ρῆνο μὲ τὸ βαπόρι κ' ἔφτασε στῆς Μαντὰμ ντὲ λὰ Ρός. Τὸν ὑποδεχτήκαν μὲ τρόπο γοητευτικό. Ὁ Σύμβουλος ντὲ λὰ Ρὸς εἶταν ἕνας ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, μέγαλος ἀναγνώστης τοῦ Βολταίρου, σκεπτικιστὴς καὶ κυνικός. Ἡ γυναίκα του λοιπὸν εἶταν αἰσθηματική. Εἶχε δημοσιέψει ἕνα μυθιστόρημα, δεχότανε ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων κ' εἶχε κάμει τὸ σπίτι της, παρὰ τὴ θέληση τοῦ ἀντρός της, ἴσως μάλιστα ἐνάντια στὴ θέλησή του, ἐντευχτήριο τῶν Ἀποστόλων τῆς Καρδιάς.

Ὁ Γκαῖτε ἐνδιαφέρθηκε κυρίως γιὰ τὰ μαῦρα μάτια τῆς Μαξιμιλιανῆς ντὲ λὰ Ρὸς, μικρῆς κοπελούδας δεκάξη χρονῶν, ἐξυπνης καὶ πρώϊμης στὴν ἀνάπτυξη. Ἔκαμε μαζί της μεγάλους περιπάτους στὴν ἐξοχὴ, μίλησε γιὰ τὸ Θεὸ καὶ γιὰ τὸ Διάβολο, γιὰ τὴ φύση καὶ γιὰ τὴν καρδιὰ, γιὰ τὸ Ρουσσὼ, τὸν Γκόλντσμιθ, κοντολογῆς ἔκαμε τὸ χρέος του, λαμπρὰ, σὰ νὰ μὴν εἶχε ποτὲ ὑπάρξει ἡ Λότη. Μάλιστα ἡ ἀνάμνηση τῆς Λότης ἔδινε κάποιο κέντημα στὴ νέα φιλία. «Εἶναι μιὰ πολὺ εὐχάριστη αἴσθηση, σημείωνε, νἀκούς νἀντηχοῦνε στὴν καρδιά σου οἱ πρῶτοι τόνοι ἑνὸς ἔρωτα ποὺ γεννιέται, πρὶν ὁ ἀντίλαλος τοῦ τελευταίου ἀναστεναγμοῦ ἑνὸς ἔρωτα ποὺ ἔσβησε νἄχει ὁλότελα χαθεῖ στὸ κενό. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, γυρίζοντας τὰ μάτια ἀπὸ τὸν ἥλιο ποὺ βασιλεύει, εἶναι ὤμορφο νὰ βλέπεις τὸ φεγγάρι νἀνεβαίνει στὴν ἄλλη μεριὰ τούρανοῦ.»

Μὰ σὲ λίγο, ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσει στὴ Φρανκφούρτη.

***

Ὁ γυρισμὸς στὸ πατρικὸ σπίτι, ὕστερα ἀπὸ μιὰν ἀποτυχία, φέρνει πάντα ἕνα διπλὸ αἴσθημα καταφυγῆς κι ἀποκαρδίωσης. Τὸ πουλὶ δοκίμασε νὰ πετάξει· ἀναγκάστηκε νὰ μαζέψει τὰ φτερά του· κουρνιασμένο στὴ φωλιὰ, διατηρεῖ τώρα τὴ νοσταλγία τοῦ λεύτερου ἀέρα ὅπου δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ. Τὸ παιδὶ γλυτώνει ἀπὸ τὶς δυσκολίες ἑνὸς κόσμου ἀπαιτητικοῦ κ' ἐχτρικοῦ· ξαναβυθίζεται μέσα στὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλο ποὺ ἀντικρούει φυσικὰ λιγώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὶς συνήθειες ποὺ αὐτὸ τὸ ἴδιο διαμόρφωσε· ἐκεῖ ξαναβρίσκει κανεὶς τὴ μονοτονία ἀπὸ αἰσθήματα περίσσια γνωστὰ, τὴ στοργικὴ σκλαβιὰ τῆς οἰκογένειας.

Κεῖνος ποὺ ἀπὸ τὸ ταξίδι ἀπόχτησε τὴν ἔννοια τοῦ σχετικοῦ, σαστίζει ξαναβρίσκοντας τοὺς δικούς του πάντα ἀπασχολημένους ἀπὸ παμπάλαια καὶ γερασμένα τσακώματα. Ὁ Γκαῖτε ἄκουσε πάλι στὸ σπίτι του τὶς ἴδιες φράσες ποὺ εἶχαν ἐρθεῖσει τὰ παιδικάτα του· ἡ ἀδερφή του ἡ Κορνηλία παραπονέθηκε γιὰ τὸν πατέρα της, ἡ μητέρα του παραπονέθηκε γιὰ τὴν Κορνηλία, κι ὁ Σύμβουλος Γκαῖτε, ποῦχε κέφια λίγο ἄβολα, θέλησε ἀμέσως νὰ στρώσει στὴ μελέτη τῶν δικηγορικῶν του ἐγγράφων ἕνα γιὸ ποὺ, μὲ τὸ κεφάλι γιομάτο πρόσωπα μισοδημιουργημένα, δὲν μποροῦσε νὰ στοχαστεῖ τὸν πραγματικὸ κόσμο.

Ὁ Γκαῖτε νιώθοντας φρίκη γιὰ τὴ θλίψη καὶ καταλαβαίνοντας πὼς αὐτὴ ὁλοένα τὸν κέρδιζε, βρῆκε πὼς ἡ μόνη ἐλπίδα σωτηρίας εἶταν νὰ καταπιαστεῖ ἀμέσως μὲ μιὰ μεγάλη φιλολογικὴ ἐργασία. Τὸ δύσκολο εἶτανε νὰ διαλέξει. Σκεφτήκανε πάντα ἕνα Φάουστ, ἴσως ἕναν Προμηθέα, ἴσως ἀκόμα ἕναν Καίσαρα. Μὰ ἀφοῦ κατάστρωσε διάφορα σχέδια, ἔγραψε μερικοὺς στίχους, ἔσβησε, ξέσχισε, ἀναγνώρισε πὼς δὲν ἔκανε τίποτε καλό· ἀνάμεσα σὲ κεῖνον καὶ στὴ δουλειά του ἔμπαινε πάντα μιὰ εἰκόνα, ἡ εἰκόνα τῆς Λότης.

Τὰ χείλια του διατηρούσανε τὴν αἴσθηση ἀπὸ τὸ μόνο φιλὶ ποὺ τῆς εἶχε πάρει· τὰ χέρια του, τὴν ἐπαφὴ κείνου τοῦ σταθεροῦ, τοῦ γλυκοῦ χεριοῦ· τὸ αὐτί του, τὸν ἦχο ἀπὸ κείνη τὴν ἐνεργητικὴ καὶ χαρούμενη φωνή. Τώρα ποὺ εἶτανε μακριά της, ἀνακάλυπτε πὼς εἶτανε τὸ πᾶν γι' αὐτόν. Μόλις κάθιζε στὸ τραπέζι του, τὸ πνεῦμα του ἔφευγε σὲ ρεμβασμοὺς ὀδυνηροὺς καὶ μάταιους. Πάσκιζε, ὅπως κάνουνε πάντα, νὰ ξαναχτίσει τὸ παρελθόν. Ἂν ἡ Λότη δὲν εἶταν ἀρραβωνιασμένη... Ἂν ὁ Κέστνερ εἶτανε λιγώτερο σεβαστὸς κι ἀγαθός... Ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶτανε λιγώτερο τίμιος... Ἂν εἶχε τὸ θάρρος νὰ μείνει... Ἢ τὸ θάρρος νὰ ἐξαφανιστεῖ ὁλότελα καὶ νὰ ἐκμηδενίσει μὲ τὸ πνεῦμα του τὶς εἰκόνες ποὺ τόνε βασανίζαν...

Εἶχε κρεμάσει πάνω ἀπὸ τὸ κρεββάτι του μιὰ σιλουέττα τῆς Λότης, κομμένη πάνω σὲ μαῦρο χαρτὶ ἀπὸ κάποιον πλανόδιο καλλιτέχνη, καὶ κοίταζε αὐτὴ τὴν εἰκόνα μ' ἕνα εἶδος μανιακὴ λατρεία. Κάθε βράδυ, πρὶν νὰ πλαγιάσει, τὴ φιλοῦσε καὶ τῆς ἔλεγε: «Λότη, ἐπιτρέπεις νὰ πάρω μιὰ ἀπὸ τὶς φουρκέττες σου;» Πολλὲς φορὲς, ὅταν ἡ νύχτα ἔπεφτε, καθότανε μπροστὰ στὸ πορτραῖτο καὶ μιλοῦσε σιγανὰ μὲ τὴ χαμένη φίλη του. Οἱ πράξεις αὐτὲς, φυσικὲς κι αὐθόρμητες ὅταν τὶς ἔκαμε γιὰ πρώτη φορὰ, γίνανε μέσα σὲ μερικὲς ἐρες τελετουργία ἀδειανὴ καὶ θλιβερὴ, μὰ αὐτὸς ἔβρισκε στὴν ἐπανάληψή τους μιὰ γαλήνευση στὴν ἀνησυχία του. Αὐτὸ τὸ γελοῖο χαρτὶ μὲ τὸ ψαλιδισμένο προφίλ εἶχε γίνει γι' αὐτὸν ἕνας βωμός.

Σχεδὸν κάθε μέρα ἔγραφε στὸν Κέστνερ καὶ τὸν ἐπιφόρτιζε μὲ τρυφερὰ μηνύματα γιὰ τὴν Καρλόττα. Εἶχε διατηρήσει, γιὰ νὰ μιλεῖ γιὰ τοὺς ἔρωτές του, κεῖνον τὸν τόνο τὸ μισὸ—κοροϊδευτικὸ καὶ μισὸ—τραγικὸ ποῦχε νιοθετήσει στὸ Βέτσλαρ, γιατὶ εἶταν ὁ μόνος ποὺ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ λέει, χωρὶς νὰ προσβάλλει τὸν Κέστνερ, τὰ αἰστήματα ποὺ τόνε ταράζανε.

«Μιλήσαμε κάποτε, τοῦ ἔγραφε, γι' αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ συμβαίνει πάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα. Ἐγὼ τὸ ἀγνοῶ, μὰ αὐτὸ ποὺ ξέρω εἶναι πὼς πρέπει ὁ Κύριος καὶ Θεός μας νἄναι πολὺ ψυχρὸς ἄνθρωπος γιὰ νὰ σᾶς ἀφήνει τὴ Λότη».

Καὶ μιὰν ἄλλη μέρα: «Ἡ Λότη δὲ μ' εἶδε στὸνειρό της; Αὐτὸ μοῦ κακοφαίνεται πολύ, θέλω νὰ μὲ ὀνειρευτεῖ ἀπόψε κι ὅλα καὶ νὰ μὴ σοῦ τὸ φανερώσει.»

Κάποτε τὸ πεῖσμα κ' ἡ περηφάνεια τόνε συνεπαίρνανε: «Δὲ θὰ τοὺς ξαναγράψω πρὶν μπορέσω νὰ πῶ στὴ Λότη πὼς μ' ἀγαπᾶ μιὰ ἄλλη, πὼς μ' ἀγαπᾶ πολύ.»

Ὕστερα ἀπὸ μερικὲς δοκιμὲς, ἀναγκάστηκε νἀναγνωρίσει πὼς θὰ τοῦ εἶταν ἀδύνατο νὰ ξαναστρωθεῖ στὴ δουλιὰ πάνω στὰ παλιὰ θέματα τῆς περιέργειάς του πρὶν βγάλει ἀπὸ τὸ μυαλό του αὐτὴ τὴν ἔμμονη ἰδέα. Νὰ γράψει γιὰ τὴ Λότη, νὰ γράψει ἕνα ἔργο ὁποῦ ἡ Λότη θἄταν ἡ ἡρωΐνα, αὐτὸ εἶτανε τὸ μόνο ποὺ μποροῦσε σήμερα νὰ

ἐπιχειριστεῖ.

Ἀλλὰ μ' ὅλο ποὺ εἶχε μπόλικο ὑλικὸ, τὸ ἡμερολόγιό του, τὶς ἀνάμνησές του, ἀκόμη καὶ τὰ αἰστήματά του εἶχανε μείνει τόσο ζωηρὰ, συναντοῦσε πελώριες δυσκολίες. Τὸ θέμα εἶτανε πολὺ φτενό: ἕνα παληκάρι φτάνει σὲ μιὰ πολιτεία, ἐρωτεύεται μιὰ γυναίκα ποὺ δὲν εἶναι λεύτερη, ὀπισθοχωρεῖ μπροστὰ στὶς δυσκολίες. Εἶταν αὐτὸ ἕνα βιβλίο; Γιατὶ ὁ ἥρωας μιλοῦσε; Ὅλες οἱ ἀναγνώστριες θὰ τὸν κατηγορούσαν. Ἂν εἶχε ἀληθινὰ ἀγαπήσει, θἄχε μείνει. Στὴν πραγματικὴ περιπέτεια, ὁ Γκαῖτε εἶχε φύγει γιατὶ τὸ κάλεσμα τῆς τέχνης του, ἡ θέληση νὰ δημιουργήσει, εἶχανε σταθεῖ ἰσχυρότερα ἀπὸ τὸν ἔρωτά του. Μὰ ποιός, ἔξω ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες, θὰ καταλάβαινε αὐτὴ τὴν κίνηση; Ὅσο τὸ στοχαζότανε, τόσο τὸ θέμα τοῦ φαινότανε κοινὸ καὶ φτενό, τόσο ἔνιωθε πόσο εἶταν ἀνίκανος νὰ τὸ μεταφέρει στὴν τέχνη, τόσο ἡ κούρασή του κ' ἡ ἀηδία του γιὰ κάθε λογοτεχνικὴ δουλιὰ μεγαλώνανε.

Μέσα τοῦ Νοέμβρη, ὁ Κέστνερ τοῦ μετάδωσε μιὰ καταπληκτικὴ εἴδηση. Ὁ νεαρὸς Γιερουζάλεμ, τὸ ὤμορφο κεῖνο μελαγχολικὸ παληκάρι ποὺ σεργιανοῦσε τόσο συχνὰ κάτω ἀπὸ τὸ φεγγάρι μὲ γαλάζιο φράκο καὶ κίτρινο γελέκο καὶ ποὺ τὸ λέγαν «ὁ Ἐρωτευμένος», εἶχε σκοτωθεῖ μὲ μιὰ πιστολιά.

«Ὁ ἄμοιρος ὁ Γιερουζάλεμ! ἀποκρίθηκε ὁ Γκαῖτε. Ἡ εἴδηση στάθηκε γιὰ μένα τρομερὴ, ἀπροσμόνετη... Οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲ χαίρουνται τίποτα, γιατὶ ἔχουνε μέσα στὴν καρδιά τους τὴν φούσκα τῆς ματαιότητας, αὐτοὶ εἶναι οἱ ἔνοχοι γι' αὐτὴ τὴ δυστυχία καὶ γιὰ τὴ δυστυχία ὁλωνῶν. Ὁ διάβολος νὰ τοὺς πάρει, φίλοι μου! Τὸ φτωχὸ τὸ παληκάρι... Ὅταν γύριζα ἀπὸ τὸν περίπατο καὶ τὸν ἀντάμωνα στὸ φεγγερόφωτο, ἔλεγα: «Εἶναι ἐρωτευμένος, κ' ἡ Λότη θὰ θυμᾶται πὼς γελοῦσα.... Μίλησα πολὺ λίγο μαζί του. Φεύγοντας, πῆρα μαζί μου ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία του, ποὺ θὰ τὸ κρατήσω, μαζὶ μὲ τὴν ἀνάμνησή του, ὅσα χρόνια κι ἂν ζήσω».

Τὰ γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου προξενούσανε πάντα στὸν Γκαῖτε μιὰν ἀλιθινὴ συγκίνηση ὅταν ἀντιπροσωπεύανε τὰ πιθανὰ καὶ μὴ πραγματοποιημένα ἀποσπάσματα τῆς δικῆς του ζωῆς. Ἀφοσιώθηκε στὴν ἱστορία τοῦ Γιερουζάλεμ μὲ μιὰν περιέργεια σχεδὸν ἀρρωστιάρικη. Ἔνιωθε καλὰ πὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἂν εἶτανε λίγο ἀλλοιώτικος κι ἂν μερικὰ στοιχεῖα εἶχανε λείψει ἀπὸ τὴ σύσταση τοῦ πνεύματός του, θἄχε πέσει σὲ μιὰν τέτοια ἀπελπισία. Μὰ ἐνδιαφέρθηκε κυρίως γιατὶ ἡ πρώτη του σκέψη, μόλις ἔμαθε τὴν εἴδηση, εἶτανε τούτη: «Τώρα κρατῶ τὴ λύση τοῦ ἔργου μου.» Ναί, ὁ ἥρωας τοῦ εἰδυλλιού του μποροῦσε, ἔπρεπε ναὐτοχτονήσει. Ὁ θάνατος, καὶ μόνο αὐτὸς, ἔφερνε τὸ στοιχεῖο τοῦ τραγικοῦ μεγαλείου ποὺ εἶχε λείψει ἀπὸ τὴν περιπέτειά του.

Πορακάλεσε τὸν Κέστνερ νὰ τοῦ στείλει μιὰ λεπτομερῆ ἐξιστόρηση τοῦ καθετὶ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ μάθει γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, κι ὁ Κέστνερ συμμορφώθηκε ὄχι δίχως ταλέντο.

VII

Μὲ τὸ δικό του τὸ ἡμερολόγιο ἀπὸ τὸ Βέτσλαρ καὶ μὲ τὴν ἐξιστόρηση τοῦ θάνατου τοῦ Γιερουζάλεμ ἀπὸ τὸν Κέστνερ, ὁ Γκαῖτε εἶχε σίγουρα τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἑνὸς ὡραίου βιβλίου. Οἱ δυὸ αὐτὲς ἱστορίες εἶταν ἀληθινές. Γιὰ νὰ συγκινήσει τὸν ἀναγνώστη, ἀρκοῦσε νὰ τὶς μεταγράψει μὲ φυσικότητα. Θὰ ἔνιωθε κανεὶς ἐδῶ τὸ εἰλικρινέστερο καὶ ζωηρότερο πάθος. Ὁ ρόλος τῆς φαντασίας θἄταν πολὺ περιορισμένος, καθὼς τὄχε πάντα εὐχηθεῖ. Εἶχε ἐμπιστοσύνη. Ἀγαποῦσε τὸ θέμα του. Ὡστόσο, ἀνίκανος νὰ στρωθεῖ στὴ δουλιὰ, ἀκολουθοῦσε ἀκόμα τοὺς ρεμβασμούς του.

Γιὰ νὰ γράψει, εἶχε πάντα του ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ γοργὴ φώτιση ὅπου, καθὼς μέσα στὴ λάμψη τῆς ἀστραπῆς, ἔβλεπε μονομιὰς τὸ ἔργο ὁλάκερο χωρὶς νὰ λάβει τὸν καιρὸ νὰ ξεχωρίσει τὶς λεπτομέρειες. Λοιπὸν, αὐτὴ τὴ φορὰ, ἡ συνολικὴ αὐτὴ ματιὰ τοῦλειπε. Οἱ ἔρωτές του μὲ τὴ Λότη; Ὁ θάνατος τοῦ φίλου του; Ναί, δίχως ἄλλο. Ἀλλὰ, δανεισμένα ἀπὸ δυὸ διαφορετικὲς σειρὲς τῶν συνδυασμῶν τῆς Μοίρας, τὰ δυὸ αὐτὰ ἐπεισόδια δὲ συναρμόζουνταν. Μὲ τοὺς χαρακτῆρες τῶν προσώπων τοῦ ἡμερολογίου, τίποτε δὲ δικαιολογοῦσε τὴ δραματικὴ λύση. Ἡ δίχως ζήλια καλωσύνη τοῦ Κέστνερ, ἡ ἁπλότητα τῆς Λότης, ἡ εὐθυμία της, ἡ ἀπόρθητη εὐτυχία κ' ἡ περιέργεια τοῦ Γκαῖτε, τέτοια χαρακτηριστικὰ κάνανε τὴν αὐτοχτονία τοῦ ἥρωα ἀνεβόλετη. Ζητοῦσε τοῦ κάκου νὰ φανταστεῖ πὼς θἄταν οἱ σκηνὲς μεταξὺ τῆς Φράου Χέρντ καὶ τοῦ Γιερουζάλεμ, καὶ πὼς οἱ τελευταῖοι του στοχασμοί. Ἔπρεπε νὰ ξαναπλάσει τοὺς χαραχτῆρες, νὰ πλέξει τὰ γεγονότα μὲ ἄλλη σειρά. Μὰ τὰ γεγονότα εἶναι δεμένα μὲ τρόπο παράδοξο. Ἕνα τους μονάχα νάγγίξεις, ὁλάκερο σύμπλεγμα γκρεμίζεται. Φαίνεται πὼς ἡ ἀλήθεια εἶναι μιὰ καὶ πώς, ἂν τὴ μετασαλέψεις λίγο, ὅσο κι ἂν εἶναι τὰ κινήματά σου λεπτὰ καὶ φρόνιμα, ἄπειρες δυνατότητες συνερίζουνται τότες τὸ πνεῦμα.

Πάλι ὁ Γκαῖτε δὲν μποροῦσε νὰ βρεῖ ἡσυχία. Ἕνας τερατώδης λαὸς προγράμματα καὶ σχέδια σουρνότανε μέσα στὸ κουρασμένο μυαλό του. Κάποτε νόμιζε πὼς μισόβλεπε μορφὲς ἀόριστες κι' ὡραῖες, μὰ μονομιὰς σβήνανε. Ὅπως ἡ βαρεμένη γυναίκα τἄχει ὅλο μὲ τὴν κοιλιά της, ἔτσι καὶ αὐτὸς ζητοῦσε τοῦ κάκου μιὰ στάση ποὺ νὰ τὸν ἀναπάψει.

Γιὰ νἄχει περισσότερες λεπτομέρειες ἀπὸ τὸ δράμα, ἔκαμε τὸ ταξίδι τοῦ Βέτσλαρ. Εἶδε τὸ σπίτι ὅπου τὸ παληκάρι εἶχε σκοτωθεῖ, τὰ πιστόλια, τὴν πολυθρόνα, τὸ κρεββάτι. Πέρασε μερικὲς ὧρες μὲ τὴν Καρλόττα. Ἡ εὐτυχία τῶν ἀρραβωνιασμένων φαινότανε νἄναι τέλεια. Ἀκόμα κ' ἡ ἀνάμνηση ἀπὸ τὶς ἀλλοτινὲς βεγγέρες φαινότανε χαμένη ἀπ' αὐτὴ τὴν τόσο γαλήνια καὶ ταχτικὴ ζωή. Ὁ Γκαῖτε ἔνιωσε πολλὴ δυστυχία, πολλὴ μοναξιά. Ὁ ἔρωτάς του ξύπνησε. Καθισμένος στὸν καναπὲ τοῦ Τευτονικοῦ Οἴκου, βλέποντας τὴ Λότη ἥσυχη καὶ δροσερή, εἶπε μέσα του: «Ὁ Γιερουζάλεμ εἶχε δίκιο. Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο, θὰ μποροῦσα ἴσως...» Μὰ ὁ Γκαῖτε ἔμεινε Γκαῖτε, καὶ γύρισε φρόνιμα στὴ Φραγκφούρτη.

(Συνέχεια στὸ ἑπόμενο)